

KAILASHAHAR BAPTIST CHRISTIAN ASSOCIATION

Darchawi, Kumarghat, Unakoti Tripura

Junior kum 2na

Published by KBCA,
Hqrs. Darchawi, Kumarghat
Unakoti Tripura

THUHMAHRUAI

Ahmasak chemin ei Pathian hnianga inpâkna nih chawimawina kên hlân. Asanchu roiinpui vaika nih inmak fêkan ei Koihrana sin ani thaw pêk leiin, maleiachun kum 2008 ațang chun mâni țong ngeiin Sunday School Lekhabu nei thiam dingin ei om ta. Lalpa chu atharin inpâkna, chawimawina nih roiinpuina chu ei inhlân nawk. Mâni țong ngitin Pathian thu hawi thiam dingin nih zir thiamin ei om tâk leia, Koihran, Zirtirpu, Zirlâi tamkan malsawmna ei dong kê ring. Kum 2013 homin mâni țong ngitin lekhabu ei nei thiam nawk leia Pathian hnianga nih ma dinga mi tâimâkhei hnianga lawmthu ei hril. Vawn hin Association angka nih literature committee angka ma dinga Lalpa a mi tâimâkhei, Rev. Ngurzidinga, Upa. Lalbiaka, Upa. Țhuamlia, Upa. Lalhmingthanga, Pu. Darhmuna, Upa. Shangtinkhuma, Upa. V.L Lawma, Pu. Thlamuana, nih manuscript ațanga computer a ni loi type pêkhei, P/P Jacob nih Mr.Venghima anmanihei hnianga hin ei Lalpa Isua Krista rihming inthiangin ei Lawmna thu ei hril. Sunday School hmangin Koihrana malsawmna tamka ei dong tir kê ring , Lalpan a Koihranhei hnianga nansa vaikan a malsawmna indong siala, chun mihei ta dinga malsawmna bul chang rise ti hi ki țongințaina achang. Lalpa chu roiinpuiin om rise.

Nin rongbawlpui

Rev.Rantuasanga Darlong
I/c. Lit.& S.School Comt.
K.B.C.A Darchawi
Unakoti, Tripura.

Junior Pawl 2na Zongawl

Sl. No.	Thupui
1.	Israelhei dinga Pathian thiltum
2.	Aigupta mîhei Pathianin a hrem
3.	Hruaisuakna roiinpui
4.	Pathianin Israelhei a enkol
5.	Thu Sawm Pêk
6.	Nundân dik Mosi an ân zirtir
7.	Kanaan ram enthlapuhei
8.	En roi dam nin ti
9.	Balaam a nih sabengtung
10.	Pathianin Mosi a a chawimawi
11.	Rahab himna pat zai sen
12.	Jordan tuidung inkan thû
13.	Jeriko kul lâk thû
14.	Sual thû ipruk chu siatna
15.	Joshuan lal ringaka ân hne
16.	Mî huaisen Kalen
17.	Joshuan a thaw ding a thaw zoi
18.	Nupang huaisen Deborah nih Jael
19.	Gideon a thû
20.	Samson a thû
21.	Nunchang tha Ruth chanchin
22.	Samuel a Pathianin ân sawn
23.	David a nih Goliath a an inbei
24.	David a a rosuak
25.	Thian Tha
26.	Inhâi thil doi ro
27.	Thilsiamhei vêng him
28.	Simon an Isua a hmu
29.	Peter an a pheï insu a phal no
30.	Peter a a inn
31.	Peter an Isua ân phat
32.	Lal Isuan ei dingin a nun a pê
33.	Peter a dinghmun thar
34.	Lal Isua hong kal nawk a ti
35.	Thil pê-Lawmna
36.	Isua piang thû

Appendix

1. Palm Sunday
2. Easter Sunday
3. Pentikos Sunday
4. Missionary Sunday

Zirlâi 1 (Khatkana)

Israelhei dinga Pathian thiltum

Siar ding: Exodus 1:1-22; 2:23-25

Thuvong: “Pathianin Israel nâihei chu a ena, anni chu a hawia.” (Exodus 2:25)

Thuhmahruai: Negro an iti, mî vomhei nin hmû ta thîn bei? Cinema/Film/T.V. a hlasak thiam tak tak, inkhêl thiam, inthloi inrang, sâptong thiamhei hi hmû ta nin ti mu? Ma mî vom Negro hnam hi hnam tlawm fê an changa. Tianlâi dêk ha chun sâpheiin ramsa angka maiin an chawka, an zuar sawn thîn. An awi awia an loi ihen thîn an loi chang. An khongai thlâk fê achang. Changrochu, American President Pu. Abraham Lincoln an mahei chu a hmûin inriang a hmû ta êm êma. Bawi ațanga suak theina dân a siampuia. Ma ațang chun zalenna an hong dong vê ta chai a loi chang.

Vawn hin Israelhei Aigupta rama bawia an zu tânga, Pathianin inkan mo a thlîr maia a ngaisak zir ei ti.

- 1. Israel chithla Aigupta rama:** Josef a chanchin nin zir ta achang naw mo? A pa rihmîng ha tumo ei ti ha e? Jakob a achang. Urêng izaka mo an chang ha? Urêng 12ka. A dik. Nin hawi chute. A lawm om. Ma Josef a ha a urêngpuiheiin Aigupta rama sumdawnghei kuta an zuara. A zu tuar fê hnungin Pathianin Aigupta ram lal roiinpui dotin mî roiinpua a siama. Tâm thlâk leiin a pa Jakob a, a urêngpuihei nih a chi nih kuang zong zong mî 70ka zet Aigupta rama an zûn pêm lûta. Hun itenka mo hnung chun , Pathian malsawmnain an hong pung ta êm êma. An hong hrât ta tel tela Aigupta rama an hong sip ta mupa.
- 2. Aiguptaheiin an tiduda, an hnuamhen:** Josef achu a thîna a hong sawt vê ta a. lal thar hom a hong inlal vê ta a. Israel chithlahei an hong pung dân nih an hrât dân enin, a ram mîheiin nakan hnunga chun la hnê naw ning hite tiin huphurna an nei ta a. An thû hnuai isia a, ân châitir aw lampui an zong ta , nasataka sin dingin an chung a vengtu an insiam a. An insintir ta chiama. Khopui nih In bawlina dingin talung an insiam tira. Loia, phâia, sin dang zong zonga an sor a, nansa fêkan an hrem thîn achang.
Kachun Aigupta lal chun Hebrai nupang nâi rût dingin mî inhnika a ruata. An rihmîng chu Siphrah nih Puah an chang. Hebrai nâi ipate piang phot chu tuia inla a ithat dingin thû a pêka. Changrochu, nâi rûthei chu nâi ipate piang phot chu ithat loiin an hong zua ta zawka. Anni chun lal Faroa hnianga, “Hebrai nupanghei hi Aigupta nupang angka an chang vê naw hite, nâi rût dingin an va tlung hma daiin an loi zoi thîn ngare,” an ti pêka.
Maleiachun, nâi rût dinga iruathei ha Pathianin an thilthaw thât leia nansa vaikan mal a sawm ta achang. Kachun, Israel chithlahei chu tudana an tuar hlek an pung hlek, an hrât tul tul zawka. Aigupta ram pumpui an sip ta mup achang.
- 3. Pathianin Mosi a a tir:** Aigupta mîheiin Israelhei an tiduda nih an intuartir nansa fê leia an rithla a vai ta êm êm a. A ram tât tât ta a. Lalpa Pathian chun an manganna, an rumna rihâi chu rivân ațangin a loi zuk hawia. A sansuak aw ding lampui a siam pêk ta a. Mosi a hi a thlang ta a. Mosi a a hong piang hin a hmêl a thât fê leia Faroa nâinu chun a zu hmû a, Ina a hong chawia, a chawm lian ta achang. Thiamna nih vârna tinrêng ân zirtira. Nîka chu a chipui nih Aigupta mî an insual lâi a hmû a. Aigupta mî chu a vuak hluma, a that ta

daia. Lal Faroa ningthik iṭiin Midian rama a rot daia. Kum 40 zet ma ram achun bera rakhakin a va om a. Nupui te-fanâi hom a va nei a. Ma hun sung kapai chu Israelhei tuarna nih manganna chu a nansat êm êm a. An ṭap rihâi chu Pathianin a ngai ngam tâk naw a. A zu san dingin Mosi achu a thlang ta a. Mosi achun a huphur êm êm a. Mî dang-awk ahang sa nih lal Faroa iṭi a hong iro ahang sa nin. Changhomsiala, Pathian chun, “Inlâi ri ai no ro, ni hnianga om mai kê ti,” a tia. Thilmak/sinthawtheinahei a pêka. Kachun Mosi achu Aigupta a a chipuihei sansuak dingin a kalsuak ta a.

- 4. Israel dinga Pathian thiltum:** Aigupta ram mîheiiin Israel chithlahei ihrema, inchiai tir an tum lâi vu chun Pathianin a sansuak aw lampui a loi siam tir a. A hnam thlanghei tuarna chu a hawi maia, a ngaisak ti ei hawitheina chu:-
- a) Nâi rûtheiin nâi ipate piang phot ithat loa an hong ihumhim zêl zawk ahin Pathianin a mîhei inboiraltir a phalloi zia ei hawithei ahang.
  - b) Aigupta bawi aṭanga Israel chithlahei sansuaka, a hnam thlang, a rongbawl tir dinga a serhrang an chang ti ân hawitir a awi a. Hruaitu roiinpui tak Mosi achu a chipuihei sansuak dingin vârna nih sinthawtheinain ân thuama, a ompui ahang.
Nangmani angka nâipanghei hom hi Pathianin nangni ân di ahang. Nin harsatna nih nin mangannahei a hnianga nin intlung chun nangni ngaisakin nangni sansuak tir a ti. Hruaitu roiinpui chem Isua Krista chun nangni sandam a tia, nangni hruai tir a ti, ti ring tlat roi.

Zawna:-

1. Israela chithla Aigupta rama zûn pêm thlahei ha mî izaka mo an chang ha e?
2. Hebrai nâi rûthei ha tuhei mo an chang ha e?
3. Israelhei dinga Pathian thiltum ha imo chang?
4. Pathianin Israel mîhei Aigupta mîhei laka san dingin tumo a tir?

Zirlâi 2 (Inhnikana)

Aigupta mîhei Pathianin a hrem

Siar ding: Exodus 8,11.

Thuvong: “Ni riki chu chung insânga chawisâng naw inla, inuangfê pumin ṭong naw ro.” (Sâm 75:5)

Thuhmahruai: Israelhei hnianga Pathian thiltum chem ha imo ei ti ha e? (Sandamna nih rongbawlna) Israelhei sansuak dingin Pathianin thilmak roiinpui tak tak a thaw ṭhina. Achangnawle, Setana hin thilmak a thaw vê thei nin ring mo? Isua ringloihei lâi homa thilmak thaw thei an om vê ṭhin. India rama hindu sakhua ami Sai Baba chun boruak aṭangin rangkachak rithei a hong lâka, a hoihei a pê ṭhin an ti chu te. Mosi a hun lâi hom han dawithiam nih thilmak thawthei an om vê a. Changhomsiala, Pathian tak sinthawtheina lak achun an tlawm tiam. Vawn hin Pathian doipuhe chu Pathianin inkan mo a hrem ṭhin ti thû zir ei ti.

- 1. Faroa Ina Mosi a nih Aron a:** Lal Faroa bawi aṭanga isansuak dingin Pathianin Mosi a a tir a. Mosi achu ṭongkam thiamloi tak mî dang-awk ahang. Ama reng hom hin ân hmusit êm êm ahang. A unâipa Aron a hin rochu ṭongkam thiam tak ahang leia

Pathianin a ai-aw dingin a tir vê a. Mangkachun Mosi a nih Aron achu Faroa hnianga an kal ta a. Faroa hnianga chun, “Lalpa’n, ki mîheiin ki rong an bawl theina dingin isua ro,” a ti, an tia. Faroa chu a phal no nansat fê a. A ram sunga thilmak thaw theiheiin an loi insiakpui ta chiama. Mangkata a loi thaw chun Aron achun Mosi a hrol chu Faroa hmâa a hei paia, rûl a hong chang ta a. Faroa dawithiamhei homin an thaw thiam vê thou a. Changrochu, Mosi a hrol rûl chun dawithiamhei rûl a vol pêk rît achang.

Ma hnung chun Nile tuidunga an kal nawka. Aron an a hrol chu a hang ilek a, tuia a zuk tek chun tui chu thisenin ân thlân rît a. Tui inding a ram sung renga a om tâk naw a. An ran vul hom an thî ta rît a. Sâ thû rîmin an ram kareng a zap achang. Ma hom chu Faroa dawithiamhei chun an thaw vê zuk changa. Maleitak achun Faroa lungril ân khir tir a. Israelhei chu suak a phal nawk ta rêk naw a.

2. **Hremna 9ka:** Faroa chu lal roiinpui achang, thilthawthei tak achang leia ân uanga. Pathian hom a poisak naw a. Israelhei insua phal hnêk hnêka, a lungril ân khir ta hlek hlek zawka. Chun Pathianin a mî Israelhei isansuak a awi leiin Faroa thaw thei rualloi thilmak hrang hrang 9ka a thaw pêka a hrem ta achang. Ma hremnahei chu:-

- a) Uṭok ân pung tir,
- b) Hrik ân pung tir,
- c) Phirsit ân pung tir,
- d) Ramsa hri ân lêng tir,
- e) Sakhuai hri ân lêng tir,
- f) Rial ân thla tir,
- g) Khâi ân pung tir,
- h) Khohmual ân zîng tir,
- i) Nâitîr an thî.

Ma hremna rapthlâk tak 8ka ari a tuar hnung homin Faroa chu a lungril khir leia Israelhei chu a la phal nâi naw a. Aigupta ram pumpuiin a tuarpui pha ta chiama. Pathian hmâa lululna hin tuarna ân thlung thei ṭhin achang.

3. **Hremna uhnung chem:** Faroa hin tuarna a tong feng chai hin a lungril ân nêm tir dap ṭhin. Tuarna a hong rê vê le a lungril ân khir tir nawk ṭhina. A tawp achun nâitîr ithat pêkin a hrem ta a. Aigupta ram pumpuia, zâna vântirkoihei ikalin an nâi ulianhei an hong that pêk ta a. Israelhei rochu an kot-rikawl nih kot-lû a bera thisen an loi tât leia thîna vântirkoihei chun an hong kan a, an thî vê tâk naw a. Ma thîna chun a nâitîr tak hman a zua naw a, a thî vê tâk zet chun Faroa chun a tuar chel tâk naw a. Aigupta ram chu ṭap rihâiin vandang a hlei achang. Kachun Faroa chun Israelhei chu a ram suak khal dingin a phal ta a. Kachun, Mosi achun a mî Israelhei chu Kanaan ram panin a hruai ta dum dum mai achang.

4. **Hremna pumpêl dân:** Faroa chu ân uang fê a, a lulul a, Pathian thilthawthei zia nih ân lalna a hawi vê naw a. Maleiachun, hremna nansa tak tak a tuarpui pha achang. Pathian rochun a thiltum a hlen thou thou ṭhin. Mosi a nih Aron achun Pathian an ṭi a, a thû an zawma, an ngaiinthlawma. Maleiachun, Israel hnam pumpui an sansuak thei achang. Hremna râpthlâk hom an pumpêl thei a loi chang.

Nangni nâipangtehei hom hin nin nu nih nin pa, nin hnêka ulianhei, pi nih pu izak thiam unla, an thû awi unla, in-uang naw roi. Lululna chu hremna achang. Thû awi chu himna achang.

Zawna:-

1. Aigupta hremna 9ka ha hang ti ta?
2. I leia mo Israelhei nâitîr ân ithê vê loi?
3. Tu leia mo Aigupta ram pumpuiin an tuarpui pha?

Zirlâi 3 (Inthumkana)

Hruaisuakna roiinpui

Siar ding: Exodus 14:1-31

Thuvong: “LALPA chu ki hrâtna nih ki hlâ achang, ani chu ki sandamna achang ta.” (Exodus 15:2)

Thuhmahruai: Mosi a nih Aron an thilmak an thawa Aigupta mîhei homin an loi thaw vê thei thou hate. I angka thilmak mo an chang ha? (Hrol rûka inchangtir nih tui thisena inchangtir). Aigupta hremna 9ka ha nin la hawi mai mo? Hang ti ta u ngara.

Hremna uhnung chem, nâitîr ithat kher ha chu Faroa homin a diar chel tâk naw a. Ân uangna, ân chapoina nih a lululna chun a tuar suak zoi tâk naw a. Israelhei ha isuak hlai hlai dingin thû a pê ta zawk achang ha. Vawn chun Israelheiiin Aigupta ram an thla a Kanaan ram panin an kal lâia Tuipui Sen inmak vaika an kan thû ha ei zir ding chang a ti.

- 1. Aigupta ram an suak khal:** Israelhei chu Aigupta rama hin kum 400 lâi an hong om ta a. Mî 70ka chai inpêm lût ha atun chun nupang-nâipang itinloiin nuai rukka (6,00,000) lâi an tling ta a. Malâi ha chun atun lâia angka hin Bus, Motor, Car, Vuangtheina etc. ti hei hi ihman a la om naw a. Aninei kapai chu anmaniin an pêla. Puantha, bûrbêl, nêkfâk, ranruai, inpuak-inpom, inhruai dêt dûtkan hlim êm êmkan Kanaan ram panin an kal ta dum dum maia. Manmasi nuai rukka hnêka tam a ruala hang kal dum dum mai chu a en bei a ti ti roi mo? Pathian chun ân tiam angka ngêiin a hruaia. Sûna nîsa an tuarlaina dingin sûmin ân hlia a. Zâna mei chokin a hruai nawka. Kachun, sùn hom omloi zân hom om chuangloiin an kal ta tir achang.
- 2. Faroa sipaiheiiin an um:** Israelheiiin Aigupta ram an suak khal hnung chun lal Faroa chu ân ngaitua thar nawka. In-uangna nih ningthiknain a hong sip nawka. A sipaihei chu Israelhei um dingin thû a pê ta a. Kachun, sipaihei chun tolailîrhei (Sakor Gari) tha tak tak, indoina hriamhreihei tha tak tak ichawiin Israelhei chu an va um ta chiama. Malâichun Israel mîhei chu Tuipui Sen kawl Harioth a om hmun an loi khua a, an loi riak. An riakna hmun aţang chun an hnung an zuk en chun sipaihei anmani iuma hong pilkhu an zuk hmû a. An buaia, an ti ta êm êm a. Loi hang doi vê mai ding hom inle hriamhrei tha ihman an nei nghâl no. An hma tiang le Tuipui Sen inza duai mai hi a loi oma. An rotna ding reng iboi, an rithla chu ân vai pai pai achang. An Pathian hom hawi phâk ta loiin an inphunchiar ta a, an hruaitu Mosi a an dem ţan ta achang.

3. **Tuipui Sen an inkana:** Pathianin Israelhei chu a hrât zia nih a thilthawthei zia ân hmû tir a awi a. Faraa lungril ân khir tir a, a sipaihei ân um tir ta achang. Mangkata an mangan lâi chun Mosi achun, “Tî naw roi, om dep dep roi, Lalpa’n sandamna nangni a hong ithaw pêk a hi en mai zawk roi. Vawna Aigupta mî nin ihmûhei hi kumkhuain hmû ta naw tunu. Lalpa’n nangni doi pêk a tia, nangni chu loi om hlaw hlaw roi,” a tia. Ma zoi vê le Israelhei nih Aigupta sipaihei inkara chun sôm ngîr chu ân son a. Aigupta sipaihei chun ihman an hmû thei tâk naw a. Mosi achun Tuipui Sen chung a bân a hang phara, hmar thlî a hong inthlit a, tuipui chu a châr ta a. Rineng hula a siam ta a. Israel mipuihei chu rineng châr achun an kal ta dum dum maia. Tui ichat chu a khiang khiang banga a loi chang ta zawka. Kachun, him vaika nih hlim êm êmkan Tuipui Sen chu an kan ta achang chu.

4. Israelhei Tuipui Sen ari hong um lût Faraa sipaiheiin an hong hmawk loina dingin Pathianin an tolailîr rikualhei a siat pêka. Ma lâi lâi chun Mosi an Tuipui Sen chung a kut a hang phar nawka. Tuipui chu ân chin nawk khupa a luang pangâi dênin a luang nawk ta a. Sipaihei kapai chu tuiin a chim khuma, khatka hom an zok naw, an thî rît. Pathian doidâlhei chu Pathianin ân boiraltir ðhin. Ama ringa, ama zongpu ðhin rochu a ngaisaka, a humhim ðhin. Nangni nâipanghei hom hin nin harsatna Pathian nin intlung chun nangni san a ti.

Zawna:-

1. Israelhei ha kum izaka mo Aigupta rama an loi om ha?
2. Nupang nâipang tin loiin Israelhei ha izaka mo Aigupta suak khal an chang ha e?
3. Israelhei ha sôn nih zân a I inmo Pathianin a hruai?
4. I tuipui mo Israelheiin rineng hula an ikal ha?
5. Tu sipaihei mo Israelhei an uma Tuipui Sena boiralhei ha?

Zirlâi 4 (Inlikana)

Pathianin Israelhei a enkol

Siar ding: Exodus 15-17

Thuvong: “Ki Pathianin Krista Isua zâra ân chong angkan roiinpui vaikan nin tûlnahei kapai chu nangni pê a ti.” (Filipi 4:19)

Thuhmahruai: I tupui mo Israelheiin an ikan ha? Faraa sipaihei ha inkana mo an om tâk ha? Israel mipuiheiin Pathian sansuakna roiinpui an dong leia an lawm ta êm êm a, Pathian inpâkna hlâ an sa huai huai achang. Aron a farnu Zawlnei Miriam chun khuang a va a, nupangheiin lâm pumin hlâ an saka, an zui dum dum mai. Pathian sandamna ei changa, a roiinpuina ei dong hin, Pathian inpâka lâm puma hlâ sa hi a hei bei tak zet a loi chang. Pathian inpâkna hlâ sak pumin nin lâm vê ta ðhin mo? Tuipui Sen kawla hlim fêka I om rêt ha chu ân thiam pêk tâk naw a, ikal tir an loi tûl ta a. vawn hin Pathianin a mî Israelhei a dît dân angka taka a enkol aw chungchâng ei zir ding achang hi.

1. **Tui khâ ân tui tir:** Israelhei chu thlalera hlâ fêka an kal ta a. An tui chawi sũnte hom a hek ta a. Tui an hrâl ta a. Hmun khatka hi an va tlunga, ma hmun achun tui a loi om a. Changrochu, an hang in chun a tui chu a khâk vak maia. An in thei tâk naw a. An tui hrâl dang chârin an ning a thik ta a. An hoitupa Mosi a chung a an inhrang ta chiam nawka. “Tâm nih tui hrâla ithê ding hrim hrimin ani hong ðhui suaka,” an ti pêk ta a. Mosi achu Pathian hnianga a hang ðonginãia. Pathianin a ðonginãina a loi ngaithlâk pêka. Thing khatka hi an luma, ma thing chu tuia zuk pai dingin a tia. Mosi achun a zuk pai ta a. Kachun, tui chu a tui ta êm êm a. An du tawk zetin tui chu an in ta a. Ma hmun chu MARA an saka, Mara chu KHÂ tina achang.
2. **Rivân ațangin fâkding:** Nê izaka mo zet an kal hnung chun Israelhei chu an fâkding chawihei ha a hong hek vê nawk ta a. An hong tâm nawk ta chiama, fâkding chun le om nghâl mak. Aigupta rama an om lâia zu nih sa an ifâk ðhin ha an zuk ngai nawk ta hlia hlia a. Mosi a chung dên a an inphun nawk ta a. Faroan a hen dânhei ha an inhnîl phiat tâk. Pathian rochun a la hmangai rêta. Khohloia an fâkding chu vâmim a pêka, zînga an fâkding chu Manna a pêk sa a. Manna ti omzia chu “imo chang” tina achang. Tangper (Chira) angka dên a inzit hmiakkate hin, a thlum chunle khuaizu zawi. Tui tak taka itui hi a loi chang. Tũktin rineng dâpzui khopin a thla ðhin. Nîntina ithla chu nîntin dên a irũt ding. Irũta isia khawl thei achang no. An du-am leiin an rũt tam homin a siat pêk tiam ðhin. Chawl nê a ding chaiin an rũt lawk thei. Manna chu baiin an siam theia, suang homin an suang thei.
3. **Lungpui ațangin tui:** Israelhei mangkata an kal lâi vu chun Pathianin an fâkding Manna nih Vâmim a pêk tir leiin an lawm a. An kal nawk ta tir a. Hmun khatka Rephidim an iti hi an tlunga, an iningham ta a. “Rephidim” ti hi “Iningham” tina achang. Mipuihei chun tui an chat nawk ta a. An inphun nawk ta mur mura. Mosi achu a mangan ta êm êm a. Pathian dên arawn nawk ta a. Pathianin a ðonginãina chu a ngaithlâk pêka. Lungpui khatka hi an hmũ a, ma lungpui chu a hrola inthuk dingin thũ a pêka (Ex 17:6), Mosi achun Pathian thũ pêk angka tak chun a hrolin lungpui chu a hei thuka. Tui chu chik rengin a hong inchika, mipuihei chun an du tawkin an in ta a. Ma lungpui hi Lal Isua entirna achang. A kâng an hang suna tui a hong suak achu mũtin dinga damna ân entir achang. Harsatnahei ei tong hin inphun lak loia Lal Isua ei inthlung hmasak ding zawk a loi chang.
4. **Hmêlma ân hnê pêk:** Rephidim hmuna an loi sawl iningham lâi mat chun Amalek mũheiin an hong bei ta thut maia. Mahi indoina an itong hmasak chem chu achang. Amalek mũhei hi indoi thiam tak nih hrât tak an chang. Israelhei chunle hun sawt fêka mũ rama sala zũn tâng, indoi ngâilo an chang. An huphur êm êm achang. Changhomsiala, Pathianin Israelhei chu a sinthawtheina ihmangin a doi ngam pêk ta a. Mosi achun sipaihei hoitu chema dingin Joshua a thlanga. “Joshua” ti hi “Sandampu” tina achang. Joshua chun Amalek mũhei idoi dingin sipaihei chu a hruai suaka. Malâichun Mosi achu a hrol chawiin thlânga a loi hang ngêr maia. Mosi an a kut a hang phar tik feng Israelhei chu an hrâta. Changrochu, a bân chu a hong kham pêka, a phar thei ta mai naw a. Kachun, lung chung a ðhunga, Aron nih Hur achun a bân a khiang khiang an dom kâng pêka. Nîthlain a bân chu a phar thei ta a. Kachun Pathian sinthawtheina nih hrâta ihmangin Israelhei chu an hrât ta achang.

Nangni nâipangtehei hom hin harsatna nin tawk chang hin phunnawi hmasak loiin, Pathian inthlung hmasak sawk thîn roi. Inphunnawi hi Pathian huat zawng tak achang. Setana lawm zawng tak achang nawk thung. Ei nintin nun ahin Setana rêka indoi mai mai ei chang.

Zawna:-

1. Pathianin Israel nâiheï a enkol dân kong 4ka ei izir ațangin hang hril ro.
2. Pathianin I angkan mo tui khâ ha ân tui tir?
3. Mahei hi an omzia hril ro:
  - a) Mara,
  - b) Rephidim,
  - c) Joshua,
  - d) Manna
4. Israelheï râi doi hmasak chem ha tuhei mo an chang?

Zirlâi 5 (Ringakana)

Thû Sawm Pêk

Siar ding: Exodus 20:1-17

Thuvong: “LALPA ni Pathian chu ni lungril kapaiin, ni nunna kapaiin, ni hrâtna kapaiin ni hmangai ding achang.” (Deut 6:5)

Thuhmahruai: Iten tena kal hom ei la dân zawm ding hi chu a loi om tir. Ma dânheï chu manmasi himna nih thataka an khawsak theina dinga lam ni loi inhmûpu an loi chang thîn. School homa dân nih thupêk zawm ding hi a loi om vê a. Motor, bike ti vêl ni khâl lâi homin dân zawm ding nih izui ding a loi om tir thîn. Dân nih thupêk zawm thahahei hi khua nih tui thâ malsawmna nih dūsakna idongheï an loi chang thîn. Vawn hin Pathianin Israel nâiheï dinga an zawm ding thupêk sawmka a pêk thû ei zir ding achang hi.

- 1. Israelheïin Sinai thlaler an thlung:** Israelheï râi doi hmasak chem ha tuhei mo an chang ha e? (Amalek mîheï mû) Amalek râi chu an doi hnê tâk hnung chun Israelheï chu an kal nawk tir a. Sinai thlaler an va thlung ta a. Sinai thlâng bul achun an riak a. Pathianin Mosi achu Sinai thlâng sîpa hang kâi dîngin a koia. Mosi achu tuhman thui loiin aman chai a hang kâi ta a. Pathianin a loi sawna. Khohmual a rika, kawl ân leka, thlâng sîp chu sôm insa hin a tuama. Tongtorawt inring êm êmka mai hi a loi rîka. A thlâng pumpui kareng ân hnîng ta dur dur a. Mipuiheï chun machu an hmû chun an ți ta êm êm a. Pathianin thil bolhlaw nih sual a dit naw a, maleiachun, inti thianginhlim dîngin thû a pêka. Mangkachun Pathianin Mosi a hnianga chun Israelheï zawm dîngin Thû Sawm Pêk chu a pê ta a.
- 2. Thû Sawm Pêk chu:**
  - a) *Keima loi chu pathian dang nei naw ro:* Pathianin ama chai chu Pathian dik nih biak thlâk achang thû ân puang suaka. Rimil siamchop biak ding achangloi thû a hril achang. Khovêla hin sakhua tamka a om. Changrochu, Kristianheï Pathian chai hi Pathian achang. Pathian khatka ti achun mî dam inthumka – PA, NÂIPA, RITHLA

- INTHIANG pumka tia an om. Aritui homa hin thil inthumka-a kawk, a rîl ngoi nih a rîl eng hmunka an chang. A pum chun aritui ei ti ðin.
- b) *Rimil biak naw ro*: Milêm mo, rimil mo – Pathian ai-aw a biakloi ding achang. Kut siam Pathian biak hi Pathian ditloi zawng tak achang.
- c) *Ni Pathian rihmîng anaranin ching naw ro*: Mî tamkan Pathian an dema, an hrilsia ðin. Ma chu sual achang. Pathianin a awi no. thil roi om, thil roi boia Pathian rihmîng ei ching mai mai ding achang no. kor nih vâi, abikin korhei hi chun an pathian rihmîng hi an ching mai mai ðin. Eini chun thuzer thawna homin ei hmang ding achang no.
- d) *Chawl nî ser ro*: Judah mîhei chun sabbath nî an ser ðina. Eini Kristianhei hi chun Lal Isua thoinawkna nî (Pathian nî) hi ei ser vê achang. Ma Pathian nî chu a dit zawng thawna dingin ei hmang a ðul. Mâni sin ithawa, inkhêla, ram invâka ei hmang duda loi ding achang. Pathian roiinpuina dingin ei taksa, ei hrâtna, ei vârna ihmangin Pathian nî hi ei hmang ser ding achang.
- e) *Ni nu nih pa chawimawi ro*: Pathian dot achun ei nu nih pa hi ei pathian an chang. Ei thil thaw hmasak chem chu Pathian ding chang a tia, a dot achun ei nu nih ei pa ding chang a ti. Anmani chun anni hmangaia, anni tuar puia, anni enkola, anni ðap puia ei dingin an dok fê achang. Mangkadêchun, eini homin ei thaw vê a ðul achang. An thû zawmin ei zak êm êm ding achang, dam sawt ni awi mo? Nu nih pa chawimawi hi damsawtna achang ti Bible in ane hril.
- f) *Tua that naw ro*: Tualthat (mî that) hi sual achang. Manmasi hi Pathianin ama angpuia ani isiam ei chang. Tualthat hi Pathian poikhoina insâng chem khatka achang. Sorkar homin tualthat chu hremna insâng chemin a hrem ðin. Pathianin inhmangai dial dial a om dingin anên di achang.
- g) *Uire naw ro*: nupui mo pasal nei maika mî dang vâv dipui, va chânginsualpui hi uire achang. Bible in mitin hi nupui bîk, pasal bîk nei hi a phal. Thianginhlim vaika vong tlat ding achang. Pathianin uire hi ân hua achang. Koihran dân puitlinga innei hi a pui inthua, ân hrîta, a thianginhlima, Pathian awi dân chia hom achang. Uirehei hi chu khothlâng mî kareng hmusit an kâi achang.
- h) *Rûkru naw ro*: Rûkru reng reng hi sorkar homin a huat êm êm a, a hmana, nasa takin a hrema, tâng Ina a khum ðin. Pathian dêk chun rûkru hi ân hua achang. Akan a thephûng ha nin hawi achang naw bei? Jeriko khua an rûn lâiin thil a thup ruka, hnung achun lunga sep that achang ha. Tunlâi khovêlin a buaipui chem chu dikloi taka tangka ila, isiam, thil buatsai, a kal ding dân inkal loa inkaltir hi achang. Pathian huat zawng tak achang.
- i) *Hawipui pu khêla insiam naw ro*: Khêl inhril, hawiphitloi nghâla hawi inti, hawipui pu khêla mî dang dinga vâv ding hi Setana sinthaw achang. Pathian huat zawng tak achang. Maleiachun, khêl hrilloi ding achang.
- j) *Mî zuk naw ro*: Mî thil vâv zuka va itsik tlat hi mî tamka an om ðin. Anaranin inzukna aţangin rûkru awina ân piang ðin. Ei thil nei sùn ahin ei lung awi tawk ding thû Bible in ane hril achang. Ma thupêk sawmka ei hong izir tâkhei khi mîin an loi zawm tlat, a vong ðat chun mî ða, mî dik, mî inzak om, mî ringom an chang ðin. Pathian homin a lawm achang.

Zawna:-

1. Thû Sawm Pêk nin hong izirhei ha hang sam rual ta u.

2. I thlânga mo Mosi an Thû Sawm Pêk ha a hang lâk ha?

Zirlâi 6 (Rukkana)

Nundân dik Mosi an ân zirtir

Siar ding: Exodus 22:21-23

Thuvong: “Thilṭha thaw insei roi. Roirêlna dik chu zong unla, inrianghmûna neiloihe chu hal inla, nu nih pa neiloihe chung a roirêlna dik hmang inla, nuhmei tiang ṭanin inkhing pêk ro.” (Isaiah 1:17)

Thuhmahruai: Mihriam hi Pathianin ama angpuia ani isiam ei chang. Ei rengka hi inang ṭiangkan ane hmangai. Dik vaika nih inhmangai dial diala om hoi dingin anên di. Changrochu, mangkata om thei chu ei chang nghâl no. Thû khêla mî lem, inhmusit nih insir hnawk hnawka, mî chanhrang ibeng pêk vit ringot ithawin khothlâng ei ti hreom zoi ta a loi chang. Israel nâihe lâl hom han mangkata thilhei hi a loi om ta dai zuk changa. Maleiachun, Pathianin mî châihe nih mî hnuaihnghe ei enkol ding dân nih dikna a roi ei rêl aw ding Mosi a hnianga a loi hril ta dai a loi chang. Mangkata thilhei chu vawn hin zir ei ti. “Thû Sawm Pêk” nin izir aha nin la hawi mai mo? Hang ti ngar ta u. I thlânga mo an om lâiin Thû Sawm Pêk ha pêkin an om ha? Ma hmun thou a an om sungin Pathianin Mosi achu Israelhei nun dân ding dik kong hrang hrang inzirtir dingin a hril achang.

- Mî châihe ngaisak nih enkol:** Mâni khosunga mî châi, fahra nih nuhmei ihnuamhena ihmungep hi Pathian ditloi zawng tak achang. Nin khosunga ma angka thil chu nin ihmû a om ta ṭhin bei? Pathian chu pa neiloihe pa, nu neiloihe nu, ichâi, zakua, kekor tak hman inthuum ding nei phâkloi, mî angloi nin hmû châng hin nin nui khum ṭhin bei? Nin êlêi ṭhin bei? Pathian huat zawng tak achang. Pathianin ma angka mîhei chu inriang a hmû bîk zawk achang. An ṭonginṭaina hom ân ngai pêk ṭhin achang. Chun, mî châi inrianghe ihmangaia iruan ṭhinhei chu Pathianin mal a sawm ṭhin.
- Ringomna nih thudik hril:** Pathianin thudik chai hril dingin anên di, khêl a hril vê ngâi naw a, ân hua zawk achang. Khêl ihril awi êm êm nin ihawi a om bei? Ngaisâng vak naw tunu ti roi? Mî danghe chanchin dikloi taka ihril awi êm êm mîhei chu mîin an huphur pha ṭhin. Mangkata chu Pathian huat zawng tak achang. School a mo, chamhei Ina mo ei lêng hin an hawilo ni an phalloi an thedraw hi ei tawn pêk mai maia, ei lâk pêk hin thil ṭhaloi tak achang. Thawloi ti achang. Zong ol tak hom achang. Mî châihe nih ei chamhei chu a hlawk zongin ihman ei inpûk tir ding achang no. Mî thedraw nin hmang homin ṭha vaika dēna nin thak khîr ding achang. Mî ṭhenka chun an inboi pêk dai ṭhin. Machu dikloi tak achang. Mîin thurûk nangni an hril hin mî dang dang hnianga nin sîr sawng ding achang no. Achangnawinte nî danga nang hril awi ta naw ni.
- Dûsak bîk neilo:** Pathian chun mî châi, inchong thleibîk a nei no. Mî tamka chun inchonghe an ngaisaka, ichâihe rochu an hmusit ṭhin. Pathian chun ama angka dēna thleibîk neiloia inthlâng vaika ei en dingin anên di.

4. **Fâkrûk faloi ding:** Nâipang thenka chun, nu nih pa in mo, mî dang homin imo thaw dinga an tir hin, “imo ni pê ni ti?” an ti thin. Machu a tha no. Fâkrûk khatka thou achang. Nin hong lian tikin sorkara mo, itena mo hnâ nin lân thok vê thei. Matikchun nin hlaw bâk chu fâkrûk reng reng nin va fâkloi ding achang. Fâkrûk ifâ hin mî vâ tak tak mit hom ân zîng tir thei, Bible in a ti. A dik hrim. Rihmîng siatna hom achang. Nun dân dik taka inun a, thudik chai ihril hi Pathian thû in anên zirtir achang. Mî châihe, fahrahei, nuhmeihe, mî angloi, piangsualhei tangpui dingin Pathianin anên fui.

Zawna:

1. Nundân dik kong 4ka ha hang hril ta.
2. I angkan mo mî châihe, piangsualhei tangpui thei ei ti?
3. Fâkrûk ni ihawi khatka hang hril ta?

Zirlâi 7 (Sarikana)

Kanaan ram enthapuhei

Siar ding: Numbers 13:1-14, 1-38

Thuvong: “Nang inzirtir ki tia, ni kalna ding lam nang inhmû kê ti. Ki mitin nang en rêt pumin nang hruai kê ti.” (Sâm 32:8)

Thuhmahruai: Ei hong izir aţang han Israelhei chu Sinai thlâng bula om hmun an khuar ei ti ha. Ma hmuna an om lâi han Mosi an Thû Sawm Pêk nundân dik a hrila, ân zirtir ha. Tûkka chu tongtorawt a hong ri ta huai huai maia. Machu Sinai thlâng kal khal nawk dinga inhawitirna achang. Kachun, mipuihei chun kalsuak nawk dingin an inning ta a. puithiam Levi a chihei homin Biak In puanzar chu an thlep tha vê ta a. ipatehei chun an ranrualhei chu an hawla, an kai ţan nawk ta a. nupangtehei homin an chel tawk ţiang thehraw an pêl vê ta a. Atir aţanga an hmahruaipu thin sôm ha an chung a hong indâng nawk ta a. Kachun, an kal nawk ta dum dum maia. Ma sôm chun ân hlia maia, Paran thlaler chu an thlung ta achang. Israelhei chun om hmun dên an khuar nawk ta a. An fâkding Manna nih vâmim hom chu Pathianin a la pêk tir dên.

1. **Enthapu tir thû:** Paran thlaler an om lâi hin Pathianin a pêk ding ram Kanaan chu enthla dingin Mosi an mî a tir a. Kanaan ram chu I angkata ram mo achange, a ram mîhei hom chu I angkan mo an om ti hawi Chiang dingin mî a tir a. Israel hnam sawmhlei inhnika aţangin mî khatka zêl a thlang suaka. Kachun, mî sawmhlei inhnika chu an kal suak ta achang.
2. **Kanaan ram that zia:** enthapuhei chun Kanaan ram chu an va fang ta a. Nî 40 lâi an va thanga. Kanaan ram that zia an va hmû a, kuaizu nih rihnu tui luangna ram ti awm hrim a loi chang hate. An grep râ rikuka chai hman mî inhnika zawn kâi khop a loi chang. Thei chi hrang hrang hom a loi tam hrim. An hong chawi sa a. Changrochu, a ram mîhei hom chu lian lianka pui an change, hrât hom an hrât. An kuahei hom kul nei rît an change, roiinpui tak taka hlak an chang. Milian, mî roiinpui hom an tam.

- 3. Enthlapuhei an hong kêr nawk:** Enthlapuhei mî sawmhlei inhnika chu an hong kêr ta a. Mî sawmka chun ma rama ikal zêl an awiloi thû nih ma rama mîhei an lian zia, an kul ðat zia an sîr a. Mipui lungril an inzâm tir fê a. “Khâi angka lekin ki inhmû a, anni homin khâi angka lek chaiin anni loi hmû,” an tia. A ðatloi lam hlîrin an sîr a. Mî dang inhnika, Joshua nih Kaleb rochun a ram ðat zia an hmûin a kal hlai hlai an awi a. “Ma rama mîhei chu ði naw unla, ei nêkfâk ding chai an chang. An kulhei hom ihman tham chang naw ni, Lalpan nê hruai ta a ti in,” an ti tlat a.
- 4. Israelheiin an hel:** Mosi achun Pathianin a hril angka Israelhei chu Kanaan ram pan ding chun a hril a. Changrochu, enthlapu mî sawmka thuhiril leia mipuihei chu an zâm ta a, kal zêl chu an awi tâk naw a. Mosi a nih Aron a chung a an inphun ta chiam nawka. Rihâi suak khopin an ðap hoi ta a. “Ei nupui nih ei nâi nupanghei hi hman ding chai chang an tia, Aigupta rama ikêr nawk mai hi ei dinga thilþha chem chang a ti hi,” an ti ta a. Machu helna khatka dên achang leia Pathian huat a kâia. Paran thlaler achun mî kum 20 chunglama hel nih ân phunhei kapai a that rît a. Joshua nih Kaleb nih mî kum 20 hnuai lam kazong chai Kanaan ram lût dingin a hruai suak ta a. Nî 40ka chai an thangna dinga kum 40ka an thangpui pha ta a.
- Israelhei chu Pathianin chutenkapui chu a hong enkola, a hong hruai dân an ngaitua ngâi naw a. An ðâm le manna fâkding tui tak a pêka. Tui an hrâl le tui a pêka, hmêlma lak homa a sansuaka. Mahei chu an ngaitua awi no. Pathian hrât nih sinthawthei tak achang zia an ring awi naw a. Anmani hrâtna chu an ring zawka. Machu achang Pathian ningthikna an chung a hong tlungna ðhin chu.
- 5. Ei dinga zir ding:** Israel nâihei Kanaan ram pana an kal angka dên han, eini hom Rivân Kanaan panin ei kal vê tir achang. Koihrana omkhawmin rong ei bawl hoia. Harsatna, manganna, ðiomna tamka an hong om vê ðhin. Lung awiloina leia inphun, Pathian hrâtna ring loia huphurna hong om ðhin hi helna khatka dên achang. Israelhei hom han Kanaan ram ha nî 40ka sung leka an ilût thei achang. Changrochu, Pathian laka an hel leia kum 40 lâi an thang ta zawk achang ha. Mî tamka hom an boiral puipha ha. Eini hom ei hel tir chun tuarpui pha ei ti. Joshua nih Kaleb a angka dên han eini hom Pathian ring sanin ei inka tir ding achang. Biak In kâi peiloi, Sunday School kâi peiloihei hi helna thou an chang. Tâima taka kâi thei dingin lungril ei siam ðat ei ðûl.

Zawna:

1. Kanaan ram enthlapuhei ha mî izaka mo an chang ha?
2. I leia mo Paran thlalera han mî puitling an thî rît?
3. Kanaan ram enthlapu mî 2ka hel vê theiloihei ha tuhei mo ei ti ha?
4. Kanaan ram enthlapuhei han nî izaka mo an va thang ha?
5. Kanaan ram ðatzia hang hril ta?

Zirlâi 8 (Riatkana)

En roi dam nin ti

Siar ding: Numbers 24:4-9, John 3:14-17.

Thuvong: “Mosi an thlalera rûl a târ angka han Manmasi Nâipa hom hi târin la om a ti. Tupai ama ring chu boiral naw nia, chatuan damna an nei zawkna dingin.” (Johan 3:14-15)

Thuhmahruai: Rûl ichuk mî thî nin ihawi a om ta mo? Nin lâia rûl ichuk nâ tuar nin om ta bei? Rûlin mî an chuk chun a damdawi zongin an vâk rum ðhin achang naw mo. A damna ding zong awiloihe chu an thî kher naw homin hun sawt fêka an tuar pha ðhin.

Vawn hin Israelhei lâia mî tamka rûl ichuk nâ tuar nih an thîpui pha ti thî nih Pathianin an damna ding lampui a buatsai pêk thî zir ei ti. Ei zir ding thupui hom hi: “En roi dam nin ti” ti achang. Lungril takan loi ngai roi aw.

- 1. Israelhei an insual:** Thî awiloina nih inphun awina an inchîng vak leia Israelhei chu thlalera kum sawt fêka an vâk a. an kalna lampui hom ân kualala. An kalna hnung dâna achângin an kal inkual nawk ðhina. An sualna chu hawi phâk lêm loiin Pathian laka an nuar a, an inphuna. Tõngkam ðhaloi tak tak an sua a, “Thlalera thî ding reng inte iding mo Aigupta aþangin ani hong ðhui suak? Nêkfâk fâ ding hom, tui in ding hom omloi. Ma bai (Manna) hom hi kin nunin a ten ta,” tiin. Mosi a ding chun a hei hreom thlâk ding êm! Nâipang inhrâng awi tõngkam inhoilo tak taka a nu nih pa, hruaitu inhrâng khum nin om vê bei e? nin om naw mo. Lawm a om. Mangka thil chu Pathianin a lawm no. Malsawm dongna hnêkin dongloina achang zawk.
- 2. Rûl ichuk:** Israelhei inphun awina nih tõng kaminkeihe chu Pathianin a lawm no. kum sawtka an hong ifâk ðhin manna chu “ane hnawng” an ti ðan ta a. Aigupta ram dâna kîr nawk an awi thî inhrâng pumin an inphun nawk ta a. Maleiachun, Pathianin a hrilhal a awi a, ihrem hrep ân ning ta achang. Kachun, rûl intûr fêka hi a hong tir ta a. A chuka mî tamka chu an thî pha ta a. A thîloihe hom chu nansa fêkan an tuar ta a. Ma rûlhei hi feet 5 vêla sei, lû sen chi an ti. Ei rama I angka rûl mo an om? An rihmîng nin ihawihe hang ti ta u? (Rûl ngân, sokhmok, rûl vânkâi, rûl riha, rûl hmawngsen, rûlpui, etc.) Chu angka ta rûl hong itam chu Israelhei chun an ði ta a. An rithla a vai ta êm êm a. Mosi a dên an pan nawka an manganna thî an inthlunga. Mosi a hnianga chun, “LALPA nih nangma chung a kin loi tõng sual ta achang hi. Rûlhei hi boi dingin ni tõnginþai pêk ro,” an va ti ta a.
- 3. Dâr rûl inkhâi:** Chungkata mipuihe an sualna an inhawi chianga thupha an chawi hnung chun Mosi achun a tõnginþai pêk ta a. Mosi a tõnginþaina zâr achun Pathianin rûl ichukhe an dam theina dingin thil a ruahman ta a. Pathianin Mosi a hnianga chun, “Rûl rimil siam inla târ ro. Rûlin a chuk apai chun ma rûl rimil chu en an tia dam an ti,” a tia. Kachun, Mosi achun dârin rûl rimil a siama, chaw a phuna, a khâi ta a. Thilmak tak a hong tlunga. Rûl ichuk apaiin ma dâr rûl chu an hang en chun an dam nghâla. A en awiloihe chu an thî a. Israelhei ding hin Pathian hi a loi ðha hrim chute! Eini dingin te a ðha vê hrim ei ti thei mo?

4. **En roi dam nin ti:** Pathian chun Israelhei an سوالنا leia rûl ichuk an thî zoi ding tâk an dam theina dingin, a zângainain thil a buatsai pêka, an dam ta a. Eini hom hi ei thlatu Evi nih Adam ațangin سوالنا (Rûl) in ane chuk vê a. chatuan thîna tûr chu ei pom ta rît achang. Ma سوالنا tûr chu ipai boi achang hrim naw chun, سوالنا chi hrang hrang tamka a hong inlang suak thin. Tunlâi dêk hi chun zu nih drugs, inhâtthei thil chi tinrêngin ân lâr suaka. Machun siatna tinrêng, thîna ariin ei ram kareng a fang suak ta a. nangni nâipangtehei hi ma angka سوالنا ațangin nin fîminkhur hi poimaw fê achang ta achang.

Achangnawle Lal Isuan ei sandamna dingin سوالنا rûlin ani loi chuk tâkna laka ei dam nawk theina dingin I lampui mo ani loi buatsai pêk? Isua Krista, Pathian nâipa ngêi chu krosa inkhâiin a oma. Iring puma hong en apai chu chatuan nunna nei an ti. Mosi an dâr rûl a itâr ha Lal Isua Krista kros lêra intâr ding aha entirna achang. Chatuan damna ichang ni awi chun kros lêra intâr Lal Isua Krista hang en ro, dam nê ti.

Zawna:

1. Rûl ichukhei an dam nawkna dingin Mosi an I thil mo a thaw pêk ha e?
2. Pathianin ileia mo rûl intûr chi hi a hong tir?
3. Dâr rûl itâr aha imo ân en tir?

Zirlâi 9 (Kuakana)

Balaam a nih sabengtung

Siar ding: Numbers 22:1-41

Thuvong: “Tûhmanin pu inhnika rong an bawl thei no. Asanchu Khatka hua a tia, a dang chu hmangai a ti. Achangnawle mo, khatka laka ringom a tia, a dang chu hmusit a ti. Pathian nih sum nih puan rong ni bawl kop thei no.” (Matt. 6:24)

Thuhmahruai: Mosi an dâr rûl a târna Hor thlâng ațang chun Israelhei chu an kal nawk ta a. Lal hrât tak tak nih huaisen tak tak an hong intlawm ta tir a. Jordan tuidung saktiang Moab phâi zawla an lût a, om hmun dên an khwar nawk ta a. moab lal Balak achun Israelhei hrât zia chanchin a hawiin a ți ta êm êm a. Pathian hnam tlang an changa, Pathianin a ățangpui tir zia a hawia. Israelhei a hnê thei ding dân a ngaitua ta a. Zawlneihei hmanga vâni insâm khum tirin an châi nâk dap mo a ti lungrila. Kachun, zawlnei du-am tak Balaam a a tir ta a. Vawn hin “Balaam a nih a sabengtung” ti thû ei zir ding achang hi.

1. **Lal Balak an zawlnei Balaam a a tir:** Balak achu Moab ram lal achanga. Balak achun zawlnei Balaam achu Israelhei vâni insâm khum dingin a tir a tum ta a. Kachun, Moab ram upahei nih Midia ram upahei chu zawlnei Balaam a va ățui dingin a tir ta a. An va hrila. Israelhei vâni sâm khum dinga a kal chu Pathianin Balaam achu a phal tlat naw a. a mî tirhei atlongin an hong kîr a. Balak achun a tira hnêka tam milian a tir nawka. Tangkarua nih rangkachak tam fêka an chawi sa a. Changhomsiala, Balaam achun a zui ngam naw a. Zân achun Balaam a hnianga Pathian a hong inlâr a, “An hnianga chun kal vê mai ro. Changrochu, nang ki hril angka thapa ni thaw ding changa a ti,” a tia. Balaam achun Pathian thû angka taka thû vân puanga, Balak a thilpêk nih chawimawinahei hom chu huam rît thei ân beisei a. Ma ahin Pathian ân lawmtir naw fê a.

2. Balaam a sabengtung a ƣong: Balaam achun a sabengtung a chuanga. Moab milianhei hnianga chun a kal ta a. Lalpa vântirkoi chun loi indan dingin lampuia a loi ngîra. A sabengtung chun Lalpa vântirkoi khandai inleka lama loi ngîr a hmûa. Lam sîr tiang a pêt a. Balaam achun a ƣong a ngai no lei a son a. A sabengtung chu a zêp ta chiama. Vântirkoi chu grep rihuan bêr nih bêr kêr taka loi ngîr achanga. Sabengtung chun a ƣi a, hma tiang ân ka ngam tâk naw a. A lawi itumin bêr chu a va hnenga. Balaam a pheî chu bêra a awk pêka. A ning a thik a. Balaam achun a sabengtung chu a zêp ta hrima. A zêp hnung hom chun sabengtung chu a kal ngam chuang naw a, a bok ta rak zawka. A kal awiloi maia a ngai leiin, Balaam achun a zêp nawk ta rêka.

Balaam an a sabengtung chu voi inthumka lâi a vuak tâk leiin sabengtung chu a ƣong suak ta a, “Ileia mo voi inthumka pai ane vuaka, atun ariin ni sabengtung chuang nai nai ƣhin ha ki chang naw bei? Mangka hin nang ki hen ƣhin hrim bei?” a ti ta a. Ma zoi kanin chun Pathianin Balaam a mit chu ân vâv tir a. Lalpa vântirkoi khandai inleka lampuia ingîr chu a hmû ta a. A nguna, a hmâi hnuai siin a bokkhupa chibai a bûk ta a. Lalpa vântirkoi chun Balaam achu a hal ta hrepa, “Ni kalloina dinga ni kal leiin nang a khap dinga kê hong achang hi. Ni sabengtung ha pêt thap thap naw siala chu nang ki that ding niang ni chang,” a ti pêk ta a.

3. Balaam an Israelhei mal a sawm: Lalpa vântirkoi chun Balaam achu lal Balak a hnianga ikîr dingin thû a pêka. Changrochu, Israelhei chu vânisâm khum changloiin mal ân sawm tir ta zawka. Balak an, Balaam a va ƣhui dingin ringotin mî voi inthumka a tir a. Balaam achun Israelhei chu voi inthumka dên mal a sawm ta zawka. Balak achu ningthik pumin a kêr ta a, Balaam a hom chu a khua panin a kal vê ta a.

4. Hoitu inhnika rongbawl a ƣha no: Zawnei Balaam a hin Pathian rong a bawla, lal Balak a sum nih puan, roiinpuinahei chu a uma, a rongbawl vê thou achang. Ma chu Pathianin ân hua achang. Balak a homin a lawm vê chuang no. nangni nâipangtehei hom hi Balaam a angkan nin om vê achang chun, Pathian lawm naw ni. Balaam achun Pathian roiinpuina hnêkin sum nih puan, khovêl roiinpuina a um zawk leiin a chuang lâi sabengtung a ƣong suak ta hial achang ha. Pathian nih Setana rong ân bawl kop theiloi thû ei izir achang.

Zawna:

1. Balak an Balaam a ha I tho dingin mo a tir?
2. I leia mo Balaam a sabengtung ha a kal ngam no?
3. Balaam a chung a han Pathian inkata mo a lawmlai?

Zirlâi 10 (Sawmkana)

Pathianin Mosi a a chawimawi

Siar ding: Deut 31:1-13, 32:1-14.

Thuvong: “Mî, ki rongbawl apai chun ni zui rise. Ki omna paia ki bawi hom om vê a ti. Mî, ki rongbawl apai chun ki Pâin ama chu chawimawi a ti.” (Johan 12:26)

Thuhmahruai: Bible ahin Pathian rongbawlpu Pathianin a chawimawi nin ihawihei hang hril ta u. (Abraham, David, Daniel, Mosi). Vawn hin Pathianin Mosi a a chawimawi thû zir ei ti. Mosi achu a hun tawp tiang a hong tlung ta a. Mosi achu nun innêm nih inngaitlawm fêka rongbawlpu ahang. A zâi a dam luata ihawi hial ahang. Mipuiheiin nansa taka an inphuna an hel lâi homin zâidam takin a tuar suak ðhin. Pathian homin Israelhei sualna leia a ningthikna ân tlung ðhin ti ei zir ta ha. Mosi achu hruaitu roiinpui, zirtirtu roiinpui nih lekhabu zia KPU roiinpui tak ahang.

- 1. Mosi an intlana thû a hril:** Mosi achun Israel mî kapai a koikhawma, an hnianga infuina thû a hrila. Pathian thû an awia, an zawm chun malsawmna tamka an dong ding thû nih an hel chun hremna râpþhlâk an tuar ding thû a hril. Biak Ina chibai an bû ding dân thû, kut siam rimil an biakloi ding nih an pai rît ding thû a hril sa. Chun lekhabu lianpui mai a inzia hi a pêk sa a. Ma lekhabu hi “Mosi a Lekhabu 5ka” ti ahang. Ma lekhabu 5ka chu “Pentateuch” tia koi ahang. Mahei chu Genesis, Exodus, Levitikas, Numbers nih Deuteronomy hi an chang. “Dân lekhabu” hom an ti thou, Pathian hnianga lawmthû hrilna hla hom ân zirtir sa a (Deut 32), a thaw ding kapai a thaw zoiin a hawia. A lawm fê maia. Intlanna thû tam fêka a hril zoi hnungin mipuihei chu mal a sawma.
- 2. Mosi a a thî ta:** Nîka chu Pathianin Mosi achu Nebo thlânga hang kâi dingin a tia. Mosi achu a hang kâi ta a. Kanaan ram inzaduai mai phâi zawl ân thlîr tir a. Mosi achun ma Kanaan ram phâi zawl inzaduai mai nih inhoi tak nih bei tak chu sawt fêka a thlîr vong vong hnung chun a hun tawp a hong tlung ta a. A thî ta ahang. Vawn ari hin Mosi a thlân tia la hawi an om hrim no. Hruaitu Mosi achu a thîin kum 120 mî ahang. Changhomsiala, a mit a la zîng naw a, a ritha hom ân kai chuang no. Israel nâihei chun an hruaitu Mosi achu an inpâm êm êm a. Moab phâia nî 30 zet an sîna an ðap. Hruaitu roiinpui Mosi achun rineng ram a kal khal ta a. Hruaitu roiinpui tak ahang homin a thî aw hi a khongai thlâk fê ahang. Faroa nih sipai mî hrâtkhawkheng lian pui pui lak aþangin Israelhei a sansuaka. Thlalera kum 40 zet a vâk pui nawka. Tâm tui hrâl tuarin In nih loi, vângsak ihman ngaisak hmanloiin a damsungin a hmang rala. Mangka chung hom chun Israelhei chun an la soisêla, an inphuna, an hela, an hruaitu changna ariin an lân chupui sap sap ðhin ahang.
- 3. Pathianin Mosi a a chawimawi:** Mosi a tuarna, a ngaiinthlawmna, a ringomna nih a tuarpeina kapai chu Pathianin ân hnîl pêk naw a, a chawimawi a awi a. Israel mipuihei chun nî 30 zet an sîna an ðap ahang. Machun Mosi a chu Pathianin a chawimawi ti ân lang ahang. Mihriama inphûm mai changloiin, Pathian ngêiin a ruak chu a phûm pêk ahang zawk. Mosi achu rineng hmuna a om tâk naw homin a sinthaw roiinpui tak chu hmû theiin an la om mai ahang. Vawn ari hin khovêla ringtu inti kapai lâia Mosi a rihmîng hawiloï tuhman om naw ni. Lal Isuan a zirtirhei – Peter a, Johan a nih Jakob a a ðhũa, a hmêl ti danglama a om lâi hom han Mosi a nih Elijah an hong inlâr ti ei hawi ha (Lk 9:30). Ma hom ahin Mosi achu roiinpui fêka inthuamin ân lang ahang. Pathianin a chawimawi lei ahang.
- 4. Pathianin a rongbawlpuei a chawimawi ðhin:** Pathianin titak zeta a rongbawlpuei chu chawimawi thung vê ân tiam ahang. Mosi a hom a chawimawi vê hrim ha. Nangni nâipanghei hom hi nangni chawimawi vê a ti. Inkhawm ni kâi nanga, Sunday School ni kâi ðhat chun kum tawpa lawmhman nin hmû vê ðhin ha. A hla chang bâk inhawiloia, a ti

hawi chiangloia Cinema hla mai mai isak hnêk chun Pathian chawimawina hla nin sak tam hin nangni ngêi hom hlim nin ti. Pathian homin nangni lawm a ti. Sunday School kâi ngâiloï cham nin nei chun kâi vê dîngin fui ðhin unla, machu rongbawlina insâng tak khatka achang ve.

Zawna:

1. Mosi a thlengpu ha tumo chang?
2. Mosi a lekhabu 5ka ha ii mo an chang?
3. Mosi a roiinpuina kong 3ka chak hang hril ta?
4. Pathianin a rongbawlpuheï chung a imo a thaw vê ðhin?
5. Mosi a fuina thû ha imo?

Zirlâi 11 (Sawmhlei khatkana)

Rahab himna pat zâi sen

Siar dîng: Joshua 2:1-24.

Thuvong: “Tak takan nangni kê ti hi. Ki thû hawia, ane tirpu ring apai chun chatuan damna a nei ta. Ani chu roirêlna achun hong lût ta naw nia, thîna aţangin a suaka damna a a lût ta zawk.” (Johan 5:24)

Thuhmahruai: Israelheïin Aigupta ram an suak khal dîng zân han an kot rikawl nih kot-lû a I thil mo an ibua ha nin la hawi mo? Vawn chun “Rahab himna patzâi sen” ti thû hmangin Pathian thû zir nawk ei ti. Mosi achu a thî tâk leia a ai-awin Joshua chu hruaitu thar a hong chang ta a. Joshua hi sipai huaisen tak achang. Hmêlma tamka doi dîng nih inhnê dîng a nei. Pathianin machu a hawia, a hnianga, “Hrât vaika nih inhuai vaikan om phot mai ro. Ni sirna ari pai chu nang pê zêl kê ti,” tiin thû a pêka. Kachun Joshua chun Israelheï chu Kanaan ram lût pui dîngin ân ning pui ta a.

1. **Jeriko kul enthlapu tir suak:** Joshua chun a thaw dîng hmasak chem chu Jordan tui inkana an hma a khua roiinpuï tak Jeriko khopui inbei chu achang ti a hawia. Jeriko khopui nih a kul chanchin hawi hmasak dîngin mî inhnika a thlanga. Ma mî inhnikaheï chun Jeriko khopui nih a kul roiinpuï tak chu an va en thlîk ta a. Jeriko khopui achun nawchizuar nupang khatka hi a om a. a rihmîng chu Rahab achang. Ma nupang In achun an va lût a, an thlung ta nghâla. Jeriko lal chun Israel mî inhnika enthlapu khosunga an hong lût ti a hawia. A hman dîngin mî a tir a. Rahab chu a khûalheï chu In chung a thehraw inhnok chêk chuak lâia a hang thupa. Lal hong itir mîheï chu an hong a, Rahab In chu an hong ena, “Ni Ina hin enthlapu mî inhnika an hong a, iamo an om?” An hong tia. Rahab chun, “Ma nin itiheï chu an hong hrim, changrochu, khua a zîng tawin an kal nawk. I tiang mo an kal ki hawi ta lêm no. Um thai unla chun nin la hang hmawk nâk mo,” a loi tia. Maheï chun Jordan tui ariin an va um ta a.
2. **Pat zâi sen:** Rahab chun a khûal zongpuheï an kal sap le In chung a hanga, a khûalheï hnianga chun mî kapaiin Israelheï Pathian an ði dân, Israelheï an hrât zia, Amor lal hrât pui heï hom an hong intlawm thû an hawiin an zâm nasat zia a hril ta a. Chun Jeriko

khopui an hong lâk tik homin ama nih a insunghei zua dingin a ngên sa nghâla. Chun enthlapuhei chun kin thil hong thaw hi ni hril puang naw phot chun, ni thî aia la thî ro ung. Lalpa'n ma ram hi ani pêk hun achun nang khongai kin tia, ni chung a ringom vaikan thaw vê kin ti, an ti vê ta a. An kal hma chun Rahab hnianga patzâi sen an pêka. "Ma patzâi sen hi ni tukvera loi thlung inla, insunga hin ni nu ni pa, ni urêngpuihei nih ni insunghei kapai loi thun lût rît inla, tuala tuhman loi om naw rise. Tuala loi omhei chu him vê chuang naw ni," tiin an cha a. Kachun, Rahab chun ma enthlapuhei chu tukvera hruin a thlâka, ân kal tir ta a. Chun tukver achun patzâi sen chu a thlunga.

- 3. Enthlapuhei an kîr nawk:** Enthlapuhei chu Rahab in a hril angka ngêiin thlâng tiang an kala. Ma hmun achun nî inthumka an hong bîka. Anmani uma va kalhei ha an hong kîra an hong suaka an hmun panin an kal nawk ta a. Joshua hnianga report an va pê ta a. Joshua hnianga chun, "Lalpa'n a ram pumpui hi ei kuta a loi pê ta dai hite. Ma chai changloiin ma rama iom mîhei kapai chu ei hma a an inzawi rît zêl mai," an tia.
- 4. Ei himvena ding chu:** Nawchizuar Rahab chun Pathian mî enthlapuhei ha Pathian hong itir an chang hom hawi chuangloiin a loi humhina. Ama nih a insunghei Israelhei laka an him theina dingin thî ngamin an loi thupa, a loi humhim achang. Enthlapuhei homin an insungin an him theina dingin remchângna an hong iruat pêk achang chu. Mangkadên chun eini hom sandam ei chang vê theina dingin Lalpa Isuan lampui ani hong siam pêk va a. Atawp aria Lal Isua tangpuihei chu Lalpa'n la sandam a ti. Israelheiin kot-lûa thisen an itât nih Rahab In tukvera patzâi sen a ithlunga ha Lal Isua thisen ân entîra, ei himna nih ei sandamna achang ti anên hawi tir. Tuala omhei chu that an chang angka dênin Lal Isua ringloihei chu la boiral rît an ti.

Zawna:

1. Jeriko khua a enthlapuhei loi thup nupang ha tumo?
2. Rahab patzâi sen hin imo ân en tir?
3. Jeriko khopui enthlapuhei ha tu Ina mo an thlung ha?
4. Rahab himna dingin enthlapuhei han ithaw dingin mo an hril ha?

Zirlâi 12 (Sawmhlei inhnikana)

Jordan tuidung inkan thû

Siar ding: Joshua 3:1-17.

Thuvong: "LALPA sinthaw hrâthei chu tûmo a hril thei om? Tûmo ân pâkna hril thei rît ding om?" (Sâm 106:2)

Thuhmahruai: Israelheiin tuidung inza putka an ikan aha I tuidung mo ei ti ha? Vawn hin Joshua hoi Israelheiin Jordan tuidung an kan thû zir ei ti. Ei thupui ding chu "Jordan tuidung inkan thû" achang chu. Ram tiam Kanaan lût ding chun Jordan tui inkan a ngâi tlata. Jordan tui chunle a lian lâi mat, a valong a sip lâi a loi chang. Panlak nih huaisen a tûl ta fê mai achang. Tuilian nin kan tik a om ta bei? Rahab In aţanga enthlapuhei an kîr nawka report an va pêk zoi han Joshua chun Israelhei Kanaan ram lûtui a tum ta a. Jordan tui inkan dingin an inning ta thup

maia. Joshua chun Israelhei hnianga, “Inti thianginhlim roi, thâi tuka Lalpa’n nin lâia thilmak tak thaw a ti,” a tia.

- 1. Jordan tui an inkan:** Jordan tui achun leilâk a om naw a, rilong hom a om no. Joshua chu tui varikapa a ngîra, Thuthlung Bawm inzawn puithiamhei an om vê a. thuthlung Bawm chu puan dumpawl inhoi tak hin an inkhuma. Tuipui sen an kan lâia angka han le sôm ngîr nih meichok om ta nghâl mak. Thuthlung Bawm chu an zawna. Mipuihei chun an hnunga sâng inhnika vêla hla in an sara, an zui vê a. Puithiamhei chun Thuthlung Bawm inzawn pum chun tui an zu tuma. Mazoi chia le Pathianin thilmak roiinpui tak a hong thaw pêk ta a. Tui luang chu a kang chat ta maia. A der tiang chun tui chu bang angkan a ding ta rêt zawka. Tui dop tiang rochun a kang rît a. Thuthlung Bawm inzawnhei chu tuidung inlâina achun an ngîr ta maia. Mipui kapai chun tui râl an va kâi zoi chai le an hong suak vê a. Kachun, tui chu ân chin nawka, a luang pangâi dênin a luang nawk ta a. Kachun, Israel nâihei chun Kanaan ram an lût achang chu.
- 2. Hawimaina lungphun:** Joshua chun Pathianin ani hril angkan hnam 12 aţangin mî hrât tiang khat khatkan a thlang suaka. :Tui lâia lung hi khat khatkan hong ipu suak roi,” a tia. Lung 12ka chu an riakna hmun thar achun an hong put suaka. Mazoi chai chun Thuthlung Bawm inzawnhei ha an hong suak vê a. Mazoi vê le tui chu ân chin nawka, a luang pangâiin a luang nawk ta a.
Israelhei chu Jeriko sak lampang Gilgala om hmun an khuar ta a. Lung 12ka Jordan tui aţanga an hong iput suakhei ha ma Gilgal achun hawimaina lungphun tiin an phun ta a. Nakan nakan hnunga an chi nih kuangheiin mahei hi itina mo an chang, tiin an indon tikin, Pathianin roiinpui taka Israelhei a hong thui zia hawimaina achang ti, an la hong hril sawng theina ding achang.
Pathianin him vaikan Jordan tui ân kan tir a, Aigupta ram an hong suak khal dinga a loi intiam tâk angka han Kanaan ram chu an lût ta achang. Pathian chu a thutiama a ngîr hneta, lungril thianginhlim inpuhei chu a vêng tlata, an thâtna dingin sin a thaw pêk thîn. Israelhei chun Pathianin a hong ihruai dânhei ha an hawiin an lawm êm êm a.
- 3. Sual tuipui ei kan vê ding achang:** Israelhei chun Tuipui Sen, Jordan tuidung an hong kana. An kan hma chun huphur om tak an chang. Changhomsiala, Pathianin a puia, ân kan tir thîn. Eini hom hin hma tianga سوالنا tuipui hong luang thîn hi ei ngama ei kan vê ding achang. School kâi peiloi, Sunday School kâi peiloi, zîng thoi peiloi, thil inrûk awina, inhâi thil thaw awina, mahei angka سوالنا hong luang zui zui hi ei ngam vê ding achang. Ei tum chun Pathian homin ni ruan a ti, Israelhei a ruan thîn angka han.

Zawna:

1. Jordan tui zu sir hmasakhei ha tuhei mo an chang?
2. Gilgala lung 12ka an iphun ha ithawna mo?
3. I angka tuipui mo ei kan vê a tûl?
4. Thuthlung Bawm chun imo ân entir?
5. Thuthlung Bawm inzawnpuhei chu tumo?

Zirlâi 13 (Sawmhlei inthumkana)

Jeriko kul lâk thû

Siar ding: Joshua 5:10-15, 1-29.

Thuvong: “Pathian ding chun inthiamloi ihom om naw ni.” (Luka 1:37)

Thuhmahruai: Israelheiin Tuipui Sen nih Jordan tuidung an kan ha a izawk han mo a roinpuiin nin hawi? Imo a san? Vawn hin chanchin roinpui tak khatka zir nawk ei ti hi. Indoi nih inbeina thû ei zir ding achang chu. Machu “Jeriko kul lâk thû,” ti chang a ti. I lung mo an phun ei ti ha e? (Hawimaina lungphun). Ihmuna mo an phun ha? (Gilgal). Ma Gilgal achun om hmun dên an khuar nawk ta a. Ma hmun ațanga an thaw ding hmasak chem om chu Jeriko kul roinpui ila achang. Indoina hriamhrei an nei ța nghâl no. I angka takin mo thaw an ti loi ngaihla zawk rei.

- 1. Jeriko khopui:** Gilgal ațanga hla vak loia hin Jeriko khopui chu a om a. Kul thua inhnika hin ân kula. A putianga kulpui chu feet 6 nih achanve (Meter inhnika) a insa achang. A sung tianga kul dêk chu feet 13ka (Meter inlika) insa a la chang vu nai. Kul sunghei achun In an bawla, vêngtu sipaihei chu an oma, an vêng țin. Enthlapuhei han mahei kapai chu an va hmû rît achang. Ma khopui hnet dân nih a kul ța zia chu Joshua an va hrila a loi hawi ta rît achang.
- 2. Jeriko inbei ding dân:** Joshua chu Jeriko kul om dân enfia dingin a kala, khua kawla a om lâi chun a hang en vêla. A hma phita hin mî khatka hi a khandai inphawi saia ingîr hi a hang hmû a. Joshua chun, “Kin tianga țağ mo ni chang ole, kin hmêlma tianga ițang?” tiin a hang inzawta. Ani chun, “Changmak ngare, Lalpa sipaihei hoitu a hong kal kê chang zawk,” a tia. Kachun, Joshua chu a pheï bula a bokkhupa, chibai a bûka. Lalpa chun Jeriko nih a lal nih a mî hrât huaisenhei kapai a pêk tâk rît thû a hrila. Jeriko khopui lâk dân thû chu a hril ta rît a. mangka hi achang an lâk ding dân chu:
  - a) Nî ruk sungka chu nîntin voika dairiamkan vêlsuak ding.
  - b) Puithiam mî sarikan bera riki chawi an tia tum tir an ti.
  - c) A nî sarina chun khopui chu voi sarika an vêl ding.
  - d) Joshua’n awng roi a ti tik pai, nansa taka awng ding chang a ti.
- 3. Jeriko kul chu a chim ta:** Jeriko kul chu tuhman lût theiloï dinga inkhâr tlat achang. Israel sipaihei chu Jeriko panin an kal suaka. Puithiam mî sarikan bera riki tum pumin an zui a. thuthlung Bawm inzawnpuheiin an zui vê a. A hnung chema chun mipuiin an zui a. Nîntin voika khopui chu an vêl suaka. An riak hmun dên an pan nawk țin. Mangka hlîr chun nî rukka sung chun an thaw a. A nî sarina chun Joshua chu zîng taka a thoia, mipuihei hnianga chun khopui chu voi sarika zet an vêl tâk ding thû ân puanga. Kachun, Jeriko khopui chu an vêl ta tlut tlut maia. Voi rukka an vêl suaka, a voi sarina an vêl ding chun mipuihei chu inring fêkan awng dingin thû a pêka. Puithiamheiin tongtorawt an tuma. Mipuihei chu an awng ta dur dur maia. Mazoi vê le kul roinpui chu voikarengin a chim ta rup maia. Pathian sinthawtheina chu mipuihei awng rihâi ațangin a hong lang suaka. Kul chu a chim ta achang chu.
- 4. Rahab nih a insunghei an him:** Kul chu a chim kanin chun mipuihei chu an lût ta a. Khopui sunga mî kapai nupang, ipa, sehrat, bera, sabengtung, mî dam om phot chu

khandaiin an that fâi rît a. Rahab nih a insunghei, a nuhei, a ðahei, a suapui unâi kapai chu an that vê naw a, an humhima Israelhei lâia an om vê ta achang. Rahab insung ha inkata mo an ithat vê loi? Nin la hawi mo e? Joshua'n Jeriko enthlapu dinga a mî tirhei a loi thupa, a loi humhin leia achang. Mazoi le Jeriko khopui chu a sunga thil om kapai rêk an hâl fâi vang ta a.

Joshua chun Pathian a ringa, a thû a zawm, ama nih a sipaihei ringota an thaw theiloi ding a thaw pêka, Jeriko khopui chu an la ta a. Nangni nâipanghei hom hin Pathian nin ringa, a thupêk nin zawm chun nangni hruai vê tir a ti. Tunlâi khovêl changkâng tala râltuam ða tak tak ei itihei hom hi Pathian hma achun ihman an chang chuang no. Pathian ringtuhei hin khovêl ram hi Lal Isua hoiin la hnê rît ei tia, a roiinpuina la chang rît ei ti.

Zawna:

1. Jeriko khopui bula khandai inphoi sai chawia loi ngâr ha tumo?
2. Jeriko kul inchim tir dingin Israelheiin I thil 4ka mo thaw an ðul ha?
3. Rahab nih a insunghei himna san ha imo?

Zirlâi 14 (Sawmhlei inlikana)

Sual thû iprûk chu siatna

Siar ding: Joshua 7.

Thuvong: “A bawsiatna ippu chun changkâng naw nia, Changrochu, inpuanga kal khalpu rochun zângaina dong a ti.” (Thufing 28:13)

- 1. Akan an rok thil ân rû:** Jeriko kul a chim hnung chun Israel sipaihei chu khua sunga an lût ta a. Akan hi sipai khatka achang vê a, insunga a lûta, Babulon ram puan ða ða, tangkarua sekel 200, rangkachak tlang sekel 50 chu a hmû a. An pâm êm êm a, a zuk ta chiama. A lâk renga a puan In sunga rinenga a thup ta a. A thil thaw soal chu a ip ta tlata. Jeriko kul an bei ding han Joshua'n irok thil reng reng ihman lâk Pathianin a phal no, ti thû a loi inpuang tâk achang. Akan achun thlêmtu thlêmna chu a doi chel tâk naw a. Thil hlu tak takhei chu a hmûin a kalkhal ngam tâk naw a. A lâka, a thup ta tlat zawk achang. Joshua nih mipui tuhomin an hawi no, Pathian rochun a hmû maia.
- 2. Ai khua an hnê thei no:** Tun chun ram la bel tir chu Israelhei sin lian khatka a hong chang nawk ta a. An bei nawk ding hmasak chem chu Ai khua achang. An loi thaw ðin angka dên chun Joshua chu Ai khua enthla dingin mî a tir a. An va enthlâk chun Ai khua chu khawte tak te a loi changa. Mî hom hroika te an chang ti an va hawi chianga. An inzuam êm êm a. Vân bei dingin mî 3000 vêl chia an hei tir a. Makachun ân tawk hle hlûin an hawia. Changrochu, an hang inbei chun Ai khua mîhei chu an hong bei let vê ta a. Israel mî 36 lâi an loi that a. Ai mîhei hma achun an hong raw ta chiam achang. Ma thû chu a hawiin Joshua chun a puan a pot thlera, Israel upahei rêk LALPA bawm hma a rineng siin an va bokkhupa. An lû a bâli an phula. Ai khawte tak te laka an itlawm tak mai chu hreom an ti ta êm êm a. An tlawmna san an dapa, LALPA an inzawt ta a.

- 3. Akan a سوالنا ihmû suak:** Pathianin an tlawmna san chu Joshua a hril ta a. Pathianin soal hi a thup boi mai mai ngâi no a. A sipaihei lâia indoï hmun aţangin rokthil ila an om lei achang chu. Kachun, Joshua chun thilsual thawpu chu a zong suak a tum ta a. Mipuihei chu a hnam hnamin a koikhawma. Phallek a sâl puia. Judah hnam chu hman achang ta a. Phallek chu an sâl nawk chun Akan a chung a ân hlei ta a. Akan achun a thûloïin a سوالنا kapai chu ân puang ta rît a. A thil thupna puan In chu an dap chun a thil loi thup kapai an hmû suak ta rît a. Akan achu a insunghei rêk, a ranrualhei rêk, a thil nei kapai rêk Akor ruama chun an thûia lungin an sep that ta rît achang. Mazoile a thehrawhei kapai chu meiin an hâl fâi rît achang. Soal hi Pathianin a zong suaka, simna a om hrim dêk naw chun a hrem ngêi ngêi thin. Akan a nih a سوالناhei ha inboiraltir achang hnung chun Israelhei chu an hong hrât nawk ta a, Ai khua hom chu olsam fêkan an la nawk ta achang.
- 4. Soal thuprûk nei hi hrâtloina bul achang:** Tuhman Pathian hma a soal thuprûk hlen thei ding an om no. Akan a soal thuprûk chu Israel pumpui hrâtloina achang ha. Nangni nâipanghei homin nin hawi mai ding chu soal ithup chu mitin hmâa hmualinphoina achang ti hi. Akan a hin thlêmna a doi chel naw leia, a boiralpui pha a, a hnam pumpui an tlawmpui pha achang ha.
- Sual hi doi ngam ding achang.
  - Thlêmna ni itong thup naw ro.
  - Pathian hnianga hrâtna hni ro.
  - Sual chu nê huat ngam ding achang.
  - Sualna ni ngamin Pathian hnianga lawmthû hril ro.

Zawna:

- Israelhei han ileia mo Ai khua an ihnê thei loi?
- Ai khua inbei dingin mî izaka mo an kal?
- Akan aha ihmuna mo an sep that ha?
- Akan ahan imo a lâk?
- Ai khua mîhei chun Israel mîhei izaka mo an loi that?

Zirlâi 15 (Sawmhlei ringakana)

Joshua'n lal ringaka ân hne

Siar ding: Joshua 9 & 10.

Thuvong: “Ni lampui kapaia ama hawi mai inla, ni lamhei chu nang inthlûn pêk a ti.” (Thufing 3:6)

Thuhmahruai: Khawte tak te Israelheiin an ingamloi ha ikhua mo ei ti ha e? An hnê loina san imo? Akan an roithil a rûk leia Israel pumpui an tlawmpui pha achang naw mo. Israelhei chun an lâia سوالنا chu an hang thlêngfâi tak chun an hong hrât nawk ta achang. Vawn hin “Joshua'n lal ringaka ân hne,” ti thû zir ei tia, Pathian sinthawtheina roiinpui tak chanchin ei hawi nawk ding achang chu:

- 1. Gibeon mî bai châw chawi:** Nîka chu Israelhei omna a hin hmêl hawiloï mikhual an hong. Ram hla tak aţanga ihong an pua fê a. thuamhnaw hlui, pheïkok ʈia nih puan ʈia inbel ʈêm ʈuamka hin an inthuama. An bai chawi han le a châra, an ui ta hial achang. Joshua rêk chun Inremna Thuthlung siam dingin rawl an sua a. Pathianin Israelhei a hruaia, an hrâtzia an hawia an ʈi a, inremna ei siampui vat naw chun Israelheïin nêl ram rît an ti, an tia. Ram hlâ tak aţanga ihong angkan an inhrila. A hong lem itum khai an chang. An hnâi seka mî khai an loi chang ha te. Joshua chun a loi khongaia remna thû chu a thlung pui ta maia. Anni chun ʈangpui inna tir loi dingin ân tiam ta a. Tawika hnung chun Gibeon mîhei kua chu an va tlung ta maia, inhnâi fê an loi chang khai ha te. Ram hlatak aţanga ihong angkan an inhrila, an hong ilem khai achang ti an hawi hnung chun Israelhei chu an ning a thik ta êm êm a. Ithat chap an lungril ta hiala. Changrochu, inremna thû an loi itlungpui achang tâk leia Joshua chun Gibeon mîhei chu thatloiin an zua ta a. vawn ariin an tui chawi nih an thing infomin an lâia an om ta dai achang chu.
- 2. Lal ringaka rêk an indoi:** Jerusalem kua lalin Israelhei nih Gibeon mîheïin inremna thû an thlung ti chanchin a loi hawi chun a ʈi ta êm êm a. Lal inlika – Hebron kua lal, Jarmuth kua lal, Lakish kua lal nih Eglon kua lal chu a sawma. Gibeon mîhei doi dingin lal ringaka chu an inthok ta a. Gibeon mîhei chu an zâm ta êm êm a. Joshua chu va ʈangpui dingin an sawm ta a. An loi intiam tâk angka han Israel sipaihei chu va ruan dingin an kalsuak ta a. Zânkhuaïn inhmaw fêkan an kal a. zîng khuavâr tîrin indoi hmun chu an va tlunga. Joshua nih a sipaihei chun nansa takan lal ringaka iţangrualhei chu an bei ta a. Tamka an thata, chu angkata an inbei lâi chun Pathian chu a hong inhrawl vê a. Lal ringaka lâi achun rivân aţangin rial lian lianka pui hi a hong inthlâk tir a. Mî tamka a sep that. Israelheïin an khandia an ithat hnêk homa itam chu rialin a sep that zawk achang.
- 3. Nî ân nham:** Hmêlmahei chu an rot a. Lal ringaka hom chu an rot vê a. Pût achun an bîk a. Khohloi ariin Israelheïin hmêlmahei chu an um tir a. Joshua chun nî a thlâka a zîng hnung chun bei thei zêl ta naw ni ti a hawia, an lâia nî chu inding rêl dingin thû a pê ta a. “Nî a Gibeon kua chung a ding mai ro,” a tia, kachun Israelheïin an hmêlmahei chung a puba an lâk zoi hmaka chu nî chu a ding ta maia.

Lal ringaka pûka inbihei ha lung lianin an sîn khuma. Ma hun sung chun an hoihei an loi that zoi chap achang. An that hmanloihei hom chu an um dar rît a. Joshua chun, “Pûk kotboi ha hang hong ta u,” a tia. Lal ringaka chu Joshua hnianga an hong ʈuia. Râl kâp sipai lâia puipa angka hlek hlek iomhei han an loi va râk thapa. Joshua’n ma lal ringaka chu a thata, thing lêra a khâia, khohloi ariin thing lêr achun an inkhâi maia. Nî tlak tawin an lâk tlaka. An bîkna pûk dêna han an pai lûta, ma lung lian dênin an sîn khum nawk ta a.
- 4. Pathiana inngat a poimaw:** Joshua chu Pathiana inngat mî achang. A kalna paia Pathianin a hruai tir a, hrâtna a pêka. Vawna lal ringaka inhnê thû ei izir hom hi Pathian hrâtna lei rît achang. Nî nih thla nih arsi nih thilsiam kapai hi Pathian thû rîta iom an chang. A thû thû a a hmang an chang. Nangni nâipanghei hom hi Pathiana nin inngata nin ring phot chun a thilsiamhei kapai hi nin dingin a hmang ʈangkâi thei rît achang.

Zawna:

1. Bai châr ichawihei ha tuhei mo an chang?
2. Joshua'n lal ringaka a va doi hnê hei ha tuhei mo an chang?
3. Joshua'n lal ringaka ha a hnê theina dingin I angka hmangrua mo a hmang?

Zirlâi 16 (Sawmhlei rukkana)**Mî huaisen Kaleb**

Siar ding: Joshua 14:6-14, 18:1-7.

Thuvong: “Ma thû achun imo ti ta ei ti? Pathian ei tiang a ƣang chun tûmo ane doi thei ding?” (Rom 8:31)

Thuhmahruai: Israel nâiheï thlalera an om lâi han Mosi an Kanaan ram enthla dingin mî 12ka a tir a. Mî 10ka chu an zâma, kal tir an awi tâk naw a. Mî inhnika chun kal tir an awi a, an zâm vê naw a. Ma mî inhnika ha tuhei mo an chang e? A tu zawkpu mo Mosi a thlengpu ha? Achangle vawn hin, “Mî huaisen Kaleb,” ti thû zir ei ti aw! Kaleb achu mî huaisen, ringna a mî hrâtak achanga. Mosi a nih Joshua ha a thlop tlata. Nasa takan a ƣangpui ƣhin. Atawp achun dûsakna roiinpui tak a dong ta achang ha.

1. **Kaleb an Pathian ân lawm tir:** Kanaan ram enthlapuhei an zâma, kal tir an awi naw lâi han Joshua nih Kaleb a hi chu an zâm vê naw a. Israel mipuihei hnianga chun, “Ei chung a LALPA a lawm chun ma ram achun nê hruai thlung a tia, rihnu tui nih khuazu luangna ram chu ni pê a ti. Hel phot hel naw unla, ma rama mîhei chu ribuchawm chai chang an ti,” an tia. LALPA chu ei hnianga a om achang naw bei? A ti tlata. Ma thû achun Pathian a lawm fê maia. Thlalera mî tamka an thî lâi hom han anni chu an thî vê naw a. Kanaan ram ilûtheï lâia ân nawk tir tlat (Num 14:30-38). Pathian chu a thutiama a ringoma. Joshua nih Kaleb achu Kanaan ram lûtheï lâia mî an chang ta maia. Chun râl beina kapai Kaleb an Joshua chu a ƣangpui zêl ƣhin. Hrât hom hi ihrât tak achang.
2. **Israelheïin ram an la bel zêl:** Joshua'n lal ringaka ha a hnê a thing lêra a khâia, atawpa pûka a khuma lung lianin a sîn khuma. Lal tamka a hnê tir a. Lal 31 zet ân hnê achang. Mangka chung hom chun ram la la dîng a la om ta vu naia. Joshua chu a tar ta nghâla. Maleiachun, an ram lâk sai tâk nih la la vu ding hom chu a sem hoi ta a.
3. **Kaleb an rem a hnî ve:** Nîka chu Joshua hnianga kaleb a hi a hang vê a. An inhnî hnî hin ulian fê an chang ta a. Mosi an enthlapu angka a tir lâi aƣang han kum 45 zet a ral ta a (Joshua 14:10). Kaleb achun Joshua hnianga Mosi an a dam lâi han ram pêk dîng a loi itiam thû a hrila. Joshua chun a ram ƣhatna lâi tak nih beina hmun tak hnî hman siala a pêk phal êm êm. Changrochu, Kaleb achun hmun bei nih olsam a thlang chuang naw a. Thlâng rama khopui khatka Hebron khua, milian pui pui omna chu a hnî ta zawka. Chungkachun, Joshua chun Kaleb achu mal a sawma, a hnî angka tak chun Hebron khua chu a pê ta a. kaleb achun a huaisen zia nih a hrât zia inlang tir dingin, “Atun hin Mosi an ani tir lâia angka nai han ki la hrât maia, thahrui hom ki la nei mai,” a la ti ta vu a.

4. **Kaleb an râl ân bei tir:** Kaleb a hnianga Joshua'n Hebron khua a pêk lâi hin, ma khua hi hmêlmaheiin an loi lua a. Ma khua hi roichan nei hnet ding chun a ram luat lal Anok a nâi 3ka – Sesai, Ahliman nih Talmi chu a hnotsuak lak phota. Ma hmun aţang chun khua a rûn a, a hnê ta nghâla. Mangkahin Kaleb achun a roichan ram chu a nei hnet ta achang. Kaleb achu Pathian dingin huaisen tak nih hrât tak achang. A hoitu Mosi a nih Joshua thû hom a ring ngam. Thlâng rama om mî huaisen nih hrât tak homin an ngam/hnê thei no. Kaleb ahi ama hrim hrim hi ihrât achang chuang no. Pathian a tiang a ʔang tlat leia achang zawk.

5. **Ringna hi hrâtna bul achang:** Kaleb an Pathian a ring dân hi hnet tak achang. Kanaan ram an va enthlâk lâi han a kul roiinpui zia nih a mîhei an lian zia a hmû vê rît ha. Changrochu, mangka tiang a thlîr awi tâk naw a. Pathian tiang a thlîr zawk tlat achang. Ma chun hrâtna a pêk tlata, mî tamka an zâm homin ani chu a zâm vê no. Kum 85 achang hnung homin râl a la beia thahrui hom a la nei zuk changa. Ram hom a la bei thei tir. Nangni nâipanghei homin Pathian nin ringa, a lam nin en tlat chun hmêlma nih thlêmna nih doi vê thei achang. Hmêlma lam en loiin, zu nih inhâi thil en loiin, LALPA Pathian tiang ena nin ʔonginʔaia, ân pâkna hlâ isaka, a rongbawlina nin sunzom tlat chun a tawp achun dūsakna, malsawmna la dong nin ti.

Zawna:

1. Kaleb a roichan khua ha imo achang ha?
2. Joshua'n lal izaka mo a hne?
3. Kaleb an Joshua hnianga ram a va hnê han kum izaka mo achang?
4. I angkan mo Kaleb an Pathian ân lawm tir?

Zirlâi 17 (Sawmhlei sarikana)

Joshua'n a thaw ding a thaw zoi

Siar ding: Joshua 21:43-45; 22:24.

Thuvong: “Mipui chun Joshua hnianga, “LALPA kin Pathian rongbawl kin tia, a thû awi kin ti,” an tia. (Joshua 24:24)

Thuhmahruai: Atun chun hruaitu roiinpui tak Mosi a a thî ta a. A thlengpu Joshua hom ulian a hong chang ta a, a tar ta a. A hun uhnung a hong thlung tâka. Inpâm a om ti roi? Joshua chun Israel hnam hrang hrang dingin ram a sem zoi ta rît a. Kanaan ram hom chu an lua zoi ta rît a. Remna nih thlamuangna a om ta a. Pathian ringomna an hmû Chiang êm êm. Thil la thaw zoiloi chikate a om a, machu a thaw zoi chun Joshua'n Israel mipuihei hnianga thucha tawp a hril ta a. Wawn hin “Joshua'n thaw ding a thaw zoi” ti thû ei zir ding achang.

1. **Israel hnam inhnika nih a chanve an kîr:** Israelheiin Jordan tui an kan hma a phâizawla an om lâi han, hnam inhnika nih a chanve – Reuben a hnam nih Gad hnam inhnika nih Manasseh hnam chanve chu Mosi a hnianga ram an loi hnê ta a. Mosi achun Jordan tui phâk hma a ram ʔatak chu a loi pê ta a. changrochu, an unâiheii – hnam kuaka nih a chanve chu Jordan râl ikâipuiin, râl an doi puia. Atun chun Kanaan ram an hnê fel tâk rît leia, an ram dong lua nawk dingin Jordan tui dên inkana ikal dingin an kîr ta a.

Joshua'n anni chu mal a sawma. Thehraw ûmhâi tamka ân chawia, ân kal tir ta a. Ma Israel hnam inhnika nih a chanve hin Jordan tui hong inkan vê kher loi homin an ram lua a an om hle hle thei thou. Changrochu, an unâiheï an hmangaia inriang an hmû leia an tlawmngaina an sua a hmêlmahei an la hong doipui rît a. An fel ti roi. Joshua hom an chung a lawm achang.

2. **Jordan tui kawla mâichâm:** Kanaan ram sunga han Israel hnam kuaka nih achanve han Pathian biakna dingin hmun bîk ruat an neia, machu Silo khua achang. Changrochu, hnam inhnika nih achanve han an omna ram sunga mâichâm lianka hi an bawla. Machu an hawiin Israel hnam kuaka nih achanve chun, "Hnam dang pathian an biak ta chang a ti chu," an tia. An ning a thika. Silo khua a an pung khuma. Puithiam Phinehas nih mî dang 20ka an tir ta a. An va tlung chun thil om zia an va hawi Chiang ta a. Ma mâichâm an siamna san chu helna mo, pathian dang biakna ding achang no a. Hnam inhnika nih achanve nih hnam kuaka nih achanve chu Jordan tuiin a kârthel tlat ta a. Nakan hnung achun chi nih kuang an chang zia inhnilin hmêlma angka lân en an ti ti an inlâia, hawimaina nih chika an chang ti a lang thei maina ding an ibawl a loi chang zawk. Pathian hnianga hâl râi thil inhlân mo, Pathian biakna ding ti a loi chang naw chute. Ma chu an hawi Chiang hnung chun hlim nih lawm fêkan an inthêna an kîr nawk ta a.
3. **Joshua thûcha uhnung:** Ma hun zoi chun Mosi an a hun a hong itawp ding achang ta ti a hawia. Abraham a, Josef a nih Mosi a, anmani chun ringom taka a rong an loi bawl thîn Pathian hnianga inngam vê ding achang ta a. Israelheïin Pathian an hawiloï zia nih an hrâtloi zia a hawi maia. Kachun, Joshua chun Israel mipuihei chu Sekem hmuna a koikhawma. Pathianin Aigupta ram aţanga a hong hruai suak dânhei, hnam roiinpui nih hrât taka a siam dânhei, Pathian hnung an song khala, an chên ding nih Pathian thû an zawma malsawmna an dong ding dân thûhei a hril ta a. Pathian dang an biak ding achang naw a. Anmani loi hong enkola, loi hong sawmdawlpu Pathian chai an hmangaia, a rong an bawl ding achang ti a hrila, "Kei nih ki insunghei chun LALPA rong chai achang kin bawl ding chu," tiin mipuihei chu a ti khum ta achang. Mipuihei hom chun Pathian dang rong an bawlloi ding ti thû an inpuang vê a. Kachun, Joshua chu kum 110 mî achangin a thî ta a. An phuma, an sîn ta chiam achang.
4. **Thaw ding ihlen suak hi lunghnipna:** Joshua chun a hmâa thaw ding iom apai chu ringom nih tha takan a thaw tir a. Ma hi chu ki thaw pei no, ân tak luat luat, a hreom a ti ngâi no a. A thî ariin a mawphurna kapai ringom vaikan a thaw zoi rît a. Pathian hom a chung a lawm. Israel hnamhei Kanaan ram inhruai thlungpu achanga. An ram hom a sem phat a loi chang. Nangni nâipanghei hom Pathianin nin tawk tawk aria mawphurna nangni a indong tha vaikan nin thaw zoi chun hlawtlingna lianpui la chang vê nin ti.

Zawna:

1. Jordan phâk hmâa Mosi an ram a pêkhei ha inham mo an chang ha?
2. Joshua'n Israel hnamhei ha inkan mo Pathian chai rong an bawl ding ti, a ti khum ha e?
3. Jordan tui kawla mâichâm liamkapui an ibawl ha idinga an ibawl mo achang ha?

Zirlâi 18 (Sawmhlei riatkana)

Nupang huaisen Deborah nih Jael

Siar ding: Roirêlpuhei 4:1-24.

Thuvong: “LALPA chu ki tianga țang achanga, țì naw ning, manmasiin imo ni hen thei a ti?”
(Sâm 118:6)

Thuhmahruai: India rama nupang roiinpui nin ihawihei hang ching ta u. Khovêla hin nupang roiinpui fê fê nih huaisen fê fê an loi om ta țin hrim a. Bible hom ahin ei hmû tam dên. Bible a nupang roiinpui nih huaisen nin ihawi hang ching ta u (Ruth, Esther, etc.). Vawn hin nupang huaisen Deborah nih Jael chanchin zir ei ti. Nupang ținka hi chu ipa hnêk homin an loi huaisen vê dên chute. Tunlâi khovêl dêk ahin le nupang ipa ei inkelna he hu a om ta no khai.

1. Israelheiiin roirêlpu an nei: Joshua thî hnungin Israelhei chu Kanaan rama inlâi ding boi râlmuangin an om ta a. Changrochu, Pathian mithmûa soal lama an pêt ta țin a. Hnam dang pathian – Baal, Astheroth an biak țin vê ta vu a. Maleiachun, Pathianin a thununna dingin hmêlma kuta a pêka. Hmêlma kuta iom chu hreom an ti nawk ta a. An insîr nawka, an laminlet nawk ta a. Maleiachun, hmêlmaheï kut ațanga sansuak dingin roirêlpuhei a ruat pêk ta a. Roirêlpu hmasak chem chu Othniel ahang. Ani hi Kaleb a nâibungpa ahang. Roirêlpu inhnikana chu Ehud ahang. Ân thumna chu Shamgar ahang. Ma roirêlpuhei hin Israelhei chu hmêlma lak ațangin a sansuak țin. Changrochu, tawika hnung chun an insual nawk a, hmêlma kut dêna an tâng nawk ta țin. Roirêlpu inlikana hi chu nupang – Deborah ahang.

2. Deborah nih Barak: Barak achu sipai hoitu achanga. Changrochu, a hrât vê naw a, mî dawizep, thâi indawr ahang. A hmêlma Jabina chu a țin a. Lal Jabina sipai hoitu lian chem chu Sisera ahang. Thîr tolailîr 900 lâi a nei a, Israelhei chu kum 20 zet a phei hnuai a loi isia a loi chang.

Malâi chun Ephraim thlâng rama zawlnei nu khatka hi a om a, a rihmîng chu Deborah. Israelheiiin an roirêl ringin ma nu hi an loi hmang ținna. Maleiachun, Deborah hi zawlnei hom ahang, roirêlpu hom ahang sa. Deborah chun Israelhei sipai hoitu Barak achu sipai sîngka chai ițhuiin lal Jabina sipai hoitu Sisena nih a hoihei vân bei dingin a tia, “LALPA’N nang ompui a ti,” tiin a fui a. Barak achu aman a kal ngam naw a. Deborah hnianga chun, “Ni kalpui vê inla, kachun kal vê kê ti. Ani kalpui naw chun kal naw ning,” a tia. Deborah chun indoia kal ding chun ân tiam ta ținoka. Barak achun LALPA thû a ring ngam naw a, Sisera thîr tolailîrhei a țin ahang.

Kachun, Deborah nih Barak achu sipai sîngka ițhuiin Sisera inbei dingin an suak ta a. Tabor thlâng an hang kâia. Tabor thlâng Barak achu a hang kâi ti chanchin a hawi chun Sisera chun a thîr tolailîr kapai nih a hoihei rêk hang inbei dingin an kalsuaka. Thlâng tolailîr a kal thei naw lei achun Kison ruama hmun an khuar ta a. Deborah thupêkin Barak achun a sipai sîngka rêk Sisera tiang panin suk a hong pana. Nasatakan an indoi hnung chun Sisera chu a tlawm ta a, a raw ta ahang. A sipai kapai chu Barak a sipaiheiiin an that rît a. Nupang huaisen Deborah leia Israelhei chu hmêlma laka an him nawk ta ahang chu.

- 3. Jael in Sisera a that:** Sisera chu indoi hmun aţang chun a rot suaka. A tolail r aţangin a  tum renga, a pheiin a thloi ta chiama. Jael i puan Ina a va l t raka. Jael i chun Ken m  Heber a nupui ahang. Lal Jabina nih Heber a insunghei hi inrem tak an chang. Jael i chun Sisera hnianga, “Pu hong l t ro,  i naw ro,” a loi tia. Sisera chun tui in ding a hn  a, Jael i chun sehrat d d  n in tir a. Puan Ina a khuma. Sisera chun Jael i hnianga, “Puan In kot ahan loi ng r inla, ‘Mahan m  an om bei?’ tiin nang an indon chun, ‘om mak,’ loi ti ro,” a tia. Sisera chu a sawl  m  m leia a hang inn ta hiama. Ma zoi v  le Jael i chun puan In kilna a l ka, hemkhoi a chawi renga, puan In kilna th r zum chu Sisera chabeka  n nghat renga a zuk hem dira. Rinenga a l  chu a zuk kil r t a. Sisera chu a thể ta ahang. Barak a nih a sipaihei Sisera hong umhei hom chu an hong tlung v  a. Jael in a loi ithat t k mai chu an hm in mak an ti  m  m a. Kachun, Israelhei chu an hong thlamuang nawk ta ahang chu. LALPA ei tiang a  ang chun nupang ipa ti loiin ei loi huai insenin, ei loi hr t thei tham a loi chang chute.

Zawna:

1. Israelhei l ia nupang roirêlpu om s n ha tumo ahang?
2. Israelhei l ia roir lpu hmasak chem ha tumo ahang?
3. Sipai hoitu Sisera thatpu ha tumo ahang?
4. Sisera th r tolail r izaka mo a nei?

Zirl i 19 (Sawmhlei kuakana)

Gideon a th 

Siar ding: Roir lpuhei 6-8.

Thuvong: “Lalpa nih a hr tna sinthawthei achun hr t roi.” (Efesi 6:10)

Thuhmahruai: Israelhei chu nupang huaisen inhnika leiin an hong r lmuang ta, ti ei hong zir ta ha. Tuhei mo ei ti ha? (Deborah nih Jael). Ma hnung hin Israelhei chun Pathian an inhnika hnung an song khal nawk ta a. Pathianin hnam huaisen tak Midianhei kuta a p  nawk ta ahang. Kum 7ka sung kapai chu hreom f kan an om a, Pathian d n an awng nawk ta a. Pathianin a sansuak dingin m  a hong tir nawk r ka. Machu Gideon a ahang. Vawn hin Gideon a chanchin ei zir ding ahang.

- 1. Gideon a hianga vântirkoi  n l r:** Gideon achu a pa grep sawrna khur thl i ch lna Ina a loi oma. Midian m hei an hong kal nih kalloi a loi thl r maia. Mal i v l hin Midianhei an hong an ch mu, an thl ihei, an ran vulhei an hong la p k th n. Gideon a homin ma angka d n chu  n l i leia a loi iv ng ahang. Mangkata a loi om l i chun LALPA vântirkoi a hm a a hong inl r p ka, “Nang m  hr t, huaisen, LALPA chu ni hnianga a om,” a hong tia. Gideon achun vântirkoi hnianga, “LALPA ki chung a om mai ngh l inte inkata mo mangkata thilhei hi kin chung a hong ithlung?” a tia. Changrochu, LALPA vântirkoi chun a thlamuang, Israel chithlahei chu Midian r l laka sansuak dingin Pathianin a la tir ding ahang th  a hrila. Gideon achun  n sawnpuipu ha tumo ahang ti fia a awi a. H rl l thil inhlân ding a hong l ka, a hrolin a zuk tawna. A k ngral ta a. Chungkachun, Gideon achun LALPA vântirkoi ng i ahang ti a hawi ta.

2. **Gideon an a pa mâichâm ân se pêk:** Zânka chu Gideon an a pa mâichâm a siat pêk rît a. a kawla Asherah thinghei hom a kit pêk rît a. Ma hnung achun Pathian dingin hâl râl thil ân hlân ta a. Asherah thing ngêi chun ân thawina sa chu a suangna a. Athai achun mîheiin Baal mâichâm ichim nih Asherah thing loi inkit rîthei chu an hmûin an ning a thik ta êm êm a. Gideon a ithaw achang ti an hawi suaka. A pa Joash a hnianga chun, “Ni nâipa ha hong ðhui suak ro, a thî ngêi ding chang a ti,” an tia. Changhomsiala, Gideon a pa chun a loi ðan tlat zawka. Baal achu Pathian achanginte aman lân ðan ta mai rise chu, a loi ti pêk zawka. Matak aţang chun Gideon achu Jerubabel a tiin koi achang ta thai achang.

3. **Gideon an Pathian a fia:** Gideon achun Israel chu Midianhei idoi dingin a koikhawma. Midianhei hom chu Israelhei doi dingin an inkoikhawm vê a. Gideon achun Pathianin a ţangpui ngêi ding nih dingloi a fia a awi a. Űuanga hin bera hmul hi a sia a, bera hmul chaia ridaw a loi om a, a kawl kapai a hul phot chun Pathianin a ţangpui ding chang a ti, a tia. Zîng khua a hong vâr chun ma angka tak tak chun bera hmul chung chaia ridaw chu a loi om a, hmun dang rochu a loi hul phatin a va hmû a. Gideon achun a voi inhninain bera hmul chu ţuang dêna hin a sia a. Zînga ma bera hmul chu a loi hul phata, a kawl vêl kapai chu a loi dui chun Pathianin ţangpui a ti, ti a fia nawka. A thâi zîng achun a ti angka tak tak chun a loi om ta a. Kachun, Pathian chu ama tianga om ti ân Chiang ta a. lunghnip fêkan Midianhei doi dingin ân ning ta achang.

4. **Gideon an Midianhei ân hne:** Gideon achun Midianhei doi dingin sipai 32,000 ðhuiin a kalsuak ta a. Pathianin an tam luat a tia. Mî tupai ði a inthing apai chu kîr dingin a hrila. Kachun mî 22,000 an kîr a. Mî 10,000 an la om a. Pathianin ma hom chu an la tam luat a ti ta vu naia. Gideon achun ma sipai 10,000 chu tui kawla a ðhui hoia, innguna khuksâiindila tui zuk in nih an kut phâa liaka inliakhei chu a thliar hranga. An kutphâa liaka inliakhei chu mî 300 chai an changa. A bâk kapai chu innguna dawpa dawp an changa. Ma mî 300 chai chu inhruai dingin Pathianin Gideon achu a hrila. Mî 9,700 chu anmani hrâtna an son ðhin achang. Sipai 300 chun Midianhei inbei dingin an inbuatsai ta a. Tongtorawt, meiser nih bêl korong hi an chawi ðianga. Midianhei riakna bul seka kil tina an va ngîra. Voikarengin an tongtorawthei chu an hang tuma, an bêl chawi chu an thuk khoia, an voi tiang meiser an chawia, “LALPA nih Gideon a khandai,” tiin an awng dur dura. Midian sipaihei chun ma chu an hmû chun an buai ta chuak chuak a. Anmani nih anmani an inbei ta chiam zawka. atawp achun an rawt rît achang. Pathian chun hmangrua mawl te te hom a hmang chun thil roiinpui tak tak a thaw thei ðhin a loi chang. Nangni nâipanghei hom hi Pathianin nangni a hmang vê thei thou. Pathian hrâtna hi ringthlâk achang.

Zawna:

1. Midian vân bei ha sipai izaka mo an chang?
2. Gideon a nih sipaihei râluam chawihei ha ithil mo an chang?
3. Gideon a rihmîng dang khatka ha imo achang?
4. Gideon a sinsiana inhnika a fiahei ha imo an chang ha?

Zirlâi 20 (Sawm inhnika)

Samson a thû

Siar ding: Roirêlpuhei 13-16.

Thuvong: “Nunna hmangaia nî ʒa hmû awipu chun a lei chu ʒhaloi laka nih a hmûr chu thukhêl hriina laka vêng ʒa rise.” (1Peter 3:10)

Thuhmahruai: Vawn chun mî hrât tak Samson a thû loi zir rei. Hnam ihrâng, ihai tak mai Filistiahei lak aʒanga Israelhei sansuak dinga Pathian inhrât tir ahang. Changhomsiala, nunghâk laka thlêmna chu a doi chel tâk naw lei achun ân lîr ta a. Hmualinphoi takan a hun tawp lam chu a hmang ta ahang chu.

- 1. Samson a piang thû:** Samson a pa chu Manoah ahang. A nu hi nâi sal – ching ahang. Nîka chu Samson a nu hnianga hin vântirkoi a hong inlâra, nâipa a nei ding thû a hong hriila. A nâipa chu uain ahangnawlemo thil inthiangloi reng reng a fâkloi ding. A lû hom ân kolloi ding chang a ti, ti a hriil ta a. Ma angkata mî chu Nazarit mî an ti ʒhin. Vântirkoi ti angka tak chun Manoah nupui chun nâi a von ta a. A hong piang chun a rihmîng chu Samson tiin an saka. Pathian ipêk ahang leia Pathian ta ding ahang ti an hawi maia.
- 2. Pathianin Samson a hrâtna a pê:** Samson achu a hong tlanginvâl chun a hrât ta êm êm maia. Pathianin Israelhei Filistia râi awpbet sunga kum 40 lâi loi om tâk chu sansuak dingin Samson achu a inhrât tir ahang. Israelhei homin ma angka mî hrât an mamaw lâi tak a loi chang hrim sa. Mipuihei chun Samson achu roirêlpu a isia an awi a. Filistia mîhei hom chun Samson a hrât dân, a hrât tawk an loi hawi vê thaia.

Samson a hrâtzia chu hinkahi ahang:

- a) Timnah khua a a kal lâiin lampuia sîng hin a loi rum khuma, Samson achun a hman renga, kêl noite inʒot nawî angka khopin a ʒot nawia, a that.
- b) Ashkelon khua a mî sawm inthumka zet aman a thata, an thuam a hlîp pêk rît.
- c) Sabengtung rikamin mî sângka a that.
- d) Khopui kotpui khâr nih a chaw a phota, a dâra a put renga a tlânga a hang sia dai.

Mahei kapai hi Pathian rithla in ân thuama a thaw thei an chang. Israelhei chungu kum 20 lâi roi a rêl ahang.

- 3. A nunghâk ditin Samson a a lem:** Samson achu hrât tak hman changsiala, nunghâk laka a fîmkhur chel naw a. Gaza khua a nawchizuar nunghâk khatka hi a va dita. Mazoi chun Sorek khua ami nunghâk a rihmîng Delilah a va dit nawka. Delilah chun Samson achu indi vê tak takloiin a hrâtna thurûk ihawi ding chaiin indi telem a loi thaw a. Samson achun itenka mo chu a hrâtna thurûk a ip chela. “Thal hruî thar sarika lâ châr dap loiin anni phiar chun, mî dang angka mai chang kê ti,” a ti pêka. Changrochu, rang takan a sat nawk phiat ʒhina. “Mî la hmang riail loi hruîhruail tharin ʒa vaikan ni phiar unla, hrât ta naw ninga, mî dang angka mai chang kê ti,” a ti pêk nawka. Changhomsiala, patzâi angka maiin a sat nawk ʒhina. “Ma ki sam phiar sarika hi puan sukna a nêh hlûm thei chun,” a ti nawka. Ma hom chu puanribu rêk a ʒot nawk bata. Changhomsiala, Delilah chun a ngên ta tlut tlut a. A thlêm a thlêm ta a. Samson a lungril chu thîna khop hialin a buaia. A mangan ta fê a. A tawp achun a hrâtna thurûk chu a hriil ta a. “Ki lû ziat ahang phot

chun, ki hrâtna boi a tia, hong duai ki tia, mî dang angka mai chang kê ti,” a ti pêk ta achang.

4. **Samson a ân lîr ta:** Delilah chun Samson achu a mal chung a ân zâl tir a, ân inn tir ta a. Mî a hei koi renga, Samson a sam phiar sarika ân ât tir rît a. Ma zoi vêle, “Samson, Filistia mîhei an hong pung so,” a tia. Samson achun a hang inher suak thei ha ân ringa. Changrochu, LALPA’N a kalkhal tâk leia a hrâtna a boi a, a hang inher suak chel tâk naw a. Kachun, a mit an kher suak a, dârdum kol an inbun tir a. Tâng Ina thlâi an inrawt rawt tir ta a. Hmawloiin a lû kol sam chu a hong chor sei nawk ta a. Filistiahei chun Samson achu an pathian Dagon hmâa an ðuaia, nunfiam thaw dinga ennom dingin an hmang ta a. Samson achu ân riang ti roi! A mit a chawka, a hrâtna om ta nghâl mak.
5. **Samson a a thî ta:** Samson achu Pathian hnianga a ðongintai ta a, “Aw LALPA, ki Lalpa, ni hawimai ro. Atun ðuma ding chakin hrâtna ni pê ro. Aw Pathian ma ki mit inhnika leiin Filistia mîhei chung a ma phuba hi nê la tir ro, nang kê hnî,” a tia. Pathianin a khongaia hrâtna a hong pê nawk ta a. Samson achun insawng lian chaw inhnika chu a voi a chang, khat khatkan a hmana, a hnam khoi ta a. Kachun In chu a chima, ama rêk milian nih a sunga om kapai chu an rengkan a del khum rît a, an thî rît achang. Pathianin sual ân hua êm êm. Inngaitlawma a khongaina ihnîhei rochu a lawm ðhin. Nangni nâipangtehei hom hi thilsual thaw dinga thlêmna nin tong châng hin rokhal ðhin unla, Pathian a ðangin hrâtna hnî tir roi. Samson a hi enton a kâi no fê mai.

Zawna:

1. Pathian dinga serhrang hi imo an ti ðhin ha?
2. Mî hrât tak, a tawpa a mitmu an ikher pêk aha tumo achang?
3. Samson a intlêm tlut tlut pu ha tumo achang?
4. Samson a ha inkan mo a hong hrât nawk ha?

Zirlâi 21 (Sawm inhnihlei khatka)

Nunchang ðha Ruth chanchin

Siar ding: Ruth 1-4.

Thuvong: “Ni mîhei chu ki mî chang an tia, ni Pathian chu ki Pathian.” (Ruth 1:16)

Thuhmahruai: Vawn chun thephûng khatka loi ngai hmasak phot rei. Tiana khua khatka tia hin chamfaka inrem êm êm hi an om a. Khatka hi Darlong khatka hi Kor. Nupangte an changa. An rihmîng chu Mawii nih Kumari an chang. Mawii nu nih pa chu Kristian ðatak an changa, Insung inkhawm, Biak Ina inkhawm tinrêng hi ðavaikan an thaw ðhin. Kumari nu nih pa rochu Hindu an chang. Mawii insung chun insung inkhawm an nei hin Kumari hi a loi va lêngin a loi vân nok vê ðhin. Pathian inpâkna hlâ a saka, Bible châng a sam ðhin chu a hmûin, Kumari lung hi ân hlak vê thou ðhin. Mawii chun Kumari hi hnam dang achang homin a hmangai êm êm a. An cham ðhenka chun Kor nâi achang leiin an hmusit ðhin. Ipate inhmangloi ðhenka dêk hi chun ân ben hom hi an tum ðhin. Changrochu, Mawii hin a loi san thap thap ðhin. An innaka an tiluihei hin a loi ðap ðhok ðhin.

Nika chu Kumari hin Mawii hnianga, “Ni nunchang, insung inkhawma ni om dânhei, khua lâia ni om dân kapai ki hmûin ni Pathian biak lei chang a ti, ti ki ring tlat. Kei hom nê di vê a ti bei?” a tia. Mawii chun a thiam dân nih a hawi dân dânin Pathian thû a hril ta a. Kumari chu Kristian a hong chang vê ta achang chu. Vawn hin, “Nunchang tha Ruth” chanchin zir ei ti hi.

- 1. Naomi chun a moihei a hmangai:** Rôirêlpuhei hun lâi chun Pathianin a thû awiloiei ha tãmpuiin a hrem thina. Judah ram ahin tãmpui a tlaka. Moab rama nêkfâk a om leia Elimelek nih Naomi chu an nâi inhnika rêk chun an inpêm lût a. Hun tawika hnung chun Elimelek achu a thî a. A nâipa inhnika Mahlon nih Kilion chun Moab mî (Gentel) nupuia an neia. Khatka chu Orpi achanga, khatka nawk chu Ruth achang. Mahlon nih Kilion unâi chu an thî ta vê vê a. Naomi chun a moihei inhnika chu a nuinhmei pui ta a. Judah ram dêna kîr dîngin an kalsuaka. Naomi chun a moihei inhnika chu an In tiang dên kîr nawk dîngin a tia. A kîr an awi naw a. A tawp achun Orpi chun a tarpinu (Naomi) chu a fawpa a kîr ta a. Ruth rochun a tarpinu chu a kol rêk zawka, “Nang kalkhal dîngin achangnawlemo nang zui ațanga nang kîr khal dîngin ni zawm naw ro. Ni kalna paia kal ki tia, ni riakna paia riak kê ti, ni mîhei chu ki mî chang an tia, ni Pathian chu ki Pathian. Nî thîna paia thî vê ki tia, ma chun phûmin om kê ti,” a ti tlata.
- 2. Bethlehem an tlung ta:** Naomi nih Ruth chu Bethlehem an va tlung ta a. Khua a mîhei chun an loi hmû chun, “Mahi Naomi han bei?” an loi tia. Naomi chun lungsia pumin, “Naomi ni ti naw roi, Mara, ni ti zawk roi,” a tia. Mara ti chu “Kha” tina achang. Bethlehem achun khawsak rêlfêl a tûl nawk ta a. Ruth chu a tâimâk fê a. Nîntin hin mî loia a fê a, mî thlâi âthei hnunga thlâi a vân tik thîn.
- 3. Boaz a loia Ruth a fê:** Nika chu mî thlâi intikin Boaz a loi a va phâka. Boaz achun inriang a loi hmû êm êm a. Ruth chanchin, a riang zia a loi hawi ta rît a. Nêkfâk fâk hun chun Ruth chu fâk fâ dîngin a sawm vê thina. Nêkfâk an fâk zoi le Boaz achun a thlâi âthei hnianga an thlâi thlâr chai changloiin an thlâi têt ațang homin pê thîn dîngin a cha a. Khohloia a tarpinu hnianga a va tlung chun a loi lawm êm êm thîn a.
- 4. Boaz an Ruth chu nupuia a nei:** Ruth chun a tarpinu hnianga Boaz an inriang a loi hmû dânhei kapai a hril rît a. Naomi chu Boaz achu an tiang rimi hnâi tak achang zia Ruth chu a hril ta a. Pasala a nei thei dîng dân a kawhmu ta a. Ruth chu ân siam fela, Boaz an thlâi a zâp fâina hmuna a va kala. Boaz achun Ruth nunchang that zia, a tâimâk zia, a tarpinu a hmangai zia a hmûin a nupui dîngin a dît a, a nei ta a. Nâi an neia. A tupa chu Lal roiinpuitak David a hi achang. David achu Isua Krista thlatu achang.
- 5. Nunchang tha nih tâimâk-malsawmna:** Ruth chu nunchang tha tak nih tâima tak achanga. A tawp achun malsawmna roiinpui tak a la dong achang. Pasal tha tak, chi nih kuang tamka mî roiinpui tak tak a nei ta achang. Ruth chu hnam dang, Moab mî achanga. Changhomsiala, a tarpinu Naomi hin a hmangaia, ani homin a hmangai vê a. A tawp achun Judah hnam lâia a țang vê ta achang chu. Hnam dang, țong dang, sakhua dang hom hi a tak takin ei hmangai chun Kristian homa ei hong inhruai lût thei achang ti ei zir thei achang.

Zawna:

1. Mahei hi hang ti ta,
  - a) Naomi pasal rihmîng
  - b) Naomi moihei rihmîng
  - c) Ruth hnam rihmîng
2. Ruth ha idingin mo loia a fê ðhin?
3. Ilea mo Boaz an Ruth ha nupuia a nei?

Zirlâi 22 (Sawm inhnihlei inhnika)

Samuel a Pathianin ân sawn**Siar ding:** 1Samuel 3:1-21.**Thuvong:** "... LALPA ti ro, ni bawiin ân ngaithla." (1Samuel 3:9)

Thuhmahruai: Vawna ei zir ding chu Bible a nâipang inlâr tak nih danginlam tak chanchin achang. A chanchin hi nin hawi tawk hi chu om ta a ti. Achanglawle ma zawnahei hi hang thung ta u:-

- a) Nu khatka nâi neilo, Pathian hnianga nâi dinga iţap ţap ha tumo achang?
- b) Tempul a puithiam loi om ðhin aha tumo?
- c) Samuel a pa ha imo a rihmîng?
- d) Samuel a rihmîng omzia nin hawi mo?
- e) Samuel an rihnu tui a thla han Hannah han inkan mo a thaw tir ha?
- f) Hannah ðongintai lâi a hmûin puithiam Eli han inkan mo a ngai?
- g) Samuel a pa Elkanah han nupui izaka mo a nei?
- h) Peninnah nih Hannah hi tuhei mo? Tu zawkpu hin mo iching ha?

Vawna ei zir ding thupui chu, "Samuel a Pathianin ân sawn" ti achang.

- 1. Pathianin Puithiam Eli ha a dem:** Samuel achu a nu nih pa chun Pathian hnianga an inhlân zoi chun a hong sei lian ta tir a. Nâipang fel tak, Pathian ti mî a hong chang ta a. Puithiam Eli hmâa LALPA rong a bawl ðhina. Malâi vêl hin Pathian thû hi mîheiin an ngaisâng êm êm ðhina. Puithiam Eli chu puithiam ðatak achang. Changrochu, a nâiheihofni nih Finehas rochu insual tak an chang. An pa Eli homin a thunun chel naw a. Mî inthawina an hong inhlân hin, sa thurna thîr kut zum hin bêla sahei chu an hong thur suaka, an loi la pêk ðhin. Inthawina sa thâiheih chu an loi hnê luia, an phal naw homin an la lui pêk ðhin. Nîka chu puithiam Eli hnianga hin mî khatka a hong, a nâiheih سوالنا lei nih a nâiheih a enkol naw leia Pathian lung changloi thû a hong hrila. Raphlâk taka an la thî ding thû hom a hril sa a.
- 2. Samuel a hnianga LALPA ân lâi:** Nâipang Samuel achu a hong ðhanglian tir a. Pathian nih mihriam dit zawngin a hong om a. Puithiam Eli thî hmaka ha rongbawlin a ðangpuia. Puan zâi insêp puithiam korfual hi a hâka. Ma loi hom chu a nu hong iţhui pêk korfual hi a hâk sa ðhin thou a. Zânka chu Pathian Bawm omna In achun Samuel a hi a loi inna. LALPA chu Samuel achu a koia, "Samuel, Samuel," a hong ti a. "Mahin kê om," a loi tia. Puithiam Eli ikoi chang a ti, a tia, a va thoi a. Changhomsiala, puithiam Eli a ikoi

achang naw leia, va zâl nawk dingin a loi tir khîr a. A hang inn nawk ta maia, “Samuel, Samuel,” ti dênin a hong koi nawk ta a. Samuel achun a pu puithiam Eli a ikoi chang dingin a ring leia a va tloi nawka. Changrochu, a loi chang naw a. Va zâl nawk dingin a loi ti pêk nawka. Malâi hin nâipang Samuel ahin LALPA a la hawi vê naw a. LALPA thû hom a hnianga a la tlung ngâi naw a. Samuel achu a va zâl nawka, a inn nawk ta a. A voi inthumnain LALPA chun Samuel achu a koi nawka. Samuel achu puithiam Eli hniang dâna a kal nawka, “Ani koia, mahin kê om,” a va tia. Kachun, puithiam Eli achun nâipang Samuel achu LALPA’N a koi achang ti a hawithei ta a. Samuel a hnianga, “Kal inla, va zâl ro. Nang a koi nawk chun, ‘LALPA ti ro, ni bawiin ân ngaithla,’ la ti ro,” a tia. LALPA chun Samuel achu a hong koi nawk ta ngêia, Samuel achun, “Ti ro, ni bawiin ân ngaithla hi,” a ti ta a.

3. Samuel achu LALPA’N zawlneia ân chang ta: Pathianin a hnianga thû a hong inpuang achu Samuel ahin a ngai ta kar maia. Pathianin puithiam Eli chung a lung awiloi thû nih hrem a tum thû chu ân tlung ta a. Puithiam Eli hnianga insîr chu a ngam naw a. Kachun, a thoia LALPA In kothei chu a hong a, Eli a hma achun a kal ta a. Eli achun, “LALPA’N ithil mo nang a hril?” a loi tia. Ip maploia insîr rît dingin Eli achun a ngên tlat a. Kachun, Samuel achun Pathian lawmlaina kapai nih Eli nih a insunghei hom hrem a tum thû a hril ta rît a. Ma tak aţang chun Samuel achu LALPA zawlnei ding a hnamhnet achang ti Israel mî kapaiin an loi hawi ta a.

4. Eli a insung siatna: Ma hnung chun Filistia mîheiiin Israelhei chu an hong beia. Pathian Bawm an lâk pêka. Eli a nâiheii Hofni nih Finehas an that pêka. Ma chanchin chu puithiam Eli achun a hawi chun a thalin a thuthmun aţangin a tlaka, a ring a khiaka, a thî ta maia. Chun Finehas nupui hom a nâi neina a a thî vê a.

Insung enkol thaloi, Pathian rongbawlna hmangrua inzakloi taka ihmang hi Pathianin ân hua êm êm achang. Nâipang fel Samuel achu Pathianin mal a sawma, Israel hnam hruaitu, puithiam nih zawlnei roiinpui a hong chang ta a. Eli nâiheii om tha awiloihei chu hmualinphoi fêkan an boiral ta a. Nangni nâipanghei homin Biak In thil inzak nih uluk taka nin vong ding achang ti hawi unla. Samuel a angkan Biak In ngaina unla inhlân thîn roi.

Zawna:

1. Pathianin Samuel a a koi voi inthumna han Samuel an inkan mo a thung?
2. I leia mo Eli a nih a nâiheii râpthlâk takan an thî?
3. Puithiam Eli a nâipahei rihmîng hril ro?

Zirlâi 23 (Sawm inhnihlei inthumkana)

David a nih Goliath a an inbei

Siar ding: 1Samuel 17:1-54.

Thuvong: “Pathiana kên nghat, tî ta naw ning, manmasiin imo ni hen thei a ti?” (Sâm 56:11)

Thuhmahruai: Vawna ei zir ding chu thephung inngai bei tak, “David a nih Goliath a an inbei” ti chang a ti. Pathian iringa ama chung a inngat tlat hi inhnêna tha chem achang ti thû hawi ei ti.

David achu nâipang tleirawl chia a la changa. Changrochu, Pathian a ring tlata, Goliath a rochu indoi mî, mî lian, râlthuum ða êm êm a inthuama, râl idoi ðin mî achang. Changhomsiala, Pathian a ring vê naw a, a hrâtna nih ama an ringa. Tunlâi khovêl ahin indoina thuamthil ða tak tak hawi zoi zâilo khop a om ta a. Changhomsiala, Pathian i ðangpui changloi chun tuhman an ngîr hnet chuang no. Goliath a angka dêna mî hrâtkhawkheng, khovêl huphur kâi êm êm Saddam Hussein a angka mî hom an tlawma an boiral vê mai achang.

- 1. Goliath a Israelhei inbei dingin a faw (challenge):** Filistia mîhei nih Israelhei indoi dingin an inrâp maia. Filistia sipai Goliath a, mî hrât tak mai, tong rukka nih khâpka insâng (9.5ft) mî hi Filistia ðang hmun a ðangin a hong suak zuka. Goliath ti omzia chu “Lian” tina achang. Dârdum lukhum a khuma, ðang dâp a hâka, a ringala ngal phaw a buna, a hnung tiang dârdum fei a zepa, Israel sipaihei chu a awng khum a awng khuma. Ani chun khatka nih khatka inbei dingin a faw a. Israel sipaihei chun tuhmanin a va hnâi ngam an om tâk naw a. An zâm ta rît a. An lal Saul a tak hman a zâm vê ta der maia.
- 2. Goliath a inbei dingin David a ân pê:** David achu Jesse nâipa achanga, a urêngpui riatka lâia nâipang chem achang. A pa berahei ân fâ ðina. A uhei indoina fê chanchin va la dingin a pa in a tir a. Fâkding hom ân chawi ðin. David achun a pa thupêk angkan indoi hmun, hmun ðiom chu a va ðung ta a. Sipaihei chu indoi dingin a khiang khiang an loi inning ðupa. Goliath achun a thaw ðin pangâiin Israel sipaihei chu a hong awng khum nawk ta a. Israel sipai tamka dêk chu an ði in an rot a. David a rochun a ði vê ri ai naw a, “Ma sertanloi Filistia mî hi tûmo achanga, Pathian dam sipaihei a inkhingpui?” a ti ta maia. Sipaihei chun ma chu an hawi chun mak an tia, inawmloi fê in an hawia. Êlêi ðong an thaw khuma. Changhomsiala, David achu a zâm reng reng naw a. Mîhei chun an lal Saul a an va hrit ta a. Saul achun David a hnianga, “Nang chu ma Filistia pa doi dingin va thei naw tun. Asanchu tlangvâlte mai ni la changa, ani rochu tlangvâlte achang a ðanga indoi mî achang,” a tia. David a rochun, Ma pa lei ngot chun tuhman zâm naw siala, keiman ma Filistia mî so la va bei rong, a tia. Bera ân fâ lâia sînghei mo vomhei mo an bak hmula a hman renga a that ðin dân chu a sîr pêka. Lal Saul achun ngaitua chungin a kal chu a phal ta maia.
- 3. David an Goliath a a that:** Lal Saul achun David achu ama thuam ngêi ân thuam tir a. Dârdum lukhum ân khum tir a. ðang dâp ân hâk tir a, khandai ân va tir a. A hei kal ding le kal thei ta reng mak. Ma angka thuam reng reng a lân thuam ngâi ðin naw leia. Kachun, David achu ân hlîp rît a, ama thuam pangâiin vân bei a tum ta zawka. A hrolte a chawia, tui dung ami lung hlûm nâmpial ringaka hi a rût a, a virhlum (Lung thunna hroi) a chawi a Goliath a chu a va pan ta a. Goliath a homin a hong pan hnâi vê a. David a a zuk hmû chun a hmusit dêr a, tleirawl chai a la chang leiin. Goliath achun David a hnianga, “Ui mo ki chang, hrol chawia ni hong chu?” a zuk ti khuma. A pathianhei rihmîng sâlin vâni a sâm khuma. David achun, “Nang chu ki hnianga khandai, fei nih kawlsaru rêk nê hong hi. Kei rochu sipaihoihei LALPA, Israel sipaihoihei Pathian, ni ikhinga rihmîngin ni hnianga kê hong hi. Vawn hin LALPA’N nang chu ki kuta ni pê a tia, nang that ki tia, ni lû nang tan pêk kê ti,” a tia. Kachun, David achun a cholite a zuk pura, lung a zuk lâka, a virhlum chun Goliath achu a hang sepa. Goliath achu a chal taka a hang fûka, a chal achun lung chu a lût ta daia. A khupin ân lîr bob maia. David achun Goliath a khandai chu a phawi renga, a lû a tan ta a. Filistia mîhei chu an rot rît ta a.

Israel sipaihei chun awng pumin an uma, hnêna chu an chang ta achang. Israel mîhei chu an lawm tak zeta. Arual rualin an awnga, “Saul achun a sâng sângin a thata, David achun a sâng sângin,” an tia.

4. **Pathian thû-sual inhnêna:** David achu Pathianin thiamna a pêka. Râlthuum roiinpui tak tak hmang naw hom siala Pathian a ringa. Pathian thû chu râlthuum angkan a hmanga. Goliath a hnêk chun Pathian chu a hrât zawk ti a hawi Chiang êm êm a. Goliath achu a hnê ta achang chu. Eini homin ei inhumhimna dîngin Pathian thû hi ei hmang vê a tûl. Thlêmna mo, tududana mo nin tong châng hin Pathian thû siar tîin unla, hnê zêl nin ti.

Zawna:

1. Goliath a rihmîng omzia ha imo achang ha?
2. Goliath a inbei dîngin David an iangka hmangrua mo a chawi?
3. Israelhei lawm awng dur dur ha hang sam rual ta u.

Zirlâi 24 (Sawm inhnihlei inlikana)

David a a rosuak

Siar dîng: 1Samuel 18:6-9, 19:8-17, 21:1-15.

Thuvong: “LALPA vântirkoi chun ama tîpuhei chu an inkhîlin a hong ompui tîina, Chun a sansuak tîin.” (Sâm 34:7)

Thuhmahruai: vawn hin David a chanchin dên zir zom ei ti. David achu a rosuak ti thupui chang a ti. David an Goliath a va ngama a lû a va tan pêk zoi han Israel mipui lawm luat han David a an inpâka, an awngna hlâ ha imo achang ha? “Saul achun a sâng sângin a thata, David achun a sâng sângin,” an ti achang naw mo? Vawn hin rochu David a rot thû ei zir dîng chang a ti.

1. **Saul an David a ân thîk:** Israel khua tina David an Goliath a a that leia an chawimawina hlâ achik alian khuang nih dâr, tîngtang chawia, adur dur tak oma an isak an iawng, “Saul achun a sâng sângin a thata, David achun a sâng sângin,” an tia hlâ an isakhei a hmûin lal Saul achu a lung a awi tâk naw a. David achu ama hnêk zawkin a roiinpuiin a hawi leia ân thîk ta a. A that tumin ân hual tạn ta achang. Bible ni hril dân chun a sunga ramhuai ilût achang, a ti. In sunga a om hin aman rengin a tòng buan buan tîina. Ma angkata a lung a buai hin, David an tîngtang a lak a hlâ a sak pêkin ân hnêm tîin a loi chang. Changrochu, Saul achun a that theina remchâng a loi inngai. A tîngtang per lâiin Saul an a feiin banga inkhaw tlang a tuma. A hei khaw chun David achu a loi inheng hman thapa a fei chai chu banga a vân dawt ta nger ngur achang. Mangkachun voi inhni lâi a thawa. David achu a loi inheng hman thap thap leia a him ta hrâm achang. Lal Saul ahin David ahi Pathianin ama thlengpu dinga hriak a bua achang ti hom hi a hawi mai leia, a lungril tak achun a huphur rûka, a zaka, a tî vê thou achang. Changhomsiala, a thlenga lal ichang dîng achang leia ân thîka, a that a tum ta tlat achang chu. Nin hnêka rihmîng tîa hlaw nin inthîk vê tik a om ta bei? A tîa no achang. David achu a thil thaw apai achun fel nih dik êm êmkan a thaw tîina. Maleiachun, Israel nih Judah mî kapaiin an ngaina tlat achang.

2. **Saul an David a rithla ân vai tir:** Saul achun David a that hi a tum ta rêt a. A siahlawhei kapai hom David a ithat dingin thû a pêk rît a. David achu Filistia mîhei kuta a thî theina dingin a nâinu Mikal hi nupuia innei tir a tum a. Mî a hei tir a, “Filistia mîhei servun rizaka ni va lâk thei chun ki nâinu Mikal nei nê ti,” a tia. David achun Filistia mîhei a va beia, mî riza inhnika lâi a va that a. An servun rizaka chun a hong chawia. Mikal chu a nei ta a. Ma hnung chun Saul a chung a ramhuai a hong tung nawka. David achun òngòng a per pêk nawka. Malâi tak chun Saul an a feiin a hei khaw nawka, David achun a loi inheng hman thap nawk leia a thial nawk ta a. Zîng taka lal Ina hong dingin mî a cha a, a hong le lampuia loi that dingin mî a sawka. Changrochu, a nupui Mikalin ma chu a loi hawi leia, arukin tukvera a thlâka a loi inkaltir ta zawka. David achu a ro ta dai achang. Samuel a hnianga a kal, Saul an a chung a thaw dân zong zong chu a hril ta rît a.

3. **Saul an David a ân hual:** David achu Samuel a hnianga a om ti a hawi chun mî a tir nawka. A mî tirhei an va tung chun Pathian rithla an chung a hong tunga. Thû an hril vê ta dual duala. Ma chu Saul a an va hril chun mî dang dên a tir nawka. Voi inthumka zet mî a tir hnung homin, a mî tir apai chu thû an hril vê dual dual zêl zawk ta a. A tawp achun ama ngêi Saul achu a va kal vê ta a. A va tung chun mî dang angka dênin thû a va hril vê ta bual buala. David achun Saul an a zong zêl ti a hawi chun a rot nawk ta a. Saul a nâipa (A champa) Jonathan a hnianga a kal ta a.

4. **David a a ro boi:** Saul an David a hi a omna paia a um zêl maia. Nob khua a puithiam Ahimelek hnianga Gath lal Akish hnianga a rot a, a zûn bi òhin. Tikmochangin, thlâng rama pûkhei a hin ân bi òhin. A rotna rama mîhei chun inriang an loi hmû êm êm òhina. Pathianin a ompui tira. Ama loi khongai dingin mî a loi ruat pêk tir a. A nunna chu Pathianin a vênghim pêk tlata. David a iro chun Saul achu a huat vê thung tlat naw a. That thei dingin remchâng voi tamka a hmû vê thou òhina. Achanga a that a awi tlat no. Pathian hriakbuak lal achang ti a hawia.

5. **David a hi enton thlâk achang:** David a hi lungril thatak inpu mî achang. Pathian homin, “Ki lungril inpu mî ki ser ta” a ti hial achang. Pathianin Israelhei lal dinga hriak a buak achang. Maleiachun, Saul an a that a tum chiam homin a that thei no. David achun ama that tumpu lal Saul a hom chu a hmangai tlat achang. A hmêlma hom a hmangai thei achang chu. Nangni ân hawhei, nin siatna ding zong reng òhin mîhei nin hmangai vê thei mo? David a hin Lal Isua inzirtirna roiinpui chem hmangaina hi a nunpui a loi chang. Enton a kêi achang.

Zawna:

1. Ileia mo Saul an David a ha ân thîk?
2. David a hi ileia mo enton a kêi?
3. David a ha iten tena mo a rot òhin?

Zirlâi 25 (Sawm inhnihlei ringakana)

Thian Tha

Siar ding: 1Samuel 20:1-42.

Thuvong: “Mî thian tamka nei chun siatna a hong thina, changrochu, unâi hnêka inhnâi zawka thian koptlat khatka a om.” (Thufing 18:24)

Thuhmahruai: David achu lal Saul a iṭi in a bîk a bîk thina. Changrochu, Pathianin thian tha tak mai a pêka. Ma a thian tha chu Saul a nâipa Jonathan achang. A thil kalhmang chun lal Saul a thlengpu ding chu a nâipa Jonathan achang. Changhomsiala, lal Saul an Pathian mit a tlung tâk naw leia a thlengin David a, mite mai hi a loi ruat ta achang. Maleiachun, Jonathan a hi achang a lawmloi dingpu chu, changhomsiala, a lungrilin inthîkna reng a nei naw a, lung tak takin a hmangai zawk tlat achang. Vawn hin “Thian Tha” ti thû zir ei ti.

- 1. Jonathan a hnianga David a a kal:** David achu lal Saul a iṭi in a rot nansat tak leiin a sawl ta fê a. A rithla hom a vai nansat tâka. Nîka chu Jonathan a hnianga a kala, “Imo ki ithaw? Imo ki thaw dikloina chu? Ni pa hmâa imo ki thaw suala, ki nunna an izong?” tiin Jonathan a hnianga a nuarna thû a hril ta a. Jonathan achun, “Nang that naw ni. Thî riainaw tun. Enta! ki pa in nê hril loiin chik rise lian rise, ihman thaw naw ni. Ma thil hi ki hnianga iding mo thup a ti? Achang thei no,” tiin David achu a thlamuanga. David a rochu ân thlamuang thei chuang no. Jonathan a hnianga hin a pa in ihman hrilloia a rûka ithat hi a thiltum chang dingin a ring tlat. Changhomsiala, Jonathan achu David a thian tha achange, a ringoma. David a humhim ân ring tlat. Changrochu, an thurûk hi a pa Saul an a hawi pal chun an inhnâi hnê a dingin tiom tak chang a ti, ti an hawi leiin an fîminkhur fê achang.
- 2. Lal ruai the David an a fâ no:** Lal Saul achun thla thar feng hin ruai a buatsai thina. Ma ruai achun David a hom ân nok vê ding a loi chang. Changrochu, David a hi ân nok vê chun Saul an a thatna ding remchâng hmang a ti ti hi David an a ring tlat achang. Maleiachun, David achun lal ruai the chu a va fâk ngam tâk naw a, thlâi chîlna Ina a loi vâ bi ta zawk achang. Nêkfâk fâk hun a hong chang chun David a hmun chu a awl ta a. Saul achun ihman a la ti naw a. Changrochu, a nî inhnina ari homa a hmun chu a la ruak ta vu naia. Kachun, Saul achun a nâipa Jonathan achu David a ileia hong innokloi mo ân zawt ta a. Jonathan achun thiam vaikan a thunga, “David an Bethlehem hang dingin ani hnê dop dopa, ani chun, ‘Nên kal tir hrâm ro. Asan chu khopuia kin insûngin inthawi ding kin neia, ki upain, ma hmun a om dingin a nên cha tlat. Ni mithmûa dûksakna ki dong achang chun, nên kal tir hrâm inla, ki unâihehi hmû dingin nên kal tir ro,’ a tia. Maleiachun, lal dawkana a hong no achang hi,” a tia.
Saul achu a ning a thik ta êm êm maia. Jonathan achu nansa vaikan a hala, “David achu hang inkoi tir inla, ki hnianga hong thui ro, a thî le ding achang,” a ti ta maia. Jonathan a rochun David achu a tan tlat a. Saul a ningthik chun Jonathan a inkhaw dingin a fei a hei lek ta maia. Ma tak aṭang chun Jonathan achun a pa in David achu a that a loi tum tak tak achang ti a hawi Chiang ta nghâla. Nêkfâk dawkan aṭang chun a thoi vita, nêkfâk hom chu a fâk tâk naw a. David achu a thian tha achange leia a lungngai pui ta fê a.

- 3. Jonathan an David a ân pui:** Jonathan a hin a pa in David a hi a that a tum tak tak a ring ngâi naw a. David a rochun a hawi chianga, a ƣi ta êm êm ƣina. Lal ruai ƣhena homa ân nok ngam tâk naw a, thlâi chîlna Ina a loi va bîk zawka. Saul an David achu a that a tum tak tak ti a hawi hnung chun Jonathan achu David a ruan a tum vê ta tak tak zawka. Jonathan achun zînga hin nâipangte khatka a ƣuia, David a bîkna thlâi chîlna In tiang ân tloi tir a. David a rêk hin thû an loi intiam ta daia. Nâipangte hnianga, enta, thal chu nê hnung tiang a om ha ki ti chun ni dingin a thlamuang thlâkin ƣi a om naw, tina chang a ti. Thal chu nê khêla son a om ha, ki ti chun, ni dingin ƣiom achang kalboi mai ro, tiin Jonathan achun a loi hril ta achang. Kachun, nâipangte chu a thal hei sâina hmun a va tlung chun Jonathan achun, “Thal ha nê khêla a om so,” a hei tia. Mazoi vê le David achun Saul an a that a tum tak tak achang ti a hawi thiam ta a. Jonathan achun nâipangte ha ân kal tir a. Nâipangte chun ihman a hawi thiam naw a. David achu a hong suaka, Jonathan achu rinenga bokkhupa hmâi siin voi inthumka chibai a bûka. An infawpa, an ƣap vê vê a. David a dêk chu a ƣap nansat bîka. Mazoi vê le David achu a ro ƣan nawk ta a.
- ƣhian ƣha tak chun ei mangan lâiin an loi tuar vê a, anne ƣangpui ƣhin. ƣhian ƣhaloi rochun anni ƣangpui awi naw a, anne hmusit zawk ƣhin. Poisa ei nei tam lâi nih ei hlim lâi chai hin annên kom awi ƣhin. Lal Isua hi ƣhian ƣha chem achang. Ani chu itik lâi paiin ane ruan dingin ân ning mai mai ƣhin.

Zawna:

1. ƣhian ƣha thû nin izir aha tu ƣhian ƣha hei mo an chang?
2. Ei cham kom hi ƣhian ƣha an chang nih changloi inkan hawi thei ei ti?
3. Ma hi itina mo...”Thal chu ni khêla han a om ha...”
4. Lal Saul a nâipa ha tumo a rihmîng?

Zirlâi 26 (Sawm inhnihlei rukkana)

Inhâi thil doi ro

Siar ding: Thufing 23:29-35.

Thuvong: “Zu inhâiin om naw unla, ma achun siatna a om. Rithla a sipin om zawk roi.” (Efesi 5:18)

Thuhmahruai: Nin khua a pa puitling khohloi mo zâna mo zu inhâi iawng tuar tuar nih kal invêt hi nin hmû ta ƣhin bei? Zu inhâi leia mâni nupui, te-fanâi invua nin hmû ta ƣhin mo? Inzakpui an om ti roi maw? Achangnawle nu puitling zu inhâi nin hmû ta ƣhin bei? Nunghâk tlangvâl zu inhâi nin ihmû hi a om ta ƣhin bei? Machai chu changloiin nâipangte, damdawi, dendrite nih thil dang dang inhâi inchîng mo: Sada/Khaini hmuam inchîng, Biri/Cigarette inzût inchîng mo, Kuva ifâ ƣhin mîhei nin ihmû a om ta ƣhin mo? Drugs inchîng ƣhin, an kut an pheï invûng cher chur-kal hom kal ƣha theiloiheï hi nin hmû ta ƣhin bei? Ma angka mîhei hi Pathian ditloi zawng ithaw an chang. An tawpna chu a râpthlâk thei fê ƣhin. Nangni nâipangtehei hin ƣha takan ngai roi, khovêl pumpui hi inhâi thil leia inrum tlok tlok achang hi.

1. **Inhâi thilhei chu ii hin mo an chang:** Inhâi thil chu ei ifâk, ei i in, ei taksa nih ei baia lût, luritluak nih thisen kal dân ân buai tir ƣhin, luril inbuai tira natna tamka intlung thei ƣhinhei hi an chang. Dendrite, Petrol, Biri, Cigarette, Sada, Khaini, Kuva, Zu chi hrang

hrang, Drugs-Damdawi chi hrang hrang, a hmangna ding dik taka hmangloia ei ihmangsual nih ei ifâkhei hi inhâi thei thil sungkua ami rît an chang. Thenka chu chople chila inhâi thei, thenka rochu hmoloia taksa inse ðinhei hi an chang. Inhâi thei thil inchîng sawt tâk dêk hi chu mong thei ta loiin an zong ðin. Mî vârheiin a ðatloi dân an hawi leiin an doi tlata. Nangni nâipanghei homin a doi nin tum vê tlat ding achang.

2. **Inhâi thil ðatloi zia:** Ei hong ti tâk angka han inhâi thei thil chun manmasi luritluak nih hawina ritha hrui, thisen kal dân ân buai tir ðin leia, mî ða tak ding hom ha nî tlak tlâi loia a siam ðin. Mihriam ân uang tir a, ân lulul tir a, a zakna hom ân tâiboï pêk ðin. Mî inchong nih lekha thiam tak tak hom mî châia a siam ðin. Nâipang lâia mei inzût, sada hmuam, zu in ti vêl inchîng hi luritluaka a kal hnet bîk an ti chute. Nâipang Lal Isua han ma angkata thilhei ha a thaw vê ngâi naw a, a doi tlat zawk ðin achang.

Inhâi thilhei hin taksa a natna chi hrang hrang ðhaloi, râpþhlâk tak takhei hi ân tlung nasa êm êm a. TB, Cancer, thin lian, chuap ðhaloi a siam. Tunlâi khovêl pumpui ibuaipui chem hri ðiom chu AIDS hi achang. Ma hri invoi phot chu an thî le le ðin. A enkolna damdawi hom an la siam suak thei no. ram changkâng loina paia ma hri hi ân dar rang sa. Africa ram dêk achun an la changkâng tak tak naw leia, ma hri ðiom hin a khua a khua ân hmâk tir an ti hial chu te. A ðiom ti roi. Asia rama, India ram, ram hrang hranga ma hri hi nasa takan ân dar tir tia hawi achang. Mî om ðhaloi, Pathian ngaisak awiloi, inkhawm nih Sunday school kâi peiloïhei hin inhâi thil an doi chel ðin naw a, a bawia an lût zawk ðin.

3. **Inhâi thil Bible chun a doi:** Bible hin zu hi a doi nansa achang. Thufing bu achun zu hmuna om reng ðin, zu in ðin hei chu an chung a rik. An lungngai ðin, insual inkhal an awi. Thubuai an nei ðin. Asan omloia inhliam ituar ðin, mit sen rem rum ðin, thuhuat sia, an chang ðin (Thufing 23:29-30). Inhâi thil doi loia, insûm chelloia ithaw ðinhei chu a tawp achun rûl ichuk angkan râpþhlâk fêkan an om ðin.

Rilong lian tukpu Noah hom han grep rihuan a siama, grep aþang chun zu a siama, a in a, a hâi ta a, inzakupui om khopin a om ta ha. Eini Kristian intihei dêk hi chun zu in hi ei phal top no. Bible dêk chun a phal no achang. Noah hom ha a zu hâi leiin a nâihei vânisalin an om puipha ha. Maleiachun zu in hi vânisalna khatka achang.

4. **Inkan mo doi ei ti:** inhâi thei thilhei hi anmania kal thei an chang naw a, anni pan thei no. Tõng hom an tõng thei no. Changhomsiala, ân chîng an oma, a zuar hom an om. Mangka mîhei chu inkomloi ding achang. Machun inhâi thil reng reng chu ei hmêlma achang ti ei hawi mai ding achang. Hmêlma chu doi a tûl ðin. Lalpa a ei om chun aman dên ni doi pui a ti.

Zawna:

1. Inhâi thil chi hrang hrang nin ihawihei hang hril ta u.
2. Noah nâihei ha ileia mo vânisalin an om?
3. Zu hmuna om mai ðinhei ha Bible chun inkan mo a hril?

Zirlâi 27 (Sawm inhnihlei sarikana)

Thilsiamhei vêng him

Siar ding: Genesis 1:31; Rom 8:19-22.

Thuvong: “Thil siam chun Pathian nâiheï hong lang ding chu phâm pumin an nghâk.” (Rom 8:19)

Thuhmahruai: I thaw dingin mo Pathianin Eden rihuana han manmasi a sia? Atun chun Eden rihuan ha a om tâk naw a. Khovêl ram pumhlum hi Pathian rihuan chu achang ta maia. Manmasi ei hong punga, ei hong vâ ta fê a, thlapa sunga hang ilûtin vâng hang isak ei tum ta hial achang. Tuifinriat ân zat tawk inhawiloï hom ân thûk ân khar ei lût nak tâka. Thil dam chitirêng, thingkung, lungkung, ân hniam, ân sâng, boruak kapai ei imokloi hi a om ta no. Thilsiamhei chu mihriamhei laka an lungngaiin an ɽap ta hial achang. Vawn hin “Thilsiamhei vêng him” tu thû zir ei ti.

- 1. Thephûng:** A hmasakin thephûng khatka nangni loi sîr pêk rong. Rema nih theihâi kung thû. ɽha takan loi ngai roi aw. Khua khatka tia hin Rema tiin nâipang khatka hi a oma. Ball te ɽha fêka hi a nei a. Nîntin hin an In kawla theihâi kung a ɽang inzar duaïka mai rêk hin an indâi ɽhina. A sawl le theihâi kung hnuai dairihlîm achun ân nghama, a inn kang ɽhin. Mangka ringota nîntin takraka indâi chu Rema chun a hong hnawng ta a. Khopuia kal renga zu lêng vêl a awi ta a. Theihâi kung chun, “Khopuia ni kal dingin te kê râhei ha hmal reng inla zuar inla poisa tamka nei nê ti ha,” a tia. Kachun Rema chun theihâi râ chu a hmal ta a. Khopuia a chawia, a zuara, poisa tamka a nei ta a. A dit dit thil a chawka, khohloi achun hlim fêkan In a hong kêr achang chu. Nîka chu thing tua ding a nei naw a. An In chung chunle a zung. Ân phun nawk ta a. Theihâi kung dên chun a champa Rema chu a hmûin, “Iding rai mo ni lungngai ngare, kê ɽanghei hi tuk ɽhul inla meia tua inla, ni In chung ipephei hom ha siamna ro chu,” a ti pêk nawka. Kachun Rema chun chem a lâk renga a champa theihâi kung ɽanghei chu ân oma, thingin a tua ta a. A In chung hom chu a siamna a. A hlim nawk ta hei huai achang. Rema chun a om dân pangâi chu a hong hnawng nawk ta a. Rilongin tui râla va lêng a awi nawk ta a. Theihâi kung dên chun, “Chama Rema nang ki hmangai tak zeta, ni iɽûl nih ni awi apai chu nang pê tir kê ti. Atun hin tui râla va lêng nê awi a dik. Maleiachun, ki kungpui hi a bula phûr inla, rilongin siam inla tui râl achun va lêng ta ro chu,” a ti pêk nawka. Rema chun mangka dên chun a thaw nawk ta a. Hun a hong kal tir chun Rema chu a hong ɽâm ta a. Thing tua ding a nei naw a, poisa hom a nei naw a. Theihâi kung bul achun a va ɽhunga. Theihâi kung chun, “Rema nang ki hmangai leiin ni iawi, ni idit, ni iɽûl kapai nang ki pêka, kê râ, ki kungpui, nang ki pêk rît tâk. Atun chun nang pêk ding ki nei naw hi te. Ei inhni hni hin ihman neiloïin ei om ta achang hi,” a ti ta a.
- 2. Thilsiamhei an lungngai:** Rema angka maiin mihriamhei hin ei omna khovêl hi ei châna, ân chongna kapai hom ei fâk rala, nakan hnunga chun khovêl aɽangin dong ding hi nei ta naw ning. Tuidunga thildamhei hom bomb in, tûr in ei dên a, electric current in ei in shock tir a. Rama thing, rua ei ihmû hmû ei tuk chêka. Ramsa chi hrang hrang chung a vuang vâhei ei thata. Thilsiamhei hi mihriam laka an lungngaïa, an ɽap bak a loi chang. Mî vârhei chun thingkung lungkunghei hin nunna an neia, nâ, lungngainahei hi an hawi vê an ti chu. Khanghararu (Coal), petrol ti vêl hi rineng chung a om ei ilâk suak an

chang. Lâ hek thei rît an chang. Ei boruak hîp hom hi a sia tul tul achanga, a lum hom a lum tir. Maleiachun, thilsiam danghei chai changloiin eini mihriamhei ngêi hom hi ei lân rum vê ding achang hi.

3. **Thilsiam hrang hrang; thilsiam danghei loi vênghim rei:** Nâipang Rema chun a theihâi kung a fâk ral rît a, a tawp achun an inhni hni in an tuar ta achang ha. Rema thaw dân ha chu thaw dân achang naw khai. Rama ei kal hin theirâ inhmal ei ti hin, theirâ chak chu hmal ei la. Rua mo, thing mo ei tûl le ei tûl zaka thap tuk ei la, thil dang-lâikhin, cholru, vate, phêngphehlep, ramsa dang that mai mai naw ei la. Bible chun thilsiamhei hi ei humhima, tha vaika ei enkol ding achang hi ane hril. Nangni nâipangtehei homin thilsiamhei nin duata nin enkol that chun ulianhei takhmanin nangni zak an ti, Pathian hom lawm a ti.

Zawna:

1. Thilsiamhei chung a manmasihei nunrawng zia hrang hrang hang hril ta.
2. Inkan mo thilsiamhei vênghim thei ei ti?
3. Thilsiamhei an siatin imo chang a ti, ni hawi aw dânin hang hril ro.

Zirlâi 28 (Sawm inhnihlei riatkana)

Simon an Isua a hmu

Siar ding: Johan 1:29-42.

Thuvong: “Kei rochu nunna an nei theina dinga hong kê chang, tamkan an nei theina dingin.” (Johan 10:10b)

Thuhmahruai: Ei hong izir tâk kapai ha Thuthlung Hlui hun lâia mî huaisen nih mî tângkâi tak tak chanchin an changa. Vawn aţang chun Thuthlung Thara mî huaisen nih mî tângkâihei chanchin zir ta ei ti. Ei zir ding hmasak chem chu Simon a chanchin chang a ti. “Simon an Isua a hmû” ti thupui chang a ti. Simon a hi rihmîng dang lâi fêka a neia. Nin hawi tşin bei? Loi ngai tha roi aw.

1. **Simon a mîzia:** Simon achu Bethsaida khua mî achang. Judah mî achanga, a rihmîng hom hi Judah rihmîng achang. Judah nâipang dang angka dênin nâipang achang aţangin sinagoga sikul a kal vê tşin. An hnam chanchin, Thuthlung Hlui chanchinhei a zir vê tşin. Thusawm pêk nih dân chi hrang hrang hom a hawi êm êm achang. Zawma zawm hom a tum tşin. Judah mîhei thaw dânin thil imo chang thawsual a nei châng hin Jerusalema inthawi dingin a kal vê tşin. Simon a hi a unâipa Andria rêk lên paia nga hman tşin an chang. Mî phurhlut zât hi achang. A phur seng chun indiar chelloi khop, a awiloi seng hom mangkadên chun. Aman hin ân thunun chel tşin naw a. Nga hi an hman tam châng hi chun a hlim thei êm êm a, an hman hroi hin a bei ân dong nawk tul tşin. Isuan Simon a chanchin chu a hawiin, mî tângkâi tak la chang dingin a ringa. A nunchang ithlengpuia hmang tângkâi a tum ta a.
2. **Simon an Isua a hmû:** Nîka chu Judah ram Jordan tui kawl vêla hin mî roiinpuitak mî khatka hin thû a hril tşin ti chanchin an hawia. Andria nih a champa Johan a rêk chun ma

thuhiril inngai ding chun an kal vê ta a. Mî tamkan an loi zui huai huai a, a thuhiril chu an loi ngaithlâka. Ma thuhirilpu chu Baptistu Johan achang. A thuhiril inngai mî tamka chun Jordan tuia simna baptisma an chang hoi ta a.

Hnung achun Johan an thû a hril lâi vu chun mî khatka danginlam tak hi a hong. Johan an ma pa chu a loi hei hmû a. Rawl inring fêka hin a awnga, “Enta u! Pathian berate khovêl sual pêlpu so!” a tia. Mazoi vê le, Andria nih a champa Johan achun Isua hong kal chu an hei hmû a, an zui ta nghâla. Isua chu hmangaina a sip, thianginhlimna a sip, zâidam tak mî nêl om tak achang zia an hong hawi ta a. Kachun, Andria chun a unâipa Simon achu a kat ta êm êm a. Isua hnianga hong thui dingin a kalsuaka. Simon a hom chun Andria chu a loi zui vê ta maia, Isua hnianga an va tlung chun Isuan Simon achu ngûn takan a loi ena. Simon an Isua a hmû chun mak takan danginlamna a neipui pha ta a. Ân sualnahei, a ngaituana bolinhlaw ziahei, zâidawtheina a neilo ziahei, mâni hmasial mî achang ziahei, lungril detloi, inthleng vit vit zât achang ziahei ân hmû ta tuar tuar maia. Isua hnung zui chu a awi pu chem a loi chang ta zawka.

- 3. Simon achu Peter a a hong chang ta:** Lal Isuan Simon achu a lawm êm êm a. Mî huaisen nih mî tângkâi tak la hong chang thei a ti ti a hmusuaka. Simon achu a ena, “Jonah nâipa Simon a nê chang. Kifas tia koi chang nê ti,” a tia. Ma chu “Petros” (Peter) tîna achang. Peter ti chu Greek tòng achanga, Darlong tòng chun “Lungpui” tina achang. Ma tak a tâng chun Simon achu Peter a hong chang ta a. Isuan Peter achu ama zui dingin a sawm nghâla. Peter achun nga hman ta loiin Isua chu a zui ta zawk achang. A rihmîng ân thleng angka dênin a nunchang hom ân thleng rît ta a. Sin thar, mihriam hmanpu sinthawin Lal Isua chu a zui ta achang.
- 4. Isua ihmû hi danginlamna achang:** Simon a achang lâia a om dân mo nê dit, awle Peter achang hnunga a om dân? Lal Isuan nin nun dânhei ha zuk en ta siala I angka nun mo ihmû dingin nin ring? Nu nih pa lem awinahei, poisa inrûk awinahei, chamhei inhuatnahei, inkhawm kâi awiloinahei, thupêk awiloinahei hmû zawk a ti bei? Simon a angka dênin nangni hom Isuan a thleng inthlâk a awi ve. Ama nin nei a awi. Ama nei chu nun danginlam achang. Mit insînga tòngintai hi Lal Isua hmû theina achang.

Zawna:

1. Peter a rihmîng hmasak ha imo?
2. Simon a ha i mî mo, tu khua mî mo achang?
3. Peter a rihmîng omzia ha imo?
4. Simon a ha Isua hnianga tumo a hong thui?
5. Nun danginlam nei dingin imo a poimaw?

Zirlâi 29 (Sawm inhnihlei kuakana)

Peter an a pheï insu a phal no

Siar ding: Johan 13:1-17.

Thuvong: “Maleiachun, Pathian kut hrâttak hnuai intulût unla, kachun, ahun taka nangni chawisâng thei a ti.” (1Peter 5:6)

Thuhmahruai: Vawn hin “Peter an a pheï insu a phal no” ti thû zir ei ti hi. Ei zir hmâin chapoi (In-uang) ti omzia hang hril ta. Ilea mo mî hi ân chapoi ðhin. Isua hun lâi hom han a zirtirhei lâia roiinpuina inchu awina hi a om vê a. Mahei leia hin Isuan a zirtirhei chu thlawmngaina thû ân zirtir a tum ta achang. Tongbâi mai changloiin a sin ngêia inzirtir a tuma. Peter a hin machu a hawi chel naw leia a hnial ta bur bur maia, Peter a mîzia ha ei hong zir ta a, nin la hawi achang naw mo?

- 1. Zanria an fâ hoi:** Isua nih a zirtirhei chu Judah mîhei Kût roiinpui chem “Kalhlen Kût” hmang dingin Jerusalema an kal vê a. Isuan Peter a nih Johan a hnianga chun, “Kalhlen Kût ruai ei hmang theina dingin va buatsai roi,” a tia. Kachun, anni chu Jerusalem an lût hmasaka, Ipa bêla tui inpu hi an tonga, an zui ta a. A In neipu chun chung a pindan inza duai mai, hmangrua om sai rît achun a ðhui ta a. Ma hmun achun ruai chu an buatsai ta a. Chohnokloi bai, grep tui, bera sahei an siam rît a. An mî sawmhei pheï insûkna dingin tui nih inhrûk puan an loi sawk sa rît a. Khohloi achun Isua nih a zirtir 12ka chu fâk fâ dingin an hong ðhung ta a. Lal Isua chun zanria uhnung chu a fâ pui ta a. Hmana a om ding thûhei, a thî ding thûhei, ama zirtirhei lâia mî ngêiin ân hman tir ding thûhei a hrila. Changhomsiala, zirtirhei chun an hoitupa thuhiril chu an hawi thei chuang no. Ân hman tir dingpu chu Judah Iskariot a achang.
- 2. Isuan zirtirhei pheï ân su pêk:** Zanria an fâk zoi chun zirtirhei chu an chiar titi khawchangin an lâia tumo a lian chem tihei hi an hong phâka. An inhnial ta vak maia. Machu Isuan a hawiin, poi a ti fê a. A sina sin ngêiin inngaithlawmna thû ân zirtir a tum ta a. A puan sil lâi a hlîpa, inhrûk puan a fênga. Bêl lianin tui a sawka, a zirtirhei pheï a su ta a. Inhrûk puan a fêng chun a hrûk pêk zêla. Peter a hun a hong thlung vê ta a. Changrochu, Peter achun a loi phal ta tlat naw a, “Lalpa nang êm chun ki pheï nê su ding mo?” a tia. Isuan Peter achu, “Hnunga la hawi thiam mai nê ti,” a ti pêka. “Nang kê sûk naw phot chun ki hniang aţangin ihman chan nei naw tun,” a hang ti pêk hnung chun a hong phur nawk ta thuta. Isua hnianga, “Mangka chu achang seng inte, ki pheï chai changloiin, ki lu, ki kuthei hom nê su pêk sa ro chu,” a ti zawk ta a. Mangka chun Isuan a zirtirhei kapai pheï chu a sûk pêk rît a.
Ma zoi chun Isuan, “kei nin Lalpa nih nin zirtirtu chemin nin pheï kê sûk chun, nangni homin nin pheï insu pêk ton ding achang,” a ti pêka. Zirtirhei homin roiinpui chem mo hoitu chem chang awina an loi nei vê dên a loi chang chu te. Changhomsiala, Isuan an lâia hoitu chem chang awi apai chu mî rongbawlpua a ţang zawk ding thû a sin ngêiin ân hmû ta zawka, an pheï insu pêkin.
- 3. Isuan inngaithlawm ân di:** Lal Isua angka han a sina sin ngêiin inngaithlawmna thû mîhei vân zirtir hi poimaw fê achang. Ei chamheiin anni hmusita, anni tududa lâi homin inngaithlawm fê puma ei diar fan fan a ðûl achang. Mî chapoi, in-uang, inlârhei chun mîin

an inpâk hi an lawm êm êm a. An hnianga om hom hi a sawl indam no fê ðhin. Mâni hnêka mî dang chung hang isia hi harsa ei ti êm êm ðhin. Isua ei hnianga a om chain mangka thilhei hi ei thaw thei chai a loi chang. Isuan inngaithlawmna lampui ani loi inhmû a. Ama angka dêna inngaithlawm dingin anên di ti loi hawi mai ei la. Peter a han a sawngka te a phei insu ha a phal naw ha. A thil omzia a hawi hnung chun a pum a piala insu a awi ta hial zawk ha.

Zawna:

1. Zirtirhei lâia Isuan a phei a sùk ding iphalloi ha tumo chang?
2. Isuan a zirtirhei phei a sùk pèk hin imo a inentir?
3. Zirtirhei ha I thûa mo an inhnial ha?
4. Judah mîhei Kût roiinpui chem ha I Kût mo achang ha?

Zirlâi 30 (Sawm inthumkana)

Peter a a inn

Siar ding: Matt 26:30-46; Luk 22:31-45.

Thuvong: “Ngaiven unla, fîminkhur roi. Nin râl Diabol achu a fâk thei ding zongin sîng angkan inhrâm pumin nangni a vèl rûm ðhin.” (1Peter 5:8)

Thuhmahruai: Nin Ina insung inkhawm nin nei ðhin mo? Nin inkhawm sungin nin loi inmut ðhin bei? Biak Ina, inkhawmna a, nu mo pa mo, koihran upa mo awle koihran hruaitu, pastorhei lâia mî loi inmu, loi inn thlar thlar hi nin hmû ta ðhin bei? I innhei chu ihman an hawi ðhin no. Isua zirtirhei tak hman an loi inn, Isuan a dem achang ha.

1. **Peter a ân ti huaisen:** Lal Isuan a zirtirhei zanria uhnung chem a neipui lâi han, hmana a om ding thû, a zirtirhei lâia mî ngêiin ân hman tir ding thû nih a thî ding thû a hril rît ti thû ei hawi ta ha. Peter a dên chu ân ti huaisen bîka, “Ni thîna achun thî vè hom inlang nang phat top naw ning,” tiin ân puam hrim ha. A lungrilin Isua ân phat thei tak tak ti ha a ring map zawk no zuk changa. Changhomsiala, Isuan a hnianga, “Zani hin ân a khuang hma in voi inthumka nê phat nê ti,” a ti pèka. Peter achun a ring thei naw achang.
2. **Gethsemani rihuana Isua a ðongintai:** zanria an fâk zoia ikapai a ti fel rît hnungin, Isua nih a zirtirhei chun hlâ an saka. Ma zoi le an suaka. Olive thlânga Gethsemani rihuana ðongintai dingin Isuan a zirtirhei chu a kalpuia. Isuan a zirtirhei chu hmun khatka tia hin ân ðhung tira. An lâi aţang chun Peter a, Johan a nih Jakob a chu a ðhui hranga. A lungril thûhei chu a hrila. Ma zoile a va bokkhupa a ðongintai ta a, “Aw ki pa, ân thiam chun ma hâi hin ni pial hrâm siala, changhomsiala, keima thû changloiin nangma thû chang zawk rise,” a tia.
3. **Peter a nih zirtirhei an inn:** A ðongintai zoi chun Isua chu a zirtirhei hnianga a hong. A zirtirhei kapai chu an loi inn rît a. Isua lungril chu a nâ pèk achang. Judah Iskariot achun hmêlmahei hong ðhuiin hong inhman tir thai a ti, ti hom a hawi rît a. A zirtirhei chun le a lungngaina an hawi pui tak tak nghâl naw. Lungril nâ fê nih mangan fê pumin a zirtirhei I inn chu an kawla a ngîr ta mai zawka. Kachun, Peter a a hang ðhang hropa, a hang meng

chun Isuan, “Dârkârka tak hman anni mengpui thei hlawl no mo,” a tia. Isua hi dârkârka zet a ðongintai chang a ti. Peter a hin a Lalpa vêngnim a zuk inring tâk fê ni, a hmualinphoi dêr zawk achang. ðongintai lâia loi inn hi a ða no achang.

Isua chu a voi inhnina a va kal nawka, a va ðongintai nawk ta a. A hong kîr chun zirtirhei chu apangâiin loi inn riapka dên hin a hong hmû nawka. Atira a ti angka dên han a ti renga a voi inthumna in a va ðongintai nawk ta a. A ðongintai lâi hin a rithlân chu thisenin a far thlok thloka. A ðongintai zoi vê le a zirtirhei hniang dêna a hong kîr nawka. An loi inn nawk rît a. Isuan an hrâtloi zia nih an châi zia a hmûin, “Atun chun inn unla inngam ta roi,” a tia. Peter achu khandai von ngeng ngung kan a loi inn ham ham maia.

- 4. ðongintai nih I inn ân rem loi zia:** Isua zirtirhei chu ðongintai loa loi inn ringota hun loi hman chu Setan achu lawm a ti ti roi. Isuan, “Ni vêngpui roi,” a ti han, “Ni ðongintai pui roi,” a tina achang. Pastor, tirkoi, missionary, upahei, ei nu ei pahei, ei chamhei dinga ei ðongintai hin ei vêngpui tina achang. Mahi Setana ditloi nih awiloi chem achang. Inkhawm lâia, ðongintai lâia loi inn hi setana sinthaw achang. Maleiachun, idoi ngam a tûl. Setana hi ðongintaia inhnê hi a awi chem achang. Isua ngêi hom ha a lungngai tikpai a va ðongintai ðhin ha. ðongintai nih I inn ân rem naw fê achang.

Zawna:

1. Zirtirhei lâia tumo ân ti huaisen chem ha?
2. Tumo khandai von ngeng ngung puma loi inn thlar thlar ha?
3. I angkan mo tirkoi, pastor, missionaryhei vêngnim thei ei ti?
4. Isua ðongintai sungin voi izaka mo a zirtirhei an loi inn hman?
5. Gethsemani rihuana Isua ðongintaina thû ha hang ti ta ni la thei mo?

Zirlâi 31 (Sawm inthumhlei khatkana)

Peter an Isua ân phat

Siar ding: Matt 26:47-54, 69-75; 27:11-14.

Thuvong: “...thilþa nin thawa, ma dinga nin tuar chun, sêl vaikan tuar roi, machu Pathian hmâa inpâk tlâk achang.” (1Peter 2:20b)

Thuhmahruai: Isua zirtirhei lâia inti huaisen chem ha tumo ei ti ha? I angkan mo Isua a phatloi ding zia a hril vêl ha? Hang ti ta u. Isua ðongintai lâi han I angkan mo a loi om ha? Vawn hin Peter an a Lalpa inphatloi a tum vu lâi homa a phat tlat thû ei zir ding achang hi. Isua hi manmasi inhuaina ringot a zui chi achang loi zia hom hawi pha ei ti.

- 1. Isua an hman:** Gethsemani rihuana Isua a ðongintai zoi a zirtirhei rêk an la om lâiin Judah Iskariot an Rom sipaihei a hong ðuia an hong tlung ta ðup maia. Thiam êm êmka hin Isua a hei fawp vêl a. Changhomsiala, Rom sipaihei hnianga a fawp apai chu hman dinga a loi ihril tâk rît achang. Rom sipaihei chun Isua chu an hman ta a. Malâi tak chun Peter a hin a puan hnuai a thup khandai hi a dok vita. Puithiam lal chem bawi chu a chang tiang kuar chu a them thlâk pêk vit a. Ân ti huaisen ti roi. Changrochu, Isuan ama ivêng ding ringota khandai ichawi chu rem a ti naw fê a. Peter achu a hal ta achang. Peter an a kuar a them ðul pêk ha a rihmîng chu Malka an ti. Isuan a kuar chu a hei them pêka

a dam ta mai achang. Isua chu ngil a nei ti roi maw. Rom sipaihei chun Isua chu an kalpui ta a. Jerusalem khopuia an lût puia. Hruihrualin an phiara. Pathian nâpa hi hruï naran maiin an phiar thei bei? Thei riái reng mak. Changrochu, ani hmangai lei zawkin aman ân pêk leia an phiar thei chai achang. A zirtir danghei chun an rot khal rît a. Peter a nih Johan a chain arukin an zuia. Puithiam lalchem In kot bula hin mei an ua a, an loi om vê a.

2. **Peter an Isua ân phat:** Peter a mei loi ua chu kot vêngpu lâia nupang khatka hin a hmû a. A ringhlela, “Nang hom hi Isua Nazareth mî hnianga om ðin ha nê chang hi,” a tia. Peter achu a zâm nasat êm êm a, “Ni thû ti chu ki hawi thei naw vê a,” a tia. An rengka hmâa a phat ta a. Ma zoia tawika hnung chun nunghâk dang khatka dên hin a hong hmû nawka. Mîhei hnianga chun, “Ma pa hom hi Isua Nazareth mî hnianga om ðin ha achang,” a tia. Peter achun, “Ma manmasi pa chu ki hawi no,” tiin vâni sâm khop hialin a phat nawk ta a. Tawika hnung chun a kawla ngîrhei chun, “Nang hom hi an lâia mî nê chang ngêi hi, ni ðonga ân hawi thei hi te,” an ti nawka. Peter achun, “Ma manmasi chu ki hawi no,” tiin vâni sâm pumin a phat nawk ta maia. Ma rual rual chun âr a khuang ta nghâla. “Âr khuang hmâin voi inthumka nê phat nê ti,” tia Isuan a loi ihrillawk ha a hang hawi chun a suak vita tual tiang a va ðap ta zoi zoi maia. Peter a hi a khongai thlâk ti roi. Puitling vê mai nghâla, nupang hma maia a Lalpa a hang inphat chu. Changhomsiala, Isua hin a hmusit riái naw a. Nakan achun Peter a hi roiinpui vaikan la chawimawi a ti.

Tunhin rochu Isua hi misualhei ai a aw a, Peter an ihman a la ðangpui thei no. Peter a hin ama huaisenna mai hmangin Isua ha a san thei a loi tum mai a loi chang. Changhomsiala, Isua hi eimani aia thî ding hrîma inpe a loi changa.

3. **Pilat a hmâa Isua an ðhui:** Judah mîhei chun Isua that hi an awi êm êm a. Changrochu, anmani thûin an that thei nghâl naw. Maleiachun, ram oppu Pilat a hmâa an ðhui ta a. Pilat achun Isua سوالنا reng reng a loi hmû naw a. Changhomsiala, puithiamhei nih mipuiheiin krosa khêngbet dingin an awng khum leia a lungril nasa takan a buai ta a. A tawp achun Isua سوالنا neiloï insua mo an awi, awle Barabbas, tualthat zawkpu, ti mipuihei ân thlang tir ta zawka. Kachun, mipuihei chun Barabbas insua renga Isua chu krosa khêngbet dingin an awng dur dur leia Barabbas chu a sua pêk ta a. Isua chu thiamloi inchantirin krosa khêngbet dingin a pê ta achang.

4. **Tuarna dik chu:** Lal Isua hi سوالنا neiloï achange, changrochu, ani hmangai leiin ei سوالنا kapai a pêla, ei ai awin a nun a pê ta achang. Peter achun a Lalpa chu a phata, thudik a ðan ngam ta naw a. I lei mo? A ði lei achang. Kum inthumka lâi a loi zui tâka, a Lalpa chu ki hawi ngâi no a hang iti mai chu, a hmualinphoia a zak ta achang. Khêl a hrila, a zok ta maia, Isua rochu thudik a hrila, a tuar ta. Thudik leia tuar chu a roiinpui êm êm a. Vawn hin Peter a angka Isua phatsan nin om bei? Peter a ha ân sîr a, a ðap ta zoi zoi achang ha. Isuan a khongaia la chawimawi a ti.

Zawna:

1. Tu kuar mo Peter an a tuk ðul pêk ha?
2. Peter an Isua voi izaka mo a phatsan?
3. Pilat an Isua aia mî a sua pêk ha tumo?
4. Ihmuna mo Isua ha a ðonginai?

Zirlâi 32 (Sawm inthumhlei inhnikana)

Lal Isuan ei dingin a nun a pê

Siar ding: Matt 27:32-44, Johan 19:17-42.

Thuvong: “Ama ngêiin a taksain thing chung a han ei insualnahei chu a pêla. Kachun, sualhei chu ithi khala felna a ei dam theina dingin.” (1Peter 2:24)

Thuhmahruai: Lal Isua an hman thú nih an phiar thúhei, nupang hmâa Peter an a phat thúhei, Pilat a hmâa an hruai thúhei, Pilat an Isua thlengin Barabbas a sua pêk thúhei ei hong zir ta. Voi izaka mo Peter an Isua a phat ha e? Vawn hin rochu thupui roinpuitak mai, ‘Lal Isuan ei dingin a nun a pê,’ ti thú ei zir ding achang chu. Mânia insandam thei ei chang tâk naw leia, Pathianin a hmangaina leia ei ai-awa ituara kros lêra thú dingin a nâipa Isua Krista chu ani hong pêka, ani homin thupêk zawmin kros lêr achun a nun ani hong pê ta achang.

- 1. Isua an khêngbet:** Rom sipai nunrawng takhei chun Isua chu kros rik tak mai an inputtir a. An vuaka, chil an sâk khuma. A taksa a châi ta fê a, achâng chângin ân lîr a. Golgotha (Luru hmun) pana an kal lâi chun Kurini khua ami Simon a, tlangvâl hrâttak mai hi an hmana, Isua kros put chu an inputtir a. Kachun, Isua chu zîng dâr 9 vêlin an khêngbet ta a. Isua an khêngbet rual rualin suamhmang inhnika hi an khêngbet vê a. Khatka chun Isua a hal a, mî dang khatka rochun Isua chu sualna neiloi, Pathian nâipa achang ti a hawia. Isua hnianga om dingin a hnî ta zawka. Isuan, “Vawn hin ki hnianga paradis a om nê ti,” tiin chatuan nunna a pê ta achang. Isua lû chung a hin, “Judah mîhei lal,” ti ziak hi an târa. Golgotha hmun achun mipui tamka an oma. Puithiam lalhei, lekha ziakpuhei nih sipaihei chun nuizabura an siama, “Pathian nâipa ni chang inte kros aţang han hong tum ro chu,” tiin an êlêia. Kros lêr aţangin a tum thei no tak tak bei? Changmak ngare. Isua chu ei sualna leia thú ding hrima hong kal achang. Ei sual ai awpu achang. Nang nih kei ani hmangai leia a tuara, khêngbet ichang zawk achang.
- 2. Isua thú nih thil hong tlung:** Sûnril taka khohmual a hong zînga, lîr a hong inhnînga, tempul puanzar chu ân lâina mata ân thlêrsuak daia, thlânhei an inhonga, mî thú tamka an thoia. Isua chu ei sual râpthlâk tak mai chu a pêl zoi ta a. Isua chun a taksa a nâ a tuar hnêk zawkin khovêl sual kapai a pêl chu nâ a ti zawk achang.
- 3. Isua an phûm:** Isua ruak chu ama hmangaihei mî inhnika Arimathaia khua mî Josef nih zâna aruka Isua hnianga hongpu Nikodemas chun kros lêr aţangin an lâk a. Rimtui an chûla, linen puan innêmin an tuama. Thlân lungker pûk, tuhman la zâlloina a an phûm ta a. Isua zirtirhei chu Jerusalema In khatka tia hin ti nih thlaphâng êm êmka hin an loi omkhawma. An bei a dong fê a. A damlâia a loi iti thîn, thlân aţangin a thoi nawk ding thúhei ha khatka hom an hawi tâk naw a.
- 4. Ei dingin a nun a pê:** Nîka chu High School nâipang khatka hin a sùn tiffin bûr ân boia. An hoitupa a hrila, an zong ta a. A tawp achun an hmû suaka. Ân rupu hi pawl riat nâipang lâia a chik chempu hi a loi chang hate. Nasa taka invua a, hrem ding tui thú a loi chang ta a. An hoitupa chun ma nâipangte chu a hei koisuak chun, an lâia nâipang lian chem chu a hong thoia. An hoitupa hnianga chun, “Keima hi ama aia nê vaw zawk roi,” a hong tia. An hoitupa chun a vaw ta hrepa. Ma zoi vê le nâipangte ân rupu chu a hong

thoia, a aia tuarpu hnianga chun, “Kê lawm achang, atun chun abâk iru ta naw ning,” tiin insîr êm êm pumin a hong ti suak ta achang chu. A lianpu zawkin a ai awin a tuar angka dênin Lal Isuan nin ai-awa krosa khêngbetin a om.

Zawna:

1. Isua kros inpupui pa ha tumo achang?
2. I hmuna mo Isua ha an khêngbet?
3. Suamhmang a hnianga om vê dinga ihnîpu hnianga Isuan I thû mo a hril?
4. Isua phûmpu mî inhnika ha tuhei mo an chang?
5. Isua thî nih a thil hong thlunghei ha hang hril ta.

Zirlâi 33 (Sawm inthumhlei inthumkana)

Peter a dingmun thar

Siar ding: Johan 21:1-19, Tirkoihei Sinthaw 2:36-41.

Thuvong: “Tak takan, nang kê ti hi, nâipang ni chang lâi chun ni kong nêh hrêna, ni awina a nê kal thîn. Changrochu ulian ni hong chang hnung chun, ni kut phar ni tia, mî dangin nang phiar an tia, ni awiloina a nang thui an ti,” a tia. (Johan 21:18)

Thuhmahruai: Simon (Peter) chanchin ei zir tam ta fê maia. Isua a hmû thû, Isua tòngintai kâra a loi inn thû, Isua a phat thû ei hong zir ta rît a. Isua thlân ațanga a thoi nawk thû hom Easter Sunday han ei hong zir ta dêna. Vawn hin rochu “Peter a dingmun thar” ti thû ei zir ding chang a ti.

Isua a thî a a thoinawk hnung chun, zirtirhei ha atira an nêkfâk inzongna nga hman dên sunzom an awi nawk ta a. Peter achun Galili dîl ahan lên paina rilong a hei hmû chun, “Lên pai dêna kal nawk kê ti hi,” a tia. A chamhei chun, “Keini hom kal vê ki ti,” an tia. Lên pai dên achun an kal hoi nawk ta a. Zânkhua in lên an paia khatka te hom an hman naw a, an sawl ta fê maia.

1. **Nga tamfêka an hman:** Zîng kawl a hong vâh chun Isua hi tuivarikap tiai phoia ingîr an hei hmû a, changhomsiala Isua achang ti an hawi thei naw a. Isua chun a hong sawna, “Nâihei fâkding nin inei a om bei?” a hong tia. Machu nga nin hman bei ti thluk achang. Anni chun, “Nei mak,” an tia. Nga an hman no tina achang chu. Isuan an hnianga, “Rilong sîra nin chang tiang han nin lên zuk pai unla hman nin ti,” a tia. Mak an ti fê a. Ringloi chungin an zuk pai chun nga tam fêka an hman ta a. An hnuk chel naw viat viat a. An nga hman chu 153 lâi achang. Changrochu lên chu a țe pêk zawk lêm no. Kachun, Johan an a hang ngaitua vang vang a, Isua achang ti a hawi suak ta a. Peter a hnianga, “Lalpa achang so te,” a tia. Ma zoi vê le Peter achun a zakua a hâk vit vita, tuia ân chawma. Isua tiang a pan ta a. Zirtir danghei chun an nga hman chu tuivarikap tiang an hnuk suaka. Vahmuang an hong sua kanin an hong en chun meihola mei insêm an hmû a. Achunga nga nih bai thlêp raw sai a oma. Isuan a loi ibuatsai rît chang awm tak. An nga hman thenka rêk chun zîng fâk an fâ ta a.
2. **Isuan Peter a sin thar a pê:** Zîng fâk an fâk zoi chun Isuan Peter achu a koi hranga. Ama chu a hmangai nih hmangailoi voi inthumka thak ân zawta. Isua an hman lâi han

Peter an Isua ha voi inthumka lâi a loi inphat ta ha. Peter an a dinghmun hmasak a hang ngaitua khîr chun “Nang kê hmangai” hang ti chu harsa a ti êm êm a. A voi khatna a Isuan, “Simon, Jonah nâipa, mahei hnêkhin nangin kei ani hmangai mo?” a tia. Peter an, “Aw, Lalpa, nang kê hmangai ti nê hawi,” a tia. Isuan, “Ki beratehei infâ ro,” a tia. A voi inhnina homin a ngâi dênin ân zawt nawk. Peter a homin a ngâi dênin a thunga. A voi inthumnain Isuan a hnianga, “Simon, Jonah nâipa, nangin kei ani hmangai mo?” a tia. Voi inthumka thak a ngâi ngâi ân zawt leiin, Peter achu a lungngai ta hiala, “Lalpa, nangin thil ipai ni hawia, nang kê hmangai ti nê hawi,” a tia. Isuan Peter a hnianga, “Ki bera infâ ro. Tak takan, nang kê ti hi, Nâipang ni chang lâi chun ni kong nêh hrêna, ni awina a nê kal thîn. Changrochu ulian ni hong chang hnung chun, ni kut phar ni tia, mî dangin nang phiar an tia, ni awi loina a nang thui an ti,” a tia. Ma zoi chun, “Ni zui ro,” a tia. Koihranhei enkol nih chawm sin thar a pê ta achang chu.

- 3. Peter achu koihran hruaitu roiinpui a hong chang ta:** Isua thoinawkna nî aţanga nî sawm ringakana a hong thlung chun Rithla Inthiang a hong tum ti Pentikos Pathian nî han ei zir ta ha. Peter achu Rithla Inthiangin a sipa, sermon roiinpui tak a hril ta a. Mî 3000 lâi an piangthar ta a. Isua inphatpu ha ân huai ta êm êm a. Pathian sinthawtheinain ân thuama, Inkhâr inhoi bula inthung thîn, phei inbâipa ha ân dama, nakan hnung dêk achun a rihlîm ariin mîheiin damna an loi hong dong pui ta. Peter a hi Isuan a hmangai êm êm achang. A hmualinphoi nih a phat lâi ha a hmusit pêk ri ai naw a. A tawp achun koihran hruaitu roiinpui chem lâia khatka a hong chang ta achang.

Eini hom hi Isuan sin thar thaw ding ane pê vê thou. Ei phâk tawk tawk ariin Isuan rongbawl dingin anên di. Lal Isua rongbawl dinga thil tûl hmasak chem chu Lal Isua hmangai hi achang. Maleitak ahan Isuan Peter a ha voi inthumka zet a inzawt achang ha. Nangnite Isu nang kê hmangai ti vê thei nin ti mo?

Zawna:

1. Peter a sin thar ha imo achang?
2. Isua thûin lên an pai han zirtirheiin nga izaka mo an hman?
3. Pathian rongbawl dinga thil tûl hmasak chem ha imo ei ti ha?
4. Voi izaka mo Isuan Peter a ha ân zawt?

Zirlâi 34 (Sawm inthumhlei inlikana)

Lal Isua hong kal nawk a ti

Siar ding: Matt 25:31-33, Tirkohei Sinthaw 1:9-11, 1Thessalonika 4:13-5:6.

Thuvong: “Maleiachun mî danghei thaw angka chun loi inn inhnîl naw rei. Changrochu mâni invêngin fîminkhur vaikan loi om rei.” (1Thessalonika 5:6)

Thuhmahruai: Ei insunghei hmun hla taka om hong thlung an ti ti lekhatonin mo telephone in mo chanchin ei hawi hin ei lawm êm êm thîna. In an hong thlung tak tak hun dêk chun ei la hlim chuang thîn. Hawi lawk loa itlung hom ei lawm thou thou thîn. El Lalpa Isua hom a mî thianghlimhei lawr dingin inningloiin la hong a ti. Vawn hin, “Lal Isua hong kal nawk a ti,” ti thû zir ei ti.

1. **Isua rivâna a kal:** A thoinawk hnungin Isua chu a zirtirhei hnianga ân lâr thina. Nî 40 sung pai ân lâr. Voika chu a zirtirhei hnianga thû a hril bor bor lâiin an hmû kung ngêia rivâna inhruaiin a oma. An hmû phâk tâk naw a, ti ding hawiloiin mak ti êm êmka hin rivân tiang chun an en ta mai zawka. Malâi tak chun mî inhnika hi puan vâ inthumin an kawla an hong ngîra, “Galili rama mîhei idingin mo rivân tiang enin nin ngîr mai ngare? Hi, Isua rivâna inhruai suaka iom nin hmû angka ngêiin ama ngêi hi la hong kal nawk a ti,” an ti. Machu vawn aria Kristianhei chun ei iring achang.

2. **A hong kal nawk aw ding:** Lal Isua a hong kal nawk tik chun awng rihâi nasa tak rêk, vântirkoi chunginnung chem awng rihâi rêk, tongtorawt rihâi rêk rivân aţangin hong tum a ti. Roiinpui vaikan inthum a tia. Isua ringpu thîtâkhei chu taksa thar inpuin an thlân aţangin hong thoi sung sung an ti. Ei la loi dam achang homin, taksa danglamin om vê ta ei ti. Lalpa hmuak dingin boruaka ama rualin sôm lâia khin lâk suakin om ei ti. Chatuanin Lalpa hnianga om ta rêt ei ti. Ma hun chun rûkru angkan la hong a ti. Isua ringloihei nih ngaisakloihei chun khovêl hi a him nih a beiin hawi an ti. Changrochu, voikarengin Lal Isua chu la hong kal thut a ti. Noah damlâi hom han khovêl mîheiin thlamuang fêkan bei ti fêin an oma. Changrochu, khohmual an hong hawi hnung chun tuiin a khûp ta riama. Lot a hun lâi homin Sodom nih Gomorrah chu an insual êm êm a. Voikarengin rivân aţangin mei nih kâtin a hong kâng ral ta mai achang. Mangka dên hin Lal Isua hong kal nawk tikin ringloihei chu la boiral an ti. Eini Isua hmangaipuhei nih ama ringpuhei rochu hlim vaikan Lal Isua hnianga la kal ei ti.

3. **Roi la rêl ei ti:** Lal Isua chu tik mo nî chun a vântirkoihei rêk roiinpui vaikan la hong kal a tia. A hun nih a nî rochu tuhmanin an hawi no. Malei tak achun inring maika ei om a tûlna chu. A hong kal nawka, a mîhei a thui rît hnung chun Lal Isua chu Lal Thuthmuna roiinpui vaikan la thung a tia. Mî sual nih mî tha thliar hrang a ti. A chang tiang chun mî tha (Berahei) chu sia a tia. A voi tiang chun mî sualhei (Kêlhei) sia a ti. A tawp achun Lal chem (Isua) chun chang tianga a khaihranghei chu chatuana an omna dinga a buatsai pêk hmun achun hruai lût ta a tia, ama indiloi, hmusithei nih mî sualhei chu chatuan hremhmuna pai a tia. Ma hmun achun chatuanin hremna chang an ti.

4. **Isua tong dinga inning:** Lal Isua hi a la hong kal nawk ding leia inning mai maia ei om a tûl. A dit zawngin ei oma, thiltha ei thaw chun Lal Isua chun a berahei angkan chatuan roiinpuina a ni lân lût a ti. Inhâi thil laka insôm thei, thilsiam chung a inriang hmû, mî dang ruan thîn, tọngintai nih inkhawm tâima. Lal Isua hmangai hi Pathian dit zawng achang.
 Piangtharloihei chun thî mo, Lal Isua hong kal nawk ding thûhei, roi a la rêl ding thûhei an hawiin an ti thîn. Isua neipu piangtharhei rochun thîna an ti naw a, an lungngai vê ngâi no. Isua hong kal nawk ding chu an nghâk hmaw zawk. An nunna chu Pathian kuta om a ti, ti an hawi. Thî homsiala Pathian hnianga kal an ti ti an hawia, an thlamuang thîn. Nangnite nin thlamuang vê mo?

Zawna:

1. Lal Isua hong kal nawk ding dân hang hril ta?
2. Mî felhei iamo kal an ti?

3. Mî سوالهي iamو kal an ti?
4. Ilea mo inring renga ei om a tûl?

Zirlâi 35 (Sawm inthumhlei ringakana)

Thil pê-Lawmna

Siar ding: Nehemiah 13:10-12; Malaki 3:8-10; Mark 12:41-44.

Thuvong: “Lâk hnêkin pêkin lukhawng a nei.” (Tirkoihei Sinthaw 20:35)

Thuhmahruai: Nin Ina bufâithâm lawrhei an hong thîn mo? Nin nu nih pa heiin bufâithâm chu an loi pêk thîn mo? Nin inpâm thîn bei? Mî tamka chun thawhlawm ipe hi an ngîka an inpâm thîn. A hong lawrhei thaka loi insawn hom an awi thîn no. An loi pêk homin ngîk fê pumin an loi pê thîn. Changhomsiala, Pathian hnianga thil pê hi inpâm ding achang no. Ân hlawk zawk dai achang. Thil pê ding neilohei hi chun neilo reng rengin an om thîn. Thil pê thînhei chu pêk ding an nei bel zêl thîn. Vawn hin “Thil pê-Lawmna” ti thupui hmangin zir nawk ei ti.

1. **Fîr hi Pathianin ân hua:** Israel nâiheî lâia Nehemiah hun lâi chu mîheiin thil pê an thlâda a. Puithiamhei, hlasakpuheiin nêkding fâkding an nei tâk naw leia rong an bawl thei tâk naw a. Fâkding zongin loihei a hin an vâk boi dak thîn. Nehemiah ning chu a thik thei pai pai. Changrochu a hang inzawt vêl chun mîheiin thil an pê ta no khai a loi chang hate. Nehemiah chun roireltuhei nansa takan a hal ta achang. Ma hnung chun mîheiin thawhlawm an hong pê tan ta a. Pathian ram ân za ta duai duai maia. Thawhlawm fîr hi Pathianin a lawm no.

Zawlnei Malaki hun lâi homin mîheiin sawma khatka pê an phal naw a. Pathian chun, “Annên rû, rûkru nin chang,” tiin a hrilhal hrep achang. Pathianin a mîhei chu a phûta, sawma khatka an pêk phot chun malsawmna dong an tia, an ithaw apai hmuingîl a tia, rivân tukver inhong a tia, malsawmna dong sêngloi dong an ti, a tia. Sawma khatka hi chu Pathianin, “Ki ta achang,” a ti.

2. **Nuhmei thawhlawm pêk:** Nîka chu Lal Isua hi tempula a kala. Thawhlawm thlâkna bula a loi thunga. Mîheiin thawhlawm an hong ithlâkhei chu a loi en maia. Mî inchoinghei chun tangka tam tamka an thlâka, a rîk sor sor rak. Hnung dapa chun nuhmei ichâifê khatka hi a hong kal vê chîm chîma. Dârdum lepton inhnika hi a zuk thlâk vê hret hreta. Ân zak hom chang bani, a thlâk ha a hroi hate. Changrochu, Isuan inngen fêkan a loi en chun ma nuhmei thilpêk chu pê tam chema ân puang ta tlat achang chu. A zirtirhei chu a koikhawma a hril ta a, “Tak takan nangni kê hril hi. Thilpêk inthlâkna a hong inthlahei kapai lâia ma nuhmei ichâi hin a pê tam chem. Asanchu anrêngkan an neitamna aţangin an thlâka. Ani hin rochun a riangna aţangin, a nêkfâk inzongna nih a nei zalim a ithlâk achang,” a tia. Pu tianga a lang dân mai hi changloiin, lungril aţanga thaw tak tak hi Pathian lawm zawng achang.

Tunlâi khovêl changkâng tâk hun a hi chun mî thilpêk donga ilawm êm êm hnêkin mîhei iruana thil ipe hi mîin an ngaisâng ta zawk achang. Mîhei thil pepu an chang tik paiin an lawmna ân sâng an ti chute. Pathian aţanga malsawmna dong chai changloiin Pathian hnianga thil pepu chang hi Pathian lawm zawng achang. Stipend achanglawlemo scholarship nin idong aţangin sawma khatka pê thîn unla, insîr map naw tunu.

- 3. Thephông:** Thephông khatka nangni loi sîr pêk rong. Nâipang khatka hi a oma. A rihmîng chu Nathan. Nuhmei nâipa achanga. An châi fê a zakua, kekor, pheikok tha inthuum ding a nei vê thîn naw a. Nîka chu an pastor Ina a va a. An pastor chun lekhaton sem ding hi a loi nei tam fê a. Rua chun le a sîr mai nghâla. Nathan achun pastor chu a ruana. Lekhatonhei chu a va sem pêk phata. Pastor chu a lawm fê a, Rs.100/- hi a pêka. Nathan achun a tam luatin a hawia, a la a awi no a. Changrochu, pastor chu a pêk lui tlata. A thâia chun Krismas nî a loi chang ta a. Mîheiin thilpêk tam tamka an hong thlâk hoia. Thuam tha tak takin an hong inthuum hoia, an invaw a. Nathan a hom chu thehraw sete nih balchepkate inthuumin a hong lût vê a. A choli a zuk zena lekhaton bawm envelope hi a zuk sapa. A chung achun “Isua hnianga, Nathan atangin” ti a loi inziaka. Ma chu thawhlawm bawm achun a va thla vê ta achang chu. Pastor in a loi en chun Rs. 100/- a hma lawka a loi ipêk ha a loi changa. Pastor chun mak a ti êm êm a. Ama tûlna imochang incholoiin Pathian hnianga a inhlân khip a loi chang chute. Nangni te mangkachun thaw vê thei nin ti mo? Nathan achu Pathian hnianga thil inhlân ding a nei leia a lawm êm êm a. Thil pê hi lawmna bulpui a loi chang chute.

Zawna:

1. Pathianin “Ki ta” a ti ha imo?
2. Isuan, a pê tam cham a ti ha tumo?
3. Nuhmeite han thilpêk izaka mo a tlâk?

Zirlâi 36 (Sawm inthumhlei rukkana)

Isua piang thû

Siar ding: Isaiah 9:1-7; Luka 1:26-40; Matt 2:1-12.

Thuvong: “Asanchu ei dingin nâite a piang ta, nâipa pêkin ei om ta. Chun thuneina chu a dârhei achun inngat chang a tia, a rihmînga Thurawnpepu inmak, Pathian hrât, Chatuan Pâ, Thlamuangna Thuneipu chang a ti.” (Isaiah 9:6)

Thuhmahruai: Atun chun ei zirlâi bu a tawp tiang ei hong tlung ta a. Krismas hun hom ei hong hnâi nawk ta a. Maleiachun, Lal Isua piangna lam thû zir ta ei ti. A thupui hom “Isua piang thû” chang a ti. Isua piang thû hin khovêl pumpui hi itena ri mo chang hi chun a fang suak zoi ta a. Krismas thingkung, Carol ti angka chu TV nih Video hmangin khovêl pumpuiin ei loi hawi ta achang.

Lal Isua Krista piang thû hi mîtin dinga chanchin tha lawm om achang. Khovêl sual intlan dinga hong kal achang leiin mihriam dingin a hlu êm êm achang. Khovêla hin milian roiinpui tak tak tamka an hong piang ta a. Changrochu, Lal Isua piang lâia thil hong inlang angka iom chu tuhman an la om no. Mak tak chu achang.

- 1. Isua piang ding hrillawkna:** Lal Isua hong piang ding kum 700 hma vêl han zawlnei Isaiah han a loi inpuang ta daia. Isua piang ding thû hrillawkna angkan “Ei dingin nâipa a hong pianga” a loi ti ta dai achang. A rihmîng ding hom a loi inpuang hman ta dai, “Thurawnpepu inmak, Pathian hrât, Chatuan Pâ, Thlamuangna Thuneipu” tiin. Khovêl mî roiinpui izaka rai mo an hong piang tâka, omzia neia an rihmîng loi inpuang dai ei la

hawi ngâi no. Lal Isua hin rochu Pathian nâipa ahang leiin, a piang ding thû hi zawlnei hmûrbâi hmangin a loi inpuang lawk thei ahang a loi chang. Ma hi ân makna nih a danginlamna chu ahang.

2. **Arsi danglam bîk a hong inlang:** Lal Isua piang hun lâi hin kuasak mî vârhei chun arsi danglam tak an hmû a. Ma arsi hi tunhma han an la hmû ngâi no. Ma arsi chu Lal Isua piangna Bethlehem panin a kala, kuasak mî vârhei chun an zui tir a. Bethlehema a hruai tung ta a. Ma arsi hi mî vârhei hruaitu ahang angka dênin vanram aria nêh hruai tungpu ding ahang.
3. **Nâite sen that ahang:** Khua sak mî vârhei inthumka han Jerusalema Lal nâipa piangin an ring leia Bethlehem an tung hmân Jerusalem an pana. Lal Herod an a loi hawi chun ama changloi Lal dang a omin a ring puipha ta a. A lung ahang naw fê a. Nâite piang phot chu a that zoi dân a ngaitua ta a. Mî vârhei inthumka chu a koi a, ma Lal nâite thar piang chu chibai bûk a awi vena thû a hrila. Changrochu, aruka a that a awi lei maia a loi chang chu. Changhomsiala, mî vârhei chu an rimangin vântirkoiin a hril leia lal Herod a In tiang kîr ta loiin lampui danga an kîr ta daia. Herod achun mî vârhei han an lem ti a hawi chun a ning a thika, Judah ram sunga nâite piang kum 2ka ari phot chu ân that tir ta rît ahang. Isua rochu a that vê thei no. Vântirkoiin a pa Josef a rimangin a hril leia Aigupta rama Isua chu an rotpui dai ahang. Nâite sen ihman la hawilo tak hman ân thîk loi zuk changa. Imo a san chang a ti? Isua chu Pathian nâipa ahang, rineng nih rivân Lal ahang. Hong seilian a tia, Herod a hnêkin la hong roiinpui a tia, la hong hrât a tia, ti hi Herod achun a hawi ahang.
4. **Hmun tlawma a piang:** Lal Isua chu Pathian famkim ahang. Mihriam famkim hom ahang sa. Ma angka mihriam hi khovêla an la piang ngâi no. A hong piang homin khovêla thil danglam tamka ân lang. Pathian nâipa chang maika mihriama hong piang chu ân mak ti roi. Nangni nâipanghei hi uţok lâia om dingin uţoka siam chang ta unla awi nin ti mo? Awi naw tunu mu. Tlawm thlak a ti ti roi! Isua rochu eini mî sualhei intlan dinga hong kal ahang leia mihriam angka a hong pianga. Mî chây chem hom an hong piangin ran bupêkna thlêng êm achun an inzâl hi ei la hawi ngâi naw a. Isua rochu Bethlehem ran In tlawm taka ran bupêkna thlênga an inzâl ahang. Mî sualhei chem ding nih tlawmhei chem ding homin Isua chu bêl tlak ahang. Tuhom a hmusit ngâi naw a, nang nih keima leiin tlawm tak nih chây fêkan a hong piang ahang. Herod a hnêk homa insual setan achun that tumin nâipanghei chu ân hual ân hual thîn. Maleiachun, fîminkhur a tûl ahang.

Zawna:

1. Isua piang ding thû loi inpuang lawkpu ha tumo chang?
2. Isua rihmîng hrang hrang ringaka Isaiah an a hrilhei ha hang hril ta.
3. Isua piang thû thil danginlam bîk inlika nin izir aţangin hang hril ta.

Appendix-I (Palm Sunday)

Isua Krista chu Lal achang

Siar ding: “Hosanna! ‘LALPA rihmînga hongpu chu a vannei!’ Lalpa rihmînga ei Pa David a lalnaram hong hi a vannei. Chunginsâng chema khin Hosanna.” (Mark 11:9-10)

Thuhmahruai: Darlong hnam hin Kût chi hrang hrang hi ei loi nei ðina. Ei Kût nei an rihmîng nin ihawi a om mo? Hang ti ta u. Chapchar Kût, Mîm Kût, Pawl Kût, Tharlâk Kût tihei hi an chang. Vawn aria ei la hmang tir Kût chu Tharlâk Kût hi achang. Judah dêk chun Kût chi hrang hrang an la nei tam bîka. An Kût hmang tamka tia an innghatna chem chu “Kalkhum Kût” hi achang. Ma Kût hi Aigupta ram bawi aţanga Israelhei hong suak hawimaina Kût achang. Maleiachun Judah mîheiin an ngaisâng êm êm achang. Lal Isua nih a zirtirhei homin Jerusalema Kalkhum Kût hmang dingin an kal ve. Judah mîhei kum 12 chin ari chu hmun hrang hrang aţangin an hong kalkhawma. Ma kum hom hin mî sâng tamka an kal achang.

- 1. Isua Jerusalema a lût:** Isua nih a zirtirhei chu Kalkhum Kût hmang dingin an inbuatsai vê a. Jerusalem tlung hma hin khua khatka hi a oma, machu bethfage achang. Ma khua aţang hin Isuan a zirtir mî inhnika hi a hei tira, “Nin hma song khua a va unla, nin va lût kanin sabengtungte intlung tuhom la chuang ngâiloi va hmû nin ti. Ma chu sul unla, hong kai roi. Mîin, ‘Ma hi iding mo nin thaw?’ an ti chun, Lalpa’n a tûl, hong sia khîr nawk thai kin ti, ti roi,” tiin a cha a. Zirtirhei inhnika chu Lalpa’n va thaw roi a ti angka chia in an va thaw ta a. Sabengtung chu an hong kaia. Isua chun a chuang ta a. mangkahin voika hom a la thaw ngâi ðin naw a. Tun tum hin rochu a Lal changna ân hmû tir a tum achang. Ma hun lâi hi chun khovêl lalhei chun an inzinna a sakor hi an hmang ðin. Tunlâi hi chun lal nih hoituhei hi Car, Helicopter achangnawlemo vuangtheina dang an chuang ðin ta achang. Lal Isua rochu sabengtungte a chuang. Lal hman changsiala ân lalna ha chapoina dingin a hmang awi naw a, inngaithlawm fêkan ân lalna chu ân hmûtir a tum achang zawk.
- 2. Mîheiin an chawimawi:** Sabengtungte chuangin Isua chu Jerusalem a lût a. Mîheiin an loi hmuaka, an loi lawma. Lal an hmuak angka chia in an loi hmuaka. ðhenka chun an puan rinenga an loi tha a, mî dangin hnâ dawn an lâk renga lampuia an loi tha pêka. A hmâa mî tamka an kala, mî tamkan a hnung an zui vê a. Lal Isua chawimawiin arualin an awng dur dur a, “Hosanna! ‘LALPA rihmînga hongpu chu a vannei!’ Lalpa rihmînga ei Pa David a lalnaram hong hi a vannei. Chunginsâng chema khin Hosanna,” an tia. “Hosanna” ti omzia chu, “Atun sandam ro” tina achang. Thupêk nih ngênna changloiin chawimawina tongkam achang. Ma nî aţang hi chun mî tamkan Isua hi Lal Messiah achang ti an ring puipha ta hiala. Lala an poma. ðhenka rochun an inthîka, an huata, a that an tuma. Puithiam nih Farisaihei dêk chun abîkin an la huat chuanga. A that thei ding dân an ngaitua an ngaitua ta achang. Isua hi inngaithlawm hrim homsiala, rivân Lal nâipa Lal roiinpui chem achang.
- 3. Tempula Isua a lût:** Isuan Jerusalem a lût hnung chun tempul tiang a kal thaia. Tempul chu a bathlar e, a sung tiang e, a pu tiang e a vêl rît a, a en ðat a. Bathlara inthawina thil zuar nih inchaw dinga omhei hi a hmû a. A zuarpu nih ân chopu an rengkan a hnot suak.

Tangka thlengna dawkan nih vaṭhu zuarhei ṭhungna chu a hnam lîr rem ruma. Huaisen vaikan a hal hoia. Tempul chu a thial ta a, “Ki In chu ṭonginṭaina In ti an ti, ti ziak achang. Nangni rochun suamhmang pûka nin loi siam ta zawk a,” a tia. Pathian Biak In achun a lûta, mitchawhei, phei inbâihe, damloiheiin ma hmuna a om ti an hawi chun an lût a.

Eini hin Isua hi “Ki Lal achang” ti ngam ei ti bei? Awle “Ki Lal dingin kên di no” mo ti ei ti. Lala pom naw hom ei la Isua chu David a ṭhuthmuna lân ṭhunga roirêl ding achang.

Zawna:

1. Judah mîhei Kût lian chem ha I Kût mo achang?
2. Kalkhum Kût hi I thil hawi rêtna Kût mo achang?
3. Isuan Biak In hi a i In mo ti eila a ti ha?
4. Isua hmuakpuhei han inkan mo an awng ha?

Appendix-II
(Easter Sunday)

Zirtirhei hnianga Isua ân lâr

Siar ding: Matt 28:1-15; Mark 16:9-14; Luka 24:13-35; Johan 20:11-18.

Thuvong: “Changhomsia, atun hin, ithîhei lâi aṭangin Krista chu a thoia, a loi inn tâkhei dingin râ hmasak chem a hong chang ta.” (1Kor 15:20)

Thuhmahruai: Khovêl pumpuia Kristian kapai dinga nî roiinpui chem chu Isua Thoinawkna Nî hi achang. Ma nî chu ei hong tlung nawk ta a. Nî roiinpui nih nî lawm om achangna chu Isua Krista in thîna ngama thlân aṭanga nunna danginlam tak ineia a thoinawkna nî achang lei achang. Mî thî thlân aṭanga thoinawk nin ihmû mo nin ihawi mo a om ta bei? Lal Isua chu thlân aṭangin a thoinawk ha. A thoi ngêi ti hawi thiamna chu – thlân chu a rong, mî tamka hnianga ân lâr. Vawna ei zirding chu “Zirtirhei hnianga Isua ân lâr” ti thû chang a ti.

1. **Isua thlân aṭangin a thoinawk:** Kros aṭangin Isua ruak ila thla a va phûm mî inhnika ha nin la hawi mo? Nikodemas nih Arimathaia khua mî Josef an chang ha. Malâi vêl ha chun zirtirhei ha an zâm êm êm a. Tual suak takhman an ngam naw a. A dam lâia thlân aṭanga a thoinawk ding thû a loi ihrilhei ha an hawi phâk tâk naw a. Mangkata an omkhawm lâi chun nupang inhnika hi an hong tloia, In an hong lût a. Isua a thoinawkna thû, thlân a rong thû, Isua ngêi an intongpui thû nih a phei inkola chibai an bûk thû an hong hril ta a. Ma thû chu an hawi chun Peter a a phûr nawk nansat maia. Zirtir danghei rêk chun thlân tiang an tloi ta a. An va tlung chun Isua thlân chu a loi inhonga. A puantuum chai an va hmû a. Kachun, Isua chu a thoinawk ngêi achang ti an hawi thei ta a.
2. **Isua inlârnahei:** Isua chu a thoinawk hnungin mî dang dang hnianga ân lâra. Inlâr naw siala chun a thoinawkna thû hi mîin an ringloi ding. Mî hrang hrang hnianga ân lârnahei loi thlîr rei-

- a. **Mari Magdalini (Magdala mî Mari):** Ma hin Isua hi a hmangai êm êm a. A ruaka rirtui bua dingin Pathian nî zîng taka thlâna a va kala. Isua ruak chu a va hmû tâk naw a. Lungngaiin a ɽap ta a. Malâi tak chun mî khatka hi a hong, a hong sawna, ama hi Isua ngêi hi a loi chang. Mari chu a lawm êm êm a, a zirtirhei hril dingin a kê hlai hlaia, a zirtirhei chun an loi iam no.
- b. **Simon (Peter):** Isua thîna ahin Peter a hi a lungngai chemin ân lang. Zirtir danghei hnianga om hom hi bei a ti no. Aman chai hin a om ɽhin. Mangkata beidong nih lungngai taka a om lâi hin Isua chu a hnianga a hong inlâr vê ta a (Luka 24:34). Simon a hin Isua hi voi inthumka lâi loi phat ta hman siala Isua chun a la hmangai rêta. Peter a rihmîng hi ân lam bîk tlat achang (Mark 16:7).
- c. **Zirtirhei sawmka hnianga:** Pathian nî khohloi tiang hin zirtirhei chu In khatka tia hin an loi omkhawma. Kot an kil tlata. Changrochu, Isua chu an lâia a hong ngîr ta thut a. Tukver nih inkhâr ihman ân hong nghâl naw a. Bang nih inchung hom a pep nghâl no. Zirtirhei chun mak a ti êm êm a. Isuan an hnianga, “Nin chung a thlamuangna om rise,” a tia. “Rithla Inthiang dong roi,” a ti nawka, a boi nawk ta maia.
- d. **Emmau lama kal cham inhnika hnianga:** Isua thoinawk nî taka hin Kleopa nih a champa khatka hi Jerusalem aɽangin Emmau khua panin an kala. An kal lâi vu chun Isua thî thû hi, an phûm tâk thûhei an ti ti vêla. Isua mî fel, mî ɽha nih thianganhlim chang maika nghâla khêngbet a hang ichang tâk mai thûhei chu an ti ta bur bur maia. Malâi tak chun mî khatka hin a hong hmawka, machu Isua, a thoinawka ha achang. Thil ikapai a hril zoi hnung chun khua a hong tlâi ta a. Ma mî inhnika chun an lâia la om dingin an khapa. Nêkfâk an fâk lâi chun Isua achang ti an hawi ta a. changrochu, Isua chu a boi nawk maia.
- e. **Thomas hnianga:** Zirtirhei sawmka Jerusalema In khatka tia inkhâr khum sunga an loi om hoi lâi hin Thomas hi a om vê naw a. Maleiachun, Isua hi thlân aɽangin a thoinawk ti hi a iam vê tak tak naw a loi chang (Johan 20:24). Nî riatka hnung chun zirtirhei chu In dêna hin an loi omkhawma. Thomas a hom a om vê ta a. Isua chu an hnianga a hong inlâr nawk ta a. Thomas a hnianga, “Ni kut rualin ma hi ithem ro. Ki kuthei hi en ro. Ni kut mahin hong daw inla, kê kâng hang ithem ro. Ringloiin om naw inla, ring ro,” a tia. Ma zoi vê le Thomas chun a hnianga, “Ki Lalpa nih ki Pathian,” a ti ta a.
- f. **Ei hnianga ân lârna:** Atun hi chun Isua hi mita hmû thei achang tâk naw a. Ei hnianga ân lârna poimaw tak tak chu ei piangtharna hi achang. Ei lungriila a om a, lawmna nasa tak nih thlamuangna ei loi nei ta achang. Nin ɽonginɽaia ti tak zeta Isua hnianga nin inhlân chun nin hnianga Rithla in inlâr zêl a ti. Ringna tak taka pom ding achang. Mî piangtharhei chu ei thî hnung homin Isua angka dênin la thoi vê ei ti.

Zawna:

1. Isua a thoinawk ti inkan mo ei hawi thei?
2. Tu tu hnianga mo Isua ân lâi ha?
3. Pathian nî zînga Isua ruaka rirtui bua dinga kalpu ha tumo a rihmîng?
4. Tuhei mo Emmau khua pana kalhei ha?
5. Isua inlâr lâia zirtir sawmkahei lâia Jerusalem Ina om vê loi ha tumo a rihmîng?

Appendix-III **(Pentikos Sunday)**

Rithla Inthiang Thû

Siar ding: Tirkoihei Sinthaw 1:3-8, 2:1-4.

Thuvong: “Pathian chu Rithla achang. Ama biakhei chun rithla nih thutaka an biak ding achang.” (Johan 4:24)

Thuhmahruai: Vawn hin Pentikos Sunday, Rithla Inthiang hong tum nî. Isua thoinawkna nî aţanga nî sawm ringa nî achang. Pentikos ti hi Greek ʘong achang. Sawm ringa tina mai achang. Rithla Inthiang tina achang no. Ma nî hin Pathian Rithla Inthiang a hong tung tina mai achang. Rithla Inthiang hong tungna nî achang leia a lâr ta êm êm achang. Nî poimawa inngai a hong chang ta mai achang. Vawn hin Rithla Inthiang ti thû ei zir ding chang a ti hi.

- 1. Isuan Rithla Inthiang pêk ân tiam:** A thî hma in Isuan voi tamka a thî ding thû a loi hril ʘhin. A ai aw ding Rithla Inthiang a hong tir ding thû hom a loi hril ta daia. Thlân aţanga a thoinawk hnung hom han nî 40 zet a zirtirhei hnianga ân lâr ʘhina. Pathian ram thû a hril tira. Hun tawika hnungin Rithla Inthiang hong tung a tia, ma chu loi nghâk dingin a cha a. Rithla Inthiang an dong tik chun khovêl ramtina la kal dar an tia, chanchin ʘha la hril an ti ti hom a hril sa a. Rivâna inhruai suakin a om ta a. Zirtirhei chu an ning a dong fê a, Rithla Inthiang hong tung ding achu an loi nghâk hmaw ta êm êm a.
- 2. Rithla Inthiang chu tumo:** Rithla Inthiang chu mî dam achang. Pathian hom achang sa. Pa, Nâipa nih Rithla Inthiang chu khatka an chang. Aritui angka dên hi achang, a kawka, a ril ngoi, a ril eng-a pumhlumin aritui achang angka hi Rithla Inthiang hi tuhomin mitin an hmû ngâi no. A sinthaw zirin ei hmû thei, ei hawi thei achang mai. Mei, tui, thlî nih vaʘhu angka Bible chun a tekhin ʘhin. Mî dam achang leia inlawmtir thei nih lungngai thei achang. Ama ringpuhei chu a pawla, a dit zawnga idam dingin a ʘangpui ʘhin.
- 3. Rithla Inthiang a hong tung ta:** Pentikos nî a hong tung chun Isua zirtirhei nih mî dang 120 lâi chu hmun khatka tia hin an loi omkhawma. Voikarengin rivân aţangin rihâi, thâivua angka hin a hong inthlit a, In chu a hong lua sip ta mup maia. Leihei chu mei angkan ama ân sem dara, an chung a fû ta a. An rengka chun Rithla Inthiang chun an sip ta paka. Rithla Inthiangin ân ʘongtir angka zêlin ʘong dang dangin an ʘong ta achang. An rihâi hawihei apai chu an hong tloi sup sup a. mak an ti êm êm a, a ngaina an hawi naw a. An lâia ʘhenkan an nui khuma, “Uain thar an inhâi achang hi,” an tia. Hnam hrang hrang 15 ʘong hrang hrang hmang an changa. An thuhirilhei chu mâni ʘong ʘiangin an loi hawia. Mangkata thil hi an la hmû ngâi naw a, mak an ti ta êm êm achang.
- 4. An hong danginlam ta:** Rithla Inthiang an chung a hong tung hnung chun nansa takan an danginlam ta a. An danginlamna kong 3ka chak loi thlîr rei,
  - a. An panlak ta:** Tunhna a Isua ʘan ngamloia ro ʘhinhei ha an hong panlak ta êm êm a. Peter a dêk chu ân huaisen bik chute. Vânthlâng hmâa zâm maploi nih induat maploiin Isua chanchin a hril ngam ta achang chu.

- b. **An inhmangai inton:** Ringtuhei chu an inhmangaiin an indûsak êm êm a. An hnianga om hom a beia, a thlamuangin, an hlim achang. Inpumkhatna thatak in an omkhawm ta a.
- c. **Sinthawtheina an nei ta:** Isuan a loi ti tâk angka han ringtuhei chun sinthawtheina an hong nei ta a. Damloi, phe inbâi an indam a. An thuhiril reng reng ha sinthawtheinain ân dam tlat achang.

Zawna:

1. Pentikos hi itina mo?
2. Rithla Inthiang hi iirêkin mo tekhn achang thin?
3. Rithla Inthiangin ringtuhei a ti danginlam dân inthumka chak hang hril ta.
4. Tumo Rithla Inthiang hong tir kê ti tia intiampu ha?

Appendix-IV **(Missionary Sunday)**

John Bunyan a chanchin

Siar ding: Timothei 4:1-8.

Thuvong: “Mî vârhei chu boiruak vârtak angkan inêng an ti. Mî tamka felna a inhruaipuhei chu chatuan chatuanin arsi angkan inêng an ti. (Daniel 12:3)

Thuhmahruai: Kristian Vanram kawng Zaw lekhabu hi nin hawi ta thin bei? Vawn chun lekhabu tha nih inngai bei tak, Kristian Vanram Kawng Zaw inziapu John Bunyan a chanchin zir ei ti.

1. John Bunyan a hi kum 1628 han sâp ram khua khatka BedFord an itia hin a pianga. Insung châi tak an chang. A pa hin mî bêl thaloi siam vêl mai hin nêkfâk a loi inzong vê thin. John Bunyan achu a hong tlanginvâla, a khua nunghâk Mary chu nupuia a nei ta a. changochu, John Bunyan a hin Pathian a hawi naw leia an insung hom a hlim vê thei no.
2. **John Bunyan a piangthar:** John Bunyan achun Pathian nêhei hin inkhawm fê hnêk chun paitep indâi hi a thlang zawk thina. Voika chu indâina a a om lâi hin rawl rihâi angka hin, “Ni sualna insima vanram kal mo ni awi, achangnawlemo ni sualna rêka hremhmuna kal?” ti angka hin a hawia. Matak aţang chun John Bunyan achun ân ngaitua ţan ta a. Bible a siar vêla, a nun a danginlam tir a tum vê a. Changhomsiala, a nun a danginlam chuang naw a, thlamuangna a nei chuang no.
Nika chu nupang inthumka hin thû an loi hril lâi hi a va hmû a. An hlim zia nih an thlamuang zia a hmûin piangthar vê a awi ta êm êm a. A lung a sawla, a inn kê homin rimang thaloi tak tak hi a hmû thina. Hnung achun Lal Isua sandamna chu achang vê thei ta a. A hlim ta êm êm a. An insung hom a hlim ta achang.
3. **Baptist Koihrana ân pê:** John Bunyan achu Anglican koihrana om thin hi achang. A hong piangthar hnung aţang chun Bible siar ân peia, thû hril mî tak a hong chang ta a. Changhomsiala, Anglican koihran chun a Pathian thû hril chu an ngai poimaw vak naw a. A rongbawlana an dâl zawka. A kalphung hom chu thain a hawi naw a. Ani homin

tongintaina thuziak an isam rual thin hang insam chu a tui vê vak naw a. Malâi vêl hin koihran pawl khatka Baptist an loi om vê hrima. Anni chu an hlimin koihran hom chu a damin a hmû tlata. Maleiachun, Baptist koihran achun ân pê lût ta achang. Kachun, a Pathian thû a hril thin hom chu a sunzom nawk ta a, zalen fêkan a om ta achang.

4. **John Bunyan a hman a tong:** Vânduai thlâk takan sâp ram lal chun Anglican koihran chailoi chu koihran dang a ngainat naw a. Pawl danghei chu a tiduda a. John Bunyan a hom chu an hman ta achang. “Pathian thû hril ta naw inla suak nê ti,” an ti pêka. Changhomsiala, ani chun, “Vawn hin nê sua unla Pathian thû rochu la hril tir kê ti,” a ti tlata. Kum sawtfêka tâng Ina chun ân tâng hman achang chu. Tâng In ațanga a hong suak chun Bedford kua a Baptist koihran chu a enkol ta a. Kum inthumka hnungin an hman nawka, tâng In dêna an khum nawk.
5. **Lekhabu roiinpui tak ân zia ta:** Tâng Ina a tâng nawk sung chun a nupui Mary chu a loi thî a. An nâiheî invai chikatehei enkol dingin Mary chamnu Elizabeth chu nupuia a nei nawka. Elizabeth chun a nâiheî chu a duat êm êm a. Mangkata tâng In dêna a tâng nawk chun John Bunyan achun lekhabu roiinpui tak nih siar bei tak “Kristian Vanram Kawng Zaw” ti hi ân zia ta a. Ma lekhabu hi khovêla lekhabu lâ chem nih zuar tam chem a hong chang nghâl achang.

John Bunyan achu kum 60 mî a hong changin tângna (Pneumonia) a voi a. Tâng Ina a tâng lei nih a châi luat leia hrâtloina hrang hrangin a hong hman ta a. Harsatna kêr nih lunginriangna kêr homa hnet vaika nih ringom vaika a rong a bawl thin a Pathian hnianga chun ân ngham ta a, ani chu a thî ta achang. Changhomsiala, a lekhabu zia hmangin thû a la hril tir. John Bunyan a angka rongbawlpû tha chang vê dingin Pathian hnianga inpe vê roi, Lalpa'n nangni ruan a ti.

Zawna:

1. John Bunyan a hi ikhua nih irama mî mo achang?
2. John Bunyan a hin ileia mo Baptist koihrana ân fen?
3. Ileia mo John Bunyan a ha an hman?
4. John Bunyan a lekhabu zia rihmîng ha imo?